

MİMAR SİNAN

Türkiye Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının

Araştırma ve Yayın Organıdır

ISSN 1301-2762

4. Büyük Üstad MesajıDemir SAVAŞÇIN
7. Message from the Grand MasterDemir SAVAŞÇIN
9. Paris Komünü (1871),
Barikatlarda Masonlar Celil LAYİKTEZ
21. Türkiye Millî Büyük Meşrûkî'nın 25. Yılı Ergin KOPARAN
38. Bir Mason Portresi:
İzmir Valisi Rahmi Bey 33° K. (1874-1947) Seyhun TUNAŞAR
73. Yeni Osmanlılar ve Masonlar Can KAPYALI
89. Operatif Masonların
Gotik Anayasaları..... Ahmet ŞENKUT
96. Gece Yarısını Tanımak..... A. Ümit İRİŞ
103. Localardan HaberlerMimar SİNAN
120. Aramızdan AyrılanlarMimar SİNAN

YIL : 2001

NO : 122

MİMAR SİNAN

Gevşemeyin, endişe etmeyin.

İnancınız sağlamsa, mutlaka başaracaksınız.

Şânı Yüce Kur'an, S.III.139

Kapak Kompozisyonu : ŐINASI BARUTÇU
Y E N İ L İ K B A S I M E V İ
Tel. 243 55 72 - 245 32 48 ☆ İSTANBUL - 2002

MİMAR SİNAN

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locasının
araştırma ve yayın organıdır.

Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Büyük Locası adına

İmtiyaz sahibi : DEMİR SAVAŞÇIN

Yazı İşlerini fiilen idare eden : TAMER AYAN

DERGİDE ÇIKAN YAZILARIN SORUMLULUĞU YAZARLARINA AİTTİR.

ÜÇ AYDA BİR ÇIKARILIR, ÜYELERE MAHSUSTUR.

ISSN 1301-2762

SAYI : 122 Nuruziya Sokağı 25, 80050 – Beyoğlu Tel : 0 212 251 26 50 ARALIK 2001

4. Büyük Üstad Mesajı Demir SAVAŞÇIN
7. Message from the Grand Master Demir SAVAŞÇIN
9. Paris Komünü (1871),
Barikatlarda Masonlar Celil LAYİKTEZ
21. Türkiye Millî Büyük Meşrûkî'nın 25. Yılı Ergin KOPARAN
38. Bir Mason Portresi:
İzmir Valisi Rahmi Bey 33° K. (1874-1947) Seyhun TUNAŞAR
73. Yeni Osmanlılar ve Masonlar Can KAPYALI
89. Operatif Masonların
Gotik Anayasaları..... Ahmet ŞENKUT
96. Gece Yarısını Tanımak..... A. Ümit İRİŞ
103. Localardan Haberler Mimar SİNAN
120. Aramızdan Ayrılanlar Mimar SİNAN

BÜYÜK ÜSTAD MESAJI

**En Muh. Sahir Talât AKEV Kardeş
Tesviye**

Yeni bir yüzyılın ilk iki yıllık dönemi için Kardeşlerimizce size verilen Büyük Üstad görevini ifa ettiğiniz sırada, vaki çağrı üzerine sizi 14 Haziran 2000 tarihinde, halen bulunduğunuz ezeli ve ebedi Tesviye'ye göndermiştik.

Büyük Üstad Kaymakamınız olarak size, Tesviye dergimizin Eylül 2000 tarihli 46. sayısında, yapılan ve yapılmakta olan çalışmalarımız hakkında bilgi sunmuştum. Bu defa Mimar Sinan dergimizin bu sayısında, daha kapsamlı ve sizin mutlu olacağınızdan emin olduğum bilgiler sunacağım.

Öneriniz doğrultusunda Derince'de inşası düşünülen okul inşaatı bitmiş ve 29.04.2001 tarihinde, Derinceliler'le bütünleştiğimiz bir törenle

"Derince Cumhuriyet İlköğretim Okulu" Milli Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edilmiştir. Yoğun istek üzerine çok amaçlı salon inşasına da söz verdik ve inşası bitmiş olan salonu önümüzdeki günlerde Milli Eğitim Müdürlüğü'ne teslim edeceğiz.

Büyük Locamız şu anda mevcut 175 Locası ve 11428 Kardeşi ile, güç ve otoritesini kesinlikle muhafaza edecek bir şekilde, Vadiler bazında idari ve mali esneklik tanınması için çalışmalara devam etmektedir.

Tüzük ve Ritüel değişiklikleri ile ilgili çalışmalarımız gerçek anlamda oluşmamıştır. Bu nedenle bir sistem değişikliği yaparak önceden bir anketle Kardeşlerimizden alacağımız cevaplara göre değerlendirme yapmayı yararlı gördük.

Eğitimimizin özü olan ezoterizme dayalı Loca çalışmalarında, yasalarımıza, ritüellerimize, örf ve adetlerimize bağlı kalarak, biçimsel uygulamaların tek ve ortak bir düzende gerçekleşmesine ilişkin ilke ve esasları gözden geçirmeye başlamış bulunmaktayız.

Fethiye'de arzu ettiğiniz "Fethiye Locası" kurulmuş ve Fethiye'de, kendi yerinde çalışmalara başlamıştır.

Gerek sosyal, gerek teknik alanda sürekli değişen yaşam koşullarında, asgari yirmi yıllık perspektif içinde, geleceğin stratejisini saptamak zorunlu hale gelmiştir; ki bunu da oluşturacağımızdan kesinlikle emin bulunmaktayım.

Bana verdiğiniz "Büyük Üstad Kaymakamı" görevini, Ebedi Maşrıka intikalinizden sonra sizi temsilen yürütmeye çalıştım. 2000 Aralık ayında da sizin döneminizin tamamlanması için, Kardeşlerimin bana vermiş oldukları "Büyük

Üstad" görevini öneri ve istekleriniz doğrultusunda oluşturmağa çalıştım. Döneminizin tamamlandığı bu aşamada, Tesviye Dergimizde de belirttiğim üzere, bütün çalışmalarımızı, söz, karar ve uygulamalarımızı Masonluğun öğretisi ve anlayışı içinde, birbirimizle kaynaşarak, uyumla, her türlü bencil duygulardan arınmış olarak, sevgi üzerine kurulmuş bir paylaşımın gerekliliği bilinci içinde yapıyoruz, böyle de sürdüreceğiz.

Geleceğin mutluluk kaynağı olan ve olacak olan eserleriniz dolayısıyla sizi daima şükranla anıyor ve yaşıyoruz.

Evrenin Ulu Mimarı, bizleri, normatif ve reel nitelikteki çalışmalarımızdan yoksun kılmasın.

Kardeş sevgi ve saygılarımla arz ederim.

Demir SAVAŞÇIN
Büyük Üstat

MESSAGE FROM THE GRAND MASTER

M. W. Brother Sahir Talât AKEV

Tesviye.

While you were performing your duties as the Grand Master, bestowed upon you by our brethren, for the period of the first two years of a new millenium, we had sent you to the everlasting Level which is there from time immemorial, on the 14th of June 2000.

As your Depute Grand Master I had submitted you information about our activities in the 46th issue of the periodical Tesviye, dated September 2000. This time I shall submit you more information which I am sure will make you happy, in a much broader sense, in this issue of our Mimar Sinan magazine.

The building of a school in Derince which you had proposed is finished and this school, "Derince Cumhuriyet İlk Okulu", has been delivered to the Directorate of National Education on the 29.04.2001 with a ceremony which bound us with the people of Derince. After the general request we also promised to build a multi-purpose hall and we shall deliver this hall, which will be finalized during the coming days, to the Directorate of National Education.

Our Grand Lodge, with its 175 lodges and 11428 brethren, is continuing its labours by keeping its strength and authority and having as much financial and administrative elasticity as possible in all the Valleys.

Our labours concerning the changes in our by-laws and rituals has not been finalized yet. We therefore, thought it would be beneficial to receive the ideas of

our brethren with a questionnaire and then make the necessary changes.

We have started to review our Lodge labours based on esoterism, which are the basis of our teaching, to be realized on a single and common basis, by being faithful to our rules and regulations, our rituals, and to our traditions.

Fethiye Lodge which you desired has been established and is working in Fethiye in its own facilities.

It has become necessary to fix a strategy for the future within the perspective of at least the coming twenty years, due to the continuously changing living conditions in the social and technical fields; and I am confident that we shall achieve this as well.

I tried to continue the duty you bestowed upon me as your Depute Grand Master, even after you passed to the Eternal East. I also tried to perform the duties of the Grand Master, which my brethren bestowed upon me on December 2000 to finalize your term, best to my ability and according to your wishes and suggestions. At this present moment where your term came to an end, and as I stated in our Tesviye magazine, all our work, words, decisions and their applications, within the boundries of Masonic teaching and understanding, free from all egotistical feelings, are founded on the knowledge of the necessity of a sharing based on love, and will continue to do so.

We are remembering you with gratitude because of your labours which will be the source of happiness for the future.

May the Grand Architect of the Universe never deprive us from our labours of real and figurative qualifications.

Presented with my brotherly love and respect.

Demir SAVAŞÇIN
Grand Master

PARİS KOMÜNÜ (1871), BARİKATLARDA MASONLAR

Celil LAYİKTEZ

THE PARIS COMMUNE OF 1871 - FREEMASONS ON THE BARRICADES

This is the story of two Freemasons in opposite camps: Thiers and Napoléon III. The background is the turbulent times of the 19th Century: The 1848 revolution, Marx and Bakounine, the slogan Liberty - Equality - Fraternity is adopted by the Grand Orient, The Franco - German war, Bismarck, Gambetta, Jules Favre, the occupation of Paris, Freemasons of all obediences on the barricades in their full regalias, the bloody repression by the forces of Versailles under Thiers, the declaration of the Republic, and, finally, the Grand Orient loses its regularity in 1877. Some Grand Orient ceremonies, like the Masonic funeral rites and the wedding ceremony that we still perform are a heritage from the time when the Grand Lodge of Turkey was attached to the Grand Orient of France, in the first quarter of the 20th century.

Karşı karşıya iki Mason : ADOLPHE THIERS VE III. NAPOLÉON

Adolphe Thiers 1797 yılında Marsilya'da doğdu, hukuk tahsilinden sonra Paris'te gazetecilik yapmaya başladı, Talleyrand ile tanıştı, Mason ve Karbonari oldu. 27 yaşında 10 ciltlik Fransız İhtilâl tarihini ya-

yınladı. Kral X. Charles'ın sansür uygulamalarına karşı çıktı, sürgündeyken 1830 İhtilâli oldu. La Fayette Amerika'dan döndükten sonra Fransa'da Karbonari (Charbonnerie) Cemiyetini kurdu ve Millî Muhafızların baş kumandanı tayin edildi, Louis Philippe kral ilân edildi, Thiers Devlet ve Maliye Bakanı, sonradan da İçişleri Bakanlığı görevlerine getirildi. Bu yeni monarşi ile burjuvazi iktidara gelmişti. Thiers 36 yaşında iken Charles Nodier Akademisine seçildi. Victor Hugo onun için "Akıllı ama yeni zengin gururuna sahip" diyecekti. 1834 yılında, henüz 37 yaşında iken Légion d'Honneur nişanı ile taltif edildi ve zengin bir kadınla evlendi. 22 Şubat 1836'da Meclis Başkanlığına getirildi.

Muhalefet Cumhuriyetin yeniden tesis edilmesini istiyordu. Gustave Flaubert, Lamartine ve Sainte Beuve'ün dahil olduğu hareketin her toplantısının sonunda devrimci Marseillaise marşı hep bir ağızdan söyleniyordu. 1848 Devrimi olduğunda, Thiers uygun bir şekilde kaçtı. 2. Cumhuriyet ilân edildi, tüm vatandaşlara oy hakkı tanındı, Mason ve Karbonari Prens Napoléon Cumhurbaşkanlığına seçildi, yeni peydahlanan Komünistleri yanına aldı, Kilisenin haklarını kısıtladı, laik eğitimi destekledi, köleliği kaldırdı. Aynı yıl Karl Marx İşçi Enternasyonalı projesini açıkladı ve "*Tüm ülkelerin proleterleri, birleşin*" ile "*İşçiler özgürlüklerini kendileri kazanacaktır*" sloganlarını yaydı:

18. yüzyılın ikinci yarısında Özgürlük - Eşitlik ve Kardeşlik ilkelerini zaman zaman birlikte, zaman zaman da ayrı ayrı kullanan, hattâ 24 Haziran 1777 ve 3 Ekim 1777 sirkülerlerinde bu kelimelere yer veren ve 31 Aralık 1792'de Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik adında bir locayı tahsis eden Grand Orient bu üç kelimeyi birlikte sloganlaştırmamıştı (1). 1848'de Demokrasinin gelmesiyle halkın Mavi-Beyaz-Kırmızı bayrağı dalgalandırırken "*Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik*" haykırışını Grand Orient, kendine slogan olarak kabul etti.

Daha önceleri Sosyalist geçinen Thiers, Prens Napoléon'a karşı cephe aldı, darbe denemesi başarısız olunca da Brüksel'e sürgüne gitmek zorunda kaldı.

Anayasaya göre, dönemi dolduğunda, tekrar göreve getirilemeyecek olan Prens Napoléon, hükümet darbesini izleyen ve ezici bir çoğunluk-

(1) *République et Maçonnerie, Les Origines de la devise "Liberté, Egalité, Fraternité, Humanisme"*, sayı 199 - 200, Eylül 1991.

la kazandığı referandumun sonucunda, 1852'de, III. Napoléon olarak İmparatorluğunu ilân etti; Kırım Harbi (1854-1856) başarısının sonunda da tüm Avrupa ülkelerinde büyük prestij kazandı.

III. Napoléon, ecdadı gibi, Masonluğu kullandı. Büyük Üstatlar arasında iktidara yakın kişiler olan Prens Napoléon-Lucien, Prens Charles Murat, Mareşal Magnan, General Emile Mellinet'yi sayabiliriz.

1865 yılında Mareşal Magnan öldüğünde, tüm devlet büyüklerinin katıldığı muhteşem cenaze merasiminde, Kilisede takdis edilen Mareşalin tabutunun üzerinde Büyük Üstatlığın sembollerinin bulunması Papa XI. Pie'nin Paris Başpiskoposuna baskı yapmasına neden oldu. 25 Kasım 1865 tarihinde de, Papa Hazreti İsa'nın "*sürüyü yemek için gelecek kuzu postuna bürünmüş kurtlar*" alegorisini hatırlatarak sivil iktidarı, Masonlara karşı uyardı.

Thiers 1852'de af edilerek Paris'e döndü ve 1863'de tekrar Meclise seçildi. Aynı yıl, Thiers'e rağmen, III. Napoléon grev hakkını yasalaştırdı. Ancak, silâhlanmakta olan Almanya'ya karşı Fransız Ordusunu güçlendirmek isteyen İmparatorun bu teşebbüsünü, Thiers Parlametodaki girişimi ile önledi.

19 Temmuz 1870 tarihinde Fransa Prusya'ya savaş ilân etti. Ancak Prusya'nın deneyimli ve disiplinli ordusuna karşı Fransa hazır değildi. III. Napoléon bu savaş ilânıyla Bismarck'a beklediği fırsatı vermiş oldu ve Bismarck tüm Alman Prenslüklerini harekete geçirerek, Almanya birliğini elde etti.

Savaş, Mağlubiyet ve Barikatlar

Savaş ilânı ile, Fransa'nın yenilgisinin mukadder olduğunu düşünen Karl Marx, önce Fransa'da başlayacak, sonra da tüm Avrupa'ya sıçrayacak Komünist ihtilâl düşleri kurmaya başladı. Marx'ın rakibi, anarşist Bakounine ise, ihtilâl ile savaşın birlikte yürütülmesini istiyor, Marsilya'da başarısız bir darbe girişiminden sonra, Lyon Kentinde Komün organize etmeyi deniyordu.

Modern Alman orduları tüm cephelerde başarı göstererek, sonuçta 2 Eylül 1870 günü, başında olduğu 80.000 askeriyle birlikte, III. Napoléon'u esir aldı. Bu haber üzerine, 4 Eylül günü, Paris halkı ünlü Gambetta ve Jules Favre Kardeşlerin yönetiminde, Parlamento binasını basarak Cumhuriyeti ilân etti ve bir Millî Savunma Hükûmeti kurdu. 6 Eylül gününden itibaren Paris'in 20 bölgesinin (arrondissement) her birine bir belediye başkanı tayin edildi ve bu başkanlar ken-

di bölgelerinin savunması için birer bölük kurdular. Prof. Flourens K.in yönetimindeki Bellevile Millî Muhafızları Ekim ayında tutucuların görevden uzaklaştırılmaları ile özgür seçimlerin yapılmasını istediler. Bu arzu hükümet tarafından reddedildi. İstanbul'da, Union d'Orient Locasında tekris edilmiş olan Flourens barikatlar üzerinde çarpışırken vuruldu. Flourens ve Blanqui Kardeşlerin Komün'e sosyalist yapısını kazandırdıkları söylenebilir. Blanqui'den mülhem olarak, Fransa'da devrimci sosyalist akımına "blanquisme" adı verilmiştir.

Jules Favre Bismarck'la barış için temas kurdu, ancak Almanların Alsace ve Lorraine'i istemeleri üzerine görüşmeler akim kaldı. Alman ordularının muhasarası altındaki Paris'ten Gambetta balonla ayrılarak Almanlarla savaşı sürdürmek üzere etken bir direniş hareketini ve Paris kuşatmasını yaracak üç ayrı orduyu organize etti. Bu arada Thiers, 73 yaşına rağmen, yardım için Avrupa başkentlerini sonuç almadan geziyordu.

Muhasara altındaki Parisliler Alman ordularını yarmak isterlerken Gambetta'nın orduları onlara yardım etmeye çalıştılar, fakat bu hareketlerin de sonu hüsrana oldu. Dış dünya ile ilişkisi kesilmiş, açlığın hüküm sürmeye başladığı Paris kenti, kışın soğuşuna da dayanamadı ve 27 Ocak 1871 tarihinde Almanya ile Fransa arasında imzalanan mütarekenin ertesi günü teslim oldu.

31 Ocak günü Gambetta mütarekeye karşı bir hareket başlatarak tüm Fransızları silâh altına davet etti.

1 Mart 1871 tarihinde, dükkânları kapalı, gaz lambaları söndürülmüş, sokakları ıssız, her eve siyah bayrak çekilmiş bir Paris'e Alman ordusu girdi.

Çoğu Mason olan direnişçiler "*Cumhuriyeti Savunma Komitesi*"ni kurdular. Komitenin programı Fransa'da Cumhuriyeti geliştirdikten sonra Dünya Cumhuriyetini kurmak, düzenli orduları kaldırmak, köleliği, dikta rejimlerini yok etmek ve istedikleri gibi kendi kendilerini yönetecek özgür vatandaşları yaratmak idi.

Geçici başkent Bordeaux'da gazetelere sansür uygulanıp Paris Komününün düşüncelerinin yayılması önlenmek istenmiştir. Flourens ve Blanqui gıyaben ölüme mahkûm edildiler.

18 Mart günü, Thiers tarafından kaleme alınmış afişler Paris duvarlarına yapıştırıldı. Afişlerdeki metin özetle şöyleydi:

"Kötü niyetli kişiler, Prusyalılara direniş bahanesiyle kentin bir bölümünü ele geçirdiler....kurdukları Komiteler yoluyla sizleri nöbet tutmaya mecbur ediyorlar, Ticaret durmuştur.....Ayrı bir hükümet kurmaya yeltenen suçlular adalete teslim edilecekler, el koydukları toplar orduya iade edilecektir. İyi vatandaşlar kötülerden ayrıl-sın....zira nizamı tekrar tesis etmek üzere güce başvurmaya mecbur kalacağız."

Halk bataryaların başına koşup topları korumaya alarak barikatlar kurunca, askerlerle halk arasında çatışmalar başladı ve Thiers Paris'ten ayrılarak, yakındaki Versailles kentine çekildi.

Komün adı verilen olay başlamıştı. Gérard Serbanesco Komünü şöyle tarif ediyor⁽²⁾: "*Temelde ate, proleterya dayanan ve Jakobenlerin yöntemlerini kullanan, kosmopolitizme bulaşmış federalist rejim.*"

Kozmopolit rejim çünkü, Garibaldi, Polonyalı Dombrowski gibi bir çok Rus, Amerikan v.s. ülkelerden gelen idealistler de Komünde barikatlara çıkarak çarpışmışlardı.

29 Nisan 1871 gününde tüm Masonik obediyan ve dereceleri temsil eden delegeler Belediye Meclisi binasına doğru yürüdüler.

J.A. Faucher, Komün'ün Gerçek Hikâyesi adlı eserinde 29 Nisan gününü şöyle anlatıyor:

"Neuilly ve Asnières'e doğru çatışmaların sürmesine ve Issy ile Vanves bölgelerinin yoğun bombardımanına rağmen, Paris halkı sokaklara dökülmüştü. Duvarlara yapıştırılan afişler Masonların tüm alametlerini kuşanarak yürüyeceklerini ilân etmişti ve meraklılar bu manzarayı kaçırmak istemiyorlardı.

"Carrousel bahçelerinde tüm obediyanlardan 55 locanın üyesi 6000 Mason ve yaklaşık 4000 Compagnons toplanmıştı⁽³⁾. Komün üyesi altı Kardeş, bu kalabalığı düzene sokup, kortej halinde Belediye Meclisine götürdüler. Kaldırım kenarlarında silâhli federe askerler asayişi temin ediyorlardı. Kortejin başında bir bando ritüellik müzik çalıyordu. Komün üyelerinin arkasından Büyük Üstatlar, arkalarında da 65 loca

(2) *Histoire de la Fran Maçonnerie Universelle, Cilt 4*

(3) *Komün'ün 100. yıldönümü münasebetiyle Grand Orient'in yayınladığı anı broşüründe, "Compagnons" ların da (Bir nevi Operatif Masonluk olan Refikler Cemiyeti) bu kalabalığa katıldıklarını ve böylece rakamın onbinleri bulduğu yazılmaktadır.*

sancağı ve kardeşler yürüyordu. Kortejin sonunda kadın locaları yer almıştı.

"XIV. Louis avlusunda Paris milletvekilleri toplanmıştı. Sancaklar sıralandı, bando Marseillaise'i çalıyordu..... Léo Maillot Hürmasonlara bir kızıl bayrak takdim ederek, *"Komün dünyanın görüp göreceği en büyük devrim olup Hazreti Süleyman'ın yeni mâbedidir ve tüm Hürmasonların görevi onu korumaktır..... Tüm Üstadı Muhteremler Loca sancakları ile, ateş hattında, surlara çıkacağız ve şu an Paris üzerine kurşun yağdıran askerlere, "aynı Vatanın çocukları, gelin kucaklaşalım, barış tesis edilsin" diye sesleneceğiz.....Bu çağrımıza cevap gelmezse Hürmasonluk Fransa'nın tüm bölgelerinde ayağa kalkacak ve Kardeşler askerlerin Paris üzerine yürümelerini önlemeğe çalışacaklar, zira tüm Masonlar Paris Komününü desteklemektedir...."* dedi.

"Sonra, komple regalyalarını kuşanmış olarak Üstadı Muhteremler Paris'in köprülerine doğru yürüdüler. Saat 2'de Masonik sancaklar Champs-Elysées meydanına vardılar. Valérien tepesinden Arc de Triomphe'un çevresine açılan yoğun top ateşi nedeniyle , loca delegeleri ara sokaklardan surlara vardılar. Üstadı Muhteremler Bineau Kapısından Maillot Kapısına kadar uzanan ateş hattı boyunca sancaklarını diktiler. O bölgedeki Versailles güçlerinin kumandanı, General Montaudon da Masondu ve Kardeşlerine karşı ateş yerine ateş kes emrini verdi. General Montaudon'a, Neuilly Caddesi güzergâhından, Versailles'lı bir subayın refakatinde gelen Mason heyetine, General yalnızca bir asker olduğunu ve aldığı emirlere itaat zorunluluğunda bulunduğunu belirterek, tek yapabileceği şeyin heyetin görüşmek üzere Versailles'a kadar gitmesine izin verip döndüğü ana kadar ateş kesi uzatmak olabileceğini söyledi.

"Üstadı Muhteremler bütün gece, barikatların üzerinde, delegelerin dönüşünü beklediler.

"Thiers'in olumsuz cevabı üzerine Masonlar 2 Mayıs günü yeni bir nümayiş tertip ettiler ve 5 Mayıs günü duvarlara Paris'i, Fransa'yı, İnsanlığı kurtarmak üzere Dünya Masonlarını yardıma çağırın bir afiş astılar. Yüksek Şûra ve Grand Orient'in yönetimi, politik açıdan, bu beyannameyi reddettiler."

Komün Komitesini tüm halk, Millî Muhafızlar ve Paris'te bulunan ordu birlikleri destekliyordu. Yalnız Komitenin belirli bir programı yoktu ve yöneticiler karşı hiziplerde organize olmuşlardı. Komite bir dikta rejimi kurmak istemiyordu, hatta, tüm kentlerin, tüm bölgelerin ken-

di örneğini izlemelerini istiyordu. Sıkı yönetim kaldırıldı, siyasî suçlar affedildi, savaş konseyleri lağvedildi, rehin bırakılmış eşyanın satışı, ev sahiplerinin kirayı ödemekte geciken kiracıları kovmaları yasaklandı. Barikatların sökülmesi bu yasaların ilânını izledi.

Paris Emniyet Müdürü Duval, *"18 Marttan bu yana Paris'te halkın hükûmetinin dışında hükûmet yoktur... Paris artık hür bir kenttir"* diye başlayan bir beyanname yayınladı.

Federal İşçi Cemiyetleri Enternasyonali, bugün dahi geçerli olan aşağıdaki metni yayınladı:

"...Menfaat çekişmeleri genel iflâsı tetiklemiş, sosyal savaşı başlatmıştır; özgürlük, eşitlik ve dayanışma ile düzen yeniden kurulmalı, çalışma şartları yeniden düzenlenmelidir.

"Komün'ün özgürlüğü sınıflar arası çatışmaya son verecek ve sosyal adaleti getirecek bir mukavelenin esası olacaktır.

"Her komünün özgür olması, taleplerinde olabilecek saldırganlığı yok ederek Cumhuriyeti en yüksek düzeyde yaşatacaktır.

"Biz neleri talep ettik?

"Kredinin, kambiyonun, şirketleşmenin organize edilerek işçiye emeğinin karşılığının verilmesini;

"Tüm halka açık laik ve parasız eğitimin sağlanmasını;

"Toplantı ve örgütlenme hakkını, basın ve vatandaşın mutlak özgürlüğünü;

"Belediye açısından, polislik, askerlik, hijyen, istatistik hizmetlerinin organizasyonunu;

"Hükûmetteki hizipleri önce taraf gözükererek sonra da yıpratmak suretiyle birbirine düşüren ve yalnızca kendi iktidarlarını sağlamlaştırmayı düşünen yöneticilerimiz tarafından aldatıldık;

".....Bir grubun, bir ortaklığın teşkilâtlanmasında geçerli olan temel ilke tüm cemiyeti yönetmek için gerekli olan ilkeyle aynıdır. Bir ortaklık ya da grup, haricî bir güç tarafından kendisine empoze edilebilecek bir yöneticiye karşı çıkacağı gibi, bir cemiyet de arzularına yabancı olan bir hükûmetin tayin edeceği vali veya belediye reisine karşı çıkacaktır. Bu temel ilke, bir meclisin kendi kentine sahip çıkmasını, belediyede temsil şeklini ayarlamayı, bu örneği başka kentlere teşmil etmeden, sağlayacaktır."

Böyle bir programa karşı çıkmak gerçekten de zordu.

İktidar kendini halktan koruyacak bir orduya ihtiyaç gösterirken, Komite İktidara karşı vatandaşı korumak için bir milis istemekteydi.

Paris'te İktidarda bulunduğu kısa sürede Komün'ün gerçekleştirdikleri:

- Devlet ile Kilisenin ayrılması
- Evlilik dışı doğan çocuklara yasal hakların verilmesi
- Laik, zorunlu ve parasız eğitim
- Fırınlarda gece çalışma yasağı
- Paris'i terk etmiş olan Versailles'lılara ait atölyeleri işletmeye başlayan Komün taraftarlarının eski sahiplere tazminat ödemeleri
- Proudhon'un eski dostu, halk ve gerçeğin ressamı Courbet'in Sanatçılar Federasyonunu kurması ile san'atın devlet müdahalesi ve korumasından sıyrılarak özgürce ifade hakkını kazanması.

Yüz otuz yıl sonra dahi bu maddeler güncelliklerini korumaktadır.

Komün taraftarlarının I. Napoléon'un Austerlitz zaferinde ele geçen düşman topraklarının ergitilmesi ile yapılan ve zafer ve emperyalizmin simgesi haline gelmiş olan Vendôme sütununu parçalayıp yıkmaları ile, savaş içinde barışa olan özlemlerini vurgulamışlardı.

Thiers orduyu yeniden teşkilâtlandırırken, Paris örneğinin başka kentlere sıçramasını önlemek üzere, bu kenti tecrit etmeye çalışıyordu. Nitekim, Michel Bakounine'in ilhamı ve yardımı ile Lyon kentinde de Komün ilân edildi. Bakounine'den iki vecize: "*yıkma, yok etme dürtüsü yaratıcı bir hırstır....*"; "*Ancak imkânsız ararken, mümkün olan bulunur*"

25 Eylül gününde, Bakounine ve arkadaşları tarafından metni düzenlenmiş kırmızı renkte bir afiş Lyon kentinin duvarlarına yapıştırıldı. Bu afişin ütöpik metni zamanın düşünce akımlarına ışık tuttuğundan, aynen aşağıda verilmiştir:

"DEVRİMCİ KOMÜNLERİN FEDERASYONU:

"Ülkenin içinde bulunduğu ümitsiz durum, resmî makamların güçsüzlüğü ve imtiyazlı sınıfların umursamazlığı Fransız halkını uçurumun kenarına getirmiştir.

"Devrim için teşkilâtlanmış halk acele etmezse, geleceği kayıptır, Devrim kaybedilecektir, her şey kaybedilecektir. Tehlikenin boyutunu görerek ve halkın cansiperane hareketinin artık bir an bile geciktirilemeyeceği düşünülerek, Fransa'nın kurtuluşu için kurulan federe komiteler Merkez Komitesinde toplanarak, aşağıdaki maddelerin derhal kabulünü önerirler:

"Madde 1. Devletin yönetim ve hükûmet etme imkânları iflas ettiğinden, Devlet lağvedilmiştir. Fransız halkı kendine sahip çıkacaktır.

"Madde 2. Tüm Ceza ve Asliye mahkemeleri lağvedilmiştir; yerlerine halk mahkemeleri kurulacaktır.

"Madde 3. Vergi ve ipotek ödemeleri durdurulmuştur. Verginin yeri, federe Komünlerin iştirakleri karşılayacaktır. Komünler de, Fransa'nın ihtiyaçlarına göreceli olarak zengin sınıfları vergilendireceklerdir.

"Madde 4. Devlet artık var olmadığından, özel borçlara müdahale edemeyecektir.

"Madde 5. Federe Komünlerde belediyelerin tüm mevcut organizasyonları kaldırılmıştır. Yerlerine Fransa Kurtuluş Komiteleri kaim olacaktır. Bu Komiteler, halkın doğrudan kontrolü altında, hizmetleri yöneteceklerdir.

"Madde 6. Her Bölge Komitesi Fransa Devrim Kurtuluş Meclisine (Convention Révolutionnaire du Salut de la France) ikişer delege yollayacaktır.

"Madde 7. Fransa'nın ikinci büyük ve memleketin savunmasına en enerjik savunmayı sağlayabilecek kenti olduğundan, bu Meclis Lyon'da, Belediye Başkanlığı binasında toplanacaktır.

"Tüm Fransa halkından destek görecektir bu Meclis Fransa'yı kurtaracaktır."

Paris'i model alan Lyon'un dışında, Marsilya ve Saint-Etienne kentlerinde de Komünler ilân edildi. Ancak, iktidarı ele aldıktan sonra, iktidar olmayarak nasıl yöneteceklerine dair bir planları, yönetim tecrübeleri, sosyal, ekonomik ve askerî organizasyonları olmadığından başarısızlığa mahkûmdular, nitekim de öyle oldu.

Paris'te Komün, Devletin sosyal yapısını değiştirmeyi denemedi, yalnızca Devlete el koydu. Her şey özgürlük içindi. Kooperatifler yeniden açıldı, sendika Odaları kuruldu. Ancak yeni iktidar sahibi kişiler, tüm

ihtilâllerde olduğu gibi, kendileri gibi düşünmeyenler üzerinde şiddet uygulamaya başladılar.

"La Fin des Notables" adlı eserinde, Daniel Hélévy, Thiers ile Hürmasonlar arasında bir nevi anlaşmaya varıldığını yazar. Buna göre, Hürmasonlar Cumhuriyetin yaşatılmasına karşı Paris'in teslim edilmesini kabul ediyorlardı.

Paris Komününün ilham kaynağı, filozof Kardeşimiz Proudhon idi. Ancak, ne yazık ki, Proudhon'un doktrini ile uygulaması arasında farklar çok büyük olmuştur.

Komün Versailles'a karşı harekete geçmeyince, yeniden teşkilâtlanmaya vakit bulan Thiers'in askerleri 2 Nisan günü saldırıya geçti. Fransa Devletini temsil eden Versailles, Kilise ile Devletin ayrılmasını, dinsel mezheplerin yasaklanmasını isteyen Komün'ü ezmek istiyordu. Paris'in büyük kapıları top ateşiyle yıkıldı. Esir alınan Parisliler, kulakları kesilerek geriye yollanıyordu.

Rouen, le Havre Liman işçileri ile Grenoble kenti işçileri, Paris Komününe olan sempatilerinin ifadesi olarak, Versailles'in istediği asker ve cephanenin yollanmasını engellenmeye çalıştılar. Bordeaux ve Périgueux'de polisle halk arasında çarpışmalar oldu, kan döküldü. Bir çok kent kızıl bayrak çekti. Paris Komünü lehindeki dayanışma çığ gibi büyüyordu, Thiers elini çabuk tutmalıydı.

Barikatlar üzerindeki cansiperane savunmaya rağmen, Paris'in bölgeleri teker teker düşmeye başlamıştı. Kadınlar barikatlarda erkeklerin yanında çarpışıyordu. Paris yanıyordu. Père Lachaise mezarlığında, anıtsal mezarlar göğüs göğüse çarpışmalarla teker teker savunuldu. Zaptedilen yerlerde Versailles güçleri korkunç bir kıyım uyguladılar.

21 Nisan 1871 tarihinde Grand Orient temsilcileri Thiers'i ziyaret ederek, İnsanlık adına, Paris'te saldırıları ve kıyımı durdurmasını istediler.

Kendi de Mason olan Thiers , devlet adamı mantığıyla, aşağıdaki cevabı verdi:

"Vaz geçersen, ihtilâl çok uzun sürecektir. Paris ve Fransa sefalete sürüklenecek ve sonuçta daha da fazla adam ölecektir. İşime devam edeceğim. Birkaç ev yıkılacak, birkaç kişi daha ölecek, ancak kanun gücünü koruyacaktır."

Barikatların düşmesi - Cumhuriyetin kurtarılması

Askerle birlikte, devlet terörü Paris'e girince, katliam başladı. 8 gün boyunca her mahallede insanlar kurşuna dizildi. 651'i çocuk olmak üzere 38000 kişi tutuklandı.

Fransa kaynıyordu. Thiers'e karşı çıkanlar her an çoğalıyordu. Halk kurtarıcı olarak tekrar III. Napoléon'u istiyordu. Almanlara karşı yenilgi onun kabahati değildi. Ordunun bronz toplarının dökme demir toplarla değiştirilmesine karşı çıkan Thiers'in etkilediği parlamento idi. İmparator, bir süre Almanya'da esir kaldıktan sonra Londra'ya geçmişti. III. Napoléon daveti kabul etti. Ancak Paris'e at sırtında girmek istiyordu ve böbreğindeki taş ata binmesini engelliyordu. Çevresinin karşı çıkmasına rağmen, ameliyatı yeğledi, Ocak 1873'de de başarısız bir ameliyatın sonucunda, Londra'da hayata gözlerini yumdu.

Thiers geçici dönemin geçici Cumhurbaşkanı seçildi. III. Napoléon'dan sonra, Bourbon hanedanından Chambord Kontuna kral olması teklif edildi. O da, şart olarak, ihtilâl ile kana bulanmış olan mavi - beyaz - kırmızı bayrağın yerine Jeanne d'Arc'ın beyaz bayrağının ⁽⁴⁾ ikame edilmesini isteyince, teklif geri alındı. Baş kumandan Mareşal Mac Mahon, *"bayrak değiştirilirse, askerlerimin tüfekleri kendi kendilerine ateş etmeye başlar demişti."* Thiers'e göre, Fransızların birbirlerini en az öldürecekleri rejim Cumhuriyetti.

5 Ağustos 1873'de Thiers İktidarı düşürüldü. Parlamentoda çoğunluk kralcıların elindeydi. Kralcı General Mac Mahon 7 yıllık bir süre için Cumhurbaşkanı'na getirildi. Gambetta ve Thiers'in Parlamento'ya bir Senato kurarak dengeyi sağlama projeleri başarılı oldu, sonuçta tayin edilecek senatörlere karşılık Cumhuriyet korunabildi. Komünü yendikleri için, kralcılar Cumhuriyetçilere oy vermiş oldu. Söylentiye göre, prostat rahatsızlığı nedeniyle tuvalete koşmaya mecbur kalan Mallevergne adındaki kralcı milletvekili oy sırasını bu nedenle kaçırınca, Cumhuriyet tek oy farkla korunmuş oldu. Anonim bir hicve göre, Krallık tuvalette kaybolmuş ve Thiers bir prostat iltihabı sayesinde zafere ulaşmıştı.

19 Haziran 1877 tarihinde, Cumhurbaşkanı Mac Mahon 80 yaşındaki Thiers'i başbakanlığa getirdi, ancak hemen aralarında sürtüşme başladı. 3 Eylül 1877'de Thiers, zehirli bir şeftali yiyerek öldü. Tabutunun

(4) Aslında Jeanne d'Arc'ın bayrağı beyaz zambaklı kırmızı bayraktı.

arkasında Gambetta ve Victor Hugo, Masonlar ve halk birlikte yürüdü. Thiers'in eşi, Mac Mahon'un cenazenin hemen arkasından yürümesine engel olunca, Cumhurbaşkanı cenaze merasimine hiç gelmedi.

1881 yılında Léon Gambetta hükûmeti kurmakla görevlendirildiğinde Mason Paul Bert, Rouvier, Paul Deves, Félix Faure, Lelièvre, Cazot, David Raynal ve Alain Targé Kardeşler kabineye girdi.

27 Temmuz 1884 tarihinde, Kilisenin karşı çıkmasına rağmen boşanma yasası parlamentodan geçti.

Grand Orient'in Masonik intizamını kaybetmesi

Grand Orient politikayı aşan düzeyini kaybederek bir siyasî görüşün vurucu gücü haline dönüşmüştü. Aşırı görüşler hâkim oldu. Antiklerikalizm ateizme, Kutsal Kitapların yemin kürsüsünün üzerinden kaldırılmasına (1877) ve dolayısıyla Grand Orient'in dünya Masonluğu içinde gayri muntazam duruma düşmesi sonucunu yarattı. Grand Orient hala Fransız siyaset sahasında, laikliği savunan, antiklerikal tutumunu da başarıyla sürdüren etken bir cemiyettir, ancak, Sosyalist Partinin kuram ve propaganda kolu gibi çalışması politika yelpazesinde tarafsızlığını yitirmiş olması sonucunu getirmiştir.

Grand Orient, Fransız halkının Kiliseye muhtaç olmadan yaşamını doğumundan ölümüne kadar sürdürmesine imkân tanımak üzere, vaftiz, komünyon, nikâh, cenaze törenleri gibi tüm Kilise merasimlerinin yerini tutacak Masonik merasimler geliştirdi. Ritüellerimiz arasında bulunan Cenaze ve Nikâh tazeleme törenleri Türkiye Büyük Locasının Grand Orient'a bağlı olduğu yıllardan kalan mirastır. Bu törenlerde Kutsal Kitaplar kapalı ve önlük takılmadığından Masonik intizam zarar görmez.

KAYNAKÇA

1. *Histoire de la Francmaçonnerie Universelle, Cilt 4, Gérard Serbannesco*
2. *La Commune, 18 Mars - 28 Mai 1871, Grand Orient'in anı broşürü*
3. *République et Maçonnerie, Charles Porset, Humanisme sayı 199 - 200, Eylül 1991*
4. *Les Bannières sur les Fortifs, Humanisme sayı 190, Nisan 1990*
5. *Histoire Universelle, Larousse*
6. *Dictionnaire de la Franc-maçonnerie, Daniel Ligou*

TÜRKİYE MİLLÎ BÜYÜK MEŞRIKI'NIN 25. YILI

Ergin KOPARAN

THE 25th ANNIVERSARY OF THE GRAND LODGE OF TURKEY

This article is a book-review. This book, published in 1934 for the 25th year of the Grand Lodge of Turkey and remained unknown for most of the researchers contains some new information on the history of the Grand Lodge. A special session was held for this occasion on August 1st, 1934. Book contains speeches made by the Grand Master, Grand Secretary, Deputy Grand Master, Sovereign Grand Commander of the A.A.S.R. and also the speeches held during the Table of Harmony.

Grand Secretary, in his speech gives a brief history of the first 25 years of the Grand Lodge. Since most of the Grand Lodge archives are lost after the "sleeping period" this information is considered precious. Book also contains a complete list of the 64 Lodges established since August 1st, 1909. In this list, the date of establishment for the W.L. Resne is June 25, 1907. All hitherto information about this Lodge dates as "established before 1909" or "before 1908". This information, if not a misprint, brings new discussions on the establishment of W.L. Resne.

Book enables a list of the operating 31 Lodges including the names of the Worshipful Masters. Book also contains a list of the Brethren that passed away during this period. Maybe the most precious information is the complete list of the Grand Officers from 1909 to 1934.

Since this is not available in any of the present sources, here we republish the names of the 1909-1934 Grand Officers.

Sunuş

Büyük Loca'nın o güne kadarki tarihçesini içeren bir kitapta, Türkiye Büyük Locası'nın 25. yılı dolayısıyla düzenlenen toplantı-

da yapılan konuşmalara, okunan şiirlere ve fazla yaygın olmayan bazı bilgilere rastlayınca, ilk 25 yılın tarihçesinin önemli satırbaşlarını teşkil eden bu bilgileri paylaşmak istedim.

YAZARIN NOTU: *Şark'tan gelen Meşrik, güneşin doğduğu taraf, doğu demektir. (Fransızca Orient karşılığı) 1929'da Latin Harflerine geçildikten sonra bu kelime çoğu zaman Meşrik, bazen Meşrik olarak da yazılmıştır. Zaman zaman aynı metinde yanyana farklı yazımlara rastlanmaktadır. Biz orijinal yazımları aynen korumayı tercih ettik. E. K.*

1 Ağustos 1934 tarihli kitabın kapağında Türkiye Büyük Locası (o günkü adıyla Türkiye Büyük Meşriki) amblemi, altında da "*Türkiye Millî Büyük Meşriki'nin 25inci Yıldönümü Münasebetiyle Fevkalâde Celsede Okunan Nutuklar ve Neşideler*" başlığı yer alıyor. İç kapakta, yine amblemin altında şunlar yazılı: "*Türkiye Millî Büyük Meşriki'nin 25inci Yıldönümü Münasebetiyle Fevkalâde Celse Tesis tarihi: 1 Ağustos 1909 Pazar Fevkalâde Celse Tarihi: 1 Ağustos 1934 Çarşamba İSTANBUL MEŞRIKI Alaeddin Matbaası*"

İçindekiler bölümü bulunmayan kitap, Millî Büyük Üstad Muhiddin Osman Omay B.'in nutkuyla başlıyor. Daha sonra Hâkim Büyük Âmir Dr. İsmail Hurşit B.'in nutku var. Üçüncü olarak Büyük Kâtip Muhittin Celâl B. "*Türkiye Büyük Meşrikinin kuruluşu*" başlığıyla Büyük Loca'nın ilk 25 yılının tarihçesini veriyor. Sonra ilk yirmi beş yılın Daimî Büyük Heyet (şimdiki adıyla Büyük Görevliler Kurulu) listeleri yer alıyor. Beşinci sırada "Türkiye Büyük Meşrikınca tesislerine müsaade olunan muhterem Mahfeller" listesinde o güne kadar Büyük Loca'dan berat almış 64 Loca; vadi, patent numarası, patent tarihi ve kurucu Üstadı Muhteremleriyle veriliyor. Daha sonraki liste, 1934 yılında faali-

yetini sürdüren 31 Locanın adlarını, vadilerini ve o günkü Üstadı Muhteremlerini içeriyor. Daha sonra ilk yirmi beş yılda "Ebediyet Meşrikine intikal eden Aziz Kardeşlerin isimleri" yıllara göre sıralanıyor. Sonra Büyük Üstad Muavini Mehmet Ali Haşmet B.'in "*Masonluğun ideali*" konuşması var. Bu konuşmadan sonra Servet Yesari B.'in "*Franmasonluk Prensipleri züptesi [Hürmasonluğun İlkelerinin Özü]*" başlıklı konuşması ile Dr. Fahrettin Kerim B.'in sofrada yaptığı konuşma yer alıyor. Kitapta son olarak da Mason marş ve şiirleri var.

Kitabın yayınlanmasına vesile olan Türkiye Büyük Meşriki'nin Kuruluşunun 25. Yıldönümü dolayısıyla yapılan tören (Resmî Celse) o günlerde Büyük Loca'nın yayın organı olan *Büyük Şark* dergisinin 1934 Ekim sayısında anlatılmakta. *Büyük Şark*'tan öğrendiğimize göre "*alt kattaki büyük salonun tahsis edildiği*" ve "*Büyük Maşrıkın bütün murahhas ve murahhas mülazimleriyle Muhterem Mahfeller Üstadı Muhteremleri, yukarı derecelerin reisleri [felsefî atölyelerin başkanları], Yüksek Heyet üyesi, ecnebi Mahfeller [yabancı Localar] delegeleri, ecnebi obediens muhadenet kefillerinin [dostluk kefilleri] hazır bulunduğu*" celsede "*Goldenberg Kardeşin idaresi altında*

Ali Refik, Ziya Hüsnü, Gıyas, Cevat Memduh, Afif, Hovyan ve Selâhettin Emin Kardeşlerden mürekkep 'Masonik Orkestra' tarafından, seçilmiş üç parça çalınarak kutlama merasimine şeref ve ruh verildi."

Yine *Büyük Şark*'tan öğrendiğimize göre Masonik Orkestra, Ebedî Maşrika göçen kurucularla eski Büyük Üstatların ve muavinlerinin adları okunurken Hayden'in bir 'hymne'ini çalmış. Yirmibeşinci Yıldönümü dolayısıyla Büyük Üstad, Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, Büyük Millet Meclisi Başkanı Kâzım Paşa, Başbakan İsmet Paşa ve İçişleri Bakanı Şükür Kaya'ya birer mesaj göndermiş.

Konu edilen kitapta yer almayan, *Büyük Şark* dergisinde yer alan törenle ilgili bu ve diğer ayrıntıları Suha Umur Üstadımız Tesviye'nin 13. ve 18. sayılarında yayınlamıştı.

Kuruluş ve İlk 25 Yılın Tarihçesi

Tekrar kitaba dönersek, Büyük Sekreter Muhittin Celal K., konuşmasında "Türkiye Büyük Meşriki'nin kuruluşu"nu ayrıntılı bir biçimde anlatıyor. Bu konuşmada, 1 Ağustos 1909 günkü toplantıda seçildiği belirtilen görevlilerle daha sonra kitabın 27. ve 28. sayfalarında verilen 1.

devre Daimî Büyük Heyeti Listesi arasında farklılıklar var. 27. sayfada yer alan listede Büyük Hatip olarak Noradunghian görülüyor. Rıza Tefrik, daha sonraki bir ara seçimde Büyük Hatip seçilmiş gibi gösteriliyor. Burada her halde Noradunghian'in Büyük Loca'nın kuruluş çalışmaları sırasında geçici Büyük Hatip olması bir yanlış anlama yaratmış. Büyük Sekreterin konuşmasında bu geçici görevlilerin listesi de var. Yine yanlış olarak Büyük Hatip Yardımcısı olarak Modiano gösterilmiş. Oysa Modiano, Büyük Hazine Emni Yardımcısı; ilk seçimde Büyük Hatip Yardımcısı seçilen ise Noradunghian.

Büyük Sekreterin konuşmasının Maşriki Azam'ın ilk dönem seçimini içeren bölümü (sayfa 12 ve 13) şöyle:

" (...) Muvazzafın şu suretle teşekkül ediyor:

Reis: Ha. Bü. A. Aziz Hasan Paşa, Birinci N.: Vekili Umumî ve Ka. Â. (Gran şansölye) Davit J. Kohen, İkinci N. Riççi Refail, Ka. Herkül Diyamandopulo, Hat. Evrak ve kütüphane memuru â.1 Nuradunkiyan BB.

Reis Hasan Aziz B., büyük meşrikin teşkilâtında müşavir sıfatile bulunan ve hizmeti mesbuk olan Bruksel "güneş" büyük şovalye azâsından Sakakini B.'e Reisliği

terk ediyor; celse birinci derecede açılıyor. (...)

Celse herkesin namzetler hakkında fikir teati edebilmesi için bir kaç dakika tatil edildikten sonra tekrar açılıyor ve intihabata başlanıyor.

Büyük Hat. Mişel Noradunkiyan B. ile De Nari, Feyzi Menahem BB. Arâyı tasnife memur ediliyorlar ve

Üstadı âzamlığa ittifak ile Talât Saî,

Üstadı azâm muavinliğine ittifak ile Galip BB. intihap olunuyor;

diğer muazzafın de şu suretle seçiliyor:

Birinci N. (Muhibbanı Huriyet)ten Mehmet Ali

Birinci N. muavinliğine Türk obediyanına geçmiş olan "Bizansiyo Rizorta" mahfeli üstadı muhteremi De Nari,

İkinci N.liğe "Resne" M. U. Üstadı muhteremi Osman Fehmi Ni-yazi,

İkinci Na. muavinliğine "Uhuvvetiosmaniye" üstadı muhteremi Nadra Mutran,

Hat. Rıza Tefvik,

Hat. muavinliğine Noradunkiyan,

Kâ. Osman Talât,

Kâ. muavinliklerine Kazanova Solon, Feyzi Menahem, Errera Dario,

E. Hz. ve Hs. Sarım Kibar ve

E. Hz. muavinliğine Modyano, "Şafak" U. M.i,

İdare memurluğuna doktor Jak Suhami,

Birinci Bü. Muhak. liğe "Vefa" Üstadı muhteremi Nail Reşit

İkinci Bü. Muhak. liğe doktor Bohor Kamhi

Üçüncü Bü. Muhak. liğe Viktor Algirante

Dördüncü Bü. Muhak. liğe Tefvik

Birinci Bü. Teş. liğe Raffaello Riçi

İkinci Bü. Teş. liğe Kelekyan Diran

Üçüncü Bü. Teş. liğe Osman Saip BB."

Büyük Sekreter, 1 Ağustos'taki seçimi ve görevlilerin is'ad edildiği 9 Ağustos celsesi ile Büyük Üstadın is'ad edildiği 7 Eylül celselerini anlattıktan sonra, Büyük Meşrikin ilk 25 yılını raporlardan alınan cümlelerle 60 madde özetliyor. Bunlardan ilginç olabilecekler sırayla aktarılmıştır:

İlk 25 Yılın Önemli Kararları

- Üstadı Âzamın is'ad edildiği celsede Adana yetimleri yararına 250 altın toplanmış (...) Osmanlı ve Yabancı masonlara başvurmaya ve müsamereler düzenlenmesine karar verilmiştir.

- 25 Şubat 1326 [1910] celsesinde Mehmet Ali B. tarafından bir muavenet sandığı kurulması teklif edilerek nizamnamesini tercüme etmek üzere bir komisyon seçiliyor.
- 29 Nisan 1332 [1916] tarihli idare raporunda İstanbul vadisinde usule aykırı olarak açılmış olan Locanın talep üzerine Romanya Büyük Locası tarafından kapatıldığı ve Üstadı Azamının tardedildiği bildiriliyor.
- 19 Mart 1333 [1917] celsesinde "Necat" Locası temsilcisi Celâl Derviş B., Locada verilen bir karar üzerine "Himayei Etfal Cemiyeti" [Çocuk Esirgeme Kurumu] kurulduğunu ve tüzüğünün İçişleri Bakanlığı tarafından onaylandığını bildiriyor.
- 19 Teşrinivevvel 1333 [1917] celsesinde "Mason muavenet hey'eti" tüzüğü görüşülüp kabul ediliyor.
- 22 Şubat 1334 [1918] celsesinde "Necat sandığı" adıyla bir komisyonun faaliyete başladığı ve bir lokal edinilmesinin amaçlandığı belirtiliyor.
- 30 Kânunuevvel 1334 [1918] celsesinde tüzüklerin bazı maddelerinin değiştirilmesi gerektiğine dair önerge oy birliğiyle kabul ediliyor.
- 1 Ağustos 1337 [1921] seçim celsesinde İstanbul vadisine taşınan "Güneş" Locasının seçime katılıp katılamayacağı konusu tartışmalara ve Yüksek Şûra ile Büyük Loca arasında görüş alışverişine konu oluyor.
- 24 Mart 1338 [1922] Cuma günü tüzüğe göre ilk defa bir matem celsesi yapılıyor.
- 5 Temmuz 1338 [1922] celsesinde okunan çalışma raporunda eski Lokalin yabancı Localara ait olması ve çeşitli yabancı Büyük Localara bağlı Localar tarafından kullanılması nedeniyle yeni bir bina kiralandığı belirtiliyor.
- 21 Kânunisani 1339 [1923] celsesinde bir çok Obediyansla ilişki kurulmuşken İngiltere, İskoçya ve İrlânda Büyük Localarıyla "maalesef henüz" ilişki kurulmadığı bildiriliyor.
- Aynı celsede değiştirilmiş Lokal tüzüğü okunup onaylanıyor ve Lokalde bir Kütüphane kurulmasının gereğine dikkat çekiliyor.
- 21 Teşrinivevvel 1339 [1923] celsesinde okunan raporda Türkçe nüshaları kalmayan kanun ve tüzüklerin Fransızca metinlerine göre düzeltilerek basılmakta olduğu, bir Lokal inşası önerisi dikkate

alınarak bir komisyon kurulduğu ve "Rönesans" Locasının İstanbul'da bir "Lâyük mektep küşadını" görüşmek üzere yaptığı çağrışı görüşmek üzere davete katıldığı yazılıdır.

- 31 Teşrinievvel 1340 [1924] tarihli genel kurulda okunan raporda kanun ve tüzüklerin değiştirilmesi gereği yeniden söz konusu ediliyor.
- 6 Mart 1341 [1925] tarihli genel kurulda okunan raporda bir ritüel komisyonu tüzüğü çıkarıldığı, bir de "bülten" çıkarılmasının karar altına alındığı bildiriliyor.
- 5 Mayıs 1927 Perşembe günü celsesinde bir lokal binası alınması hakkındaki talimat kabul ediliyor ve bir satınalma komisyonu kuruluyor.
- 29 Temmuz 1927 Cuma günü celsesinde okunan daimi heyet raporunda üç dereceye ait ritüellerin dillerindeki gereken düzeltmeler yapılarak yeniden basılmalarına karar verildiği, Çırak ritüelinin bastırıldığı ve diğerlerinin basılmak üzere olduğu bildiriliyor.
- Aynı raporda genel kurulca verilmiş olan yetkiye dayanarak "Tekâmülü Fikrî Cemiyeti" adıyla kurulan derneğin hükümetçe tasdik olunduğu bildiriliyor.

- 20 Kânunüsani 1928 celsesinde okunan daimi heyet raporunda değiştirilmeleri kararlaştırılmış bütün kanun ve tüzükler hakkında Localardan rapor istendiği, bir yandan da Fransa Büyük Locası ile Büyük Doğusu ve Belçika Büyük Doğusu'nun tüzüklerinin tercüme edilmekte olduğu kaydediliyor.
- Aynı raporda Masonluğun dış âlemdeki faaliyeti konusunda "Selamet" Locası tarafından oluşturulan "İkmali Tahsil Cemiyeti"nin Daimi Heyet tarafından bütün Localara duyurulduğu bildiriliyor.
- 9 Teşrinisani 1928 celsesinde okunan Daimi Heyet raporunda Lokalin satınalma işleminin tamamlandığı bildiriliyor.
- 5 Nisan 1929 Cuma günü yeni Lokalin [Nuru Ziya Lokali] resmi açılışı yapılıyor.
- 25 Teşrinievvel 1929 Cuma celsesinde [tüzüğe] haricilerin kabul edilmelerine ilişkin 46. maddenin eklenmesi kabul ediliyor.
- Aynı celsede okunan Daimi Heyet raporunda cemiyet unvanının "Türk Yükseltme Cemiyeti"ne dönüştürüldüğü ve tüzüğün değiştirildiği bildiriliyor.

- 7 Şubat 1930 Cuma celsesinde müptedi yerine "çırak", refik yerine "kalfa", nazırı evvel ve sani yerine "birinci" ve "ikinci nazır" tabirlerinin ve "Sanii Âzamı kâinat" yerine de "kâinatın ulu mimarı" tabirinin konulması kararlaştırılıyor.
- 16 Haziran 1930 Pazartesi celsesinde Üstadıâzam, Hatibi âzam gibi terimlerin kaldırılarak "Büyük Üstat" ve "Büyük Hatip" ve saire şeklinde kullanılması kararlaştırılıyor.
- 27 Şubat 1931 Genel Kurul toplantısında okunan Daimi Heyet raporunda Loca Üstadı Muhteremlerinin ayda bir defa toplanmaları ve "Büyük Şark" adında bir dergi yayınlanmasına başlanacağı yazılıdır.
- 12 Haziran 1931 Genel Kurul celsesinde Yüksek heyet ile akdedilmiş olan yeni konkordato değiştirilerek onaylanıyor ve 18 Eylül 1931 tarihli celsede değişikliğin Yüksek heyet tarafından da kabul edildiği bildiriliyor.
- 10 Kânunevvel 1931 tarihli Genel Kurul celsesinde Üstadı Muhteremlik makamının iki seneden fazla aynı Kardeş-te kalmaması hakkında Localar Genel Tüzüğü'nün 34. maddesine bir fıkra eklenmesi Daimi Heyet tarafından önerilerek Genel Kurulca kabul ediliyor.
- Aynı celsede "Türk Yükseltme Cemiyeti Yardım Sandığı" tüzüğü ve yardım kurulunun değiştirilmiş tüzüğü görüşülerek kabul ediliyor.
- 22 Kânunsani 1932 Cuma günü Büyük Loca Genel Kurulu Yargı Kurulu olarak toplanarak "Azim" Locasının yargılanmasına karar veriyor ve yargılamanın yürütülmesiyle "Aydın" Locasını görevlendiriyor. 8 Nisan 1932 tarihli celsede "Aydın" Locasının, "Azim" Locasının kapatılması ve üyelerinden bazılarının tardı diğerlerinin gayri muntazam ilan edilmesi hakkındaki kararı okunarak kabul ediliyor.
- Yine 8 Nisan 1932 tarihli toplantıda Büyük Üstat ve Yardımcısının seçilme nitelikleri hakkında ek madde kabul ediliyor.
- 24 Teşrinevvel 1932 tarihli celsede Türk Yükseltme Cemiyeti unvanına "Türkiye Büyük Meşrıkı" tabirinin eklenmesi öneriliyor. Bu teklif 21 Teşrinsani 1932'de kabul edildiği gibi "bu cemiyet mensubinine mason denilir" fıkrasının eklenmesi ve diğer değişikliklerle birlikte onay için Hükûmete arzı kararlaştırılıyor.

- 31 Temmuz 1933 Pazartesi Genel Kurulunda mevcut Locaların üçte birinden fazlasının teklifi ve Daimi Heyetin katılmasıyla bütün tüzüklerin değiştirilmesinin kabul edilmesi üzerine, ilgili maddeye göre Genel Kurul sona eriyor ve 1 Ağustos 1934'de ilk toplantısını yapan yeni Büyük Loca tarafından şu anda görev başında olan Daimi Heyet üyeleri iş başına getiriliyor.
- 6 Teşrinievvel 1933 Cuma celsesinde 15 üyeden kurulu bir "tüzükleri değiştirme komisyonu" seçiliyor.
- 13 Mart 1934 Genel Kurulunda tüzüklerde yeri olmayan fahri ünvanların kullanılıp kullanılmayacağı konusunun incelenmesi "tüzükleri değiştirme komisyonuna" havale olunuyor ve bu komisyonun 19 Nisan 1934 celsesinde okunan "Türk Masonluğunda tüzüklerde yeri olmayan hiçbir ünvan yoktur" biçimindeki kararı aynen kabul ediliyor."

İlk 25 Yılda Büyük Meşrik'e Bağlı Olarak Kurulan Localar

Kitabın 37-41 sayfalarında "Türkiye Büyük Meşrik'inca tesislerine müsaade olunan muhterem Mahfiller" listesinde Büyük

Maşrik'a bağlı olarak kurulmuş 64 Loca numara sırasıyla yer alıyor. Renaissance Locası henüz Maşrikî Azam'a katılmamış; Hallel'in de adı geçmiyor. Şubat 1923'te patent alıp 1926'da kapatılan 42 numaralı *Tulû-u Hakikat* Locası "Tulûn Hakikat" diye geçiyor. Elli dört numaralı Işık Locasının patent tarihi 10.2.1928 olarak görünüyor.

1908 öncesi kuruldukları bilinen Localar listede patent tarihleriyle yer alıyor; kuruluş tarihlerinden söz edilmiyor. *Bizansiyo Risorsa* Locasının patent tarihi olarak da yine Maşrikî Azam'a katılış tarihi olan 18.2.1910 veriliyor. Buna karşılık bir tek Resne locasının kuruluş tarihi Maşrikî Azam öncesine götürülmüş. Listenin en ilginç yanı işte Resne Locasının kuruluş tarihiyle ilgili bu bilgi.

Listede, Localar bilinen sırayla yani, *Vatan* (9.3.1909), *Muhibbanı Hürriyet* (28.6.1909), *Vefa* (28.6.1909), *Şafak* (24.7.1909), Resne (25.6.1907), *Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri* (1.9.1909) diye sıralanırken bu altı Locanın "patenta numaraları" aynı, "1" olarak gösteriliyor. Yedi sıra numaralı *Uhuvveti Osmaniye* Locasının patent tarihi "1.8.1909", patent numarası da "7". Sekiz sıra numaralı Meşrutiyet Locasının patent tarihi "26 Aralık 1909", patent numarası "8".

Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri Locasının 1 Eylül'de aldığı patentle 1 Ağustos toplantısına katılması mantıklı olmadığına (ve Büyük Sekreter'in tarihçe aktarımından, "artık seçime geçileceği sırada David Kohen B. söz alarak *"La Renaissance"*dan ayrılan bazı Kardeşlerin *Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri* unvanıyla Türkiye Maşrıkı idaresi altında bir Mahfel tesisine karar verdiklerini" bildirdiğine ve "bu Loca delegeleri David Kohen, Mişel Noradunkyan ve S. E. Cazanova'ya yemin ettirildiği"ne) göre *Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri* Locasının doğru patent tarihi "1.8.1909". Zaten ilk altı Locanın patent numaraları aynı, "1". Peki, toplantının sonunda Maşrık-ı Azam'a katıldığı açıklanan *Terakki ve İttihat Hakiki Muhipleri*'nin sıra numarası "6", patent numarası "1" de aynı toplantının başında Maşrık-ı Azam'a katılan *Uhuvveti Osmaniye* Locasının neden sıra numarası da patent numarası da "7"? Bu durum sadece sıralamada bir düzensizlik mi yapıldığı yoksa tarihçede bilmediğimiz bazı kopukluklar mı olduğu sorularını akla getiriyor.

Listede "5" numaralı Resne Locasının patent tarihi "**25.6.1907**" olarak verilmekte. Oysa, bu Locanın kuruluşu hep "**1908'den önce**", "**1909 öncesi**", "**II. Meş-**

rutiyetin ilanı sırasında" biçiminde geçer.

Suha Umur Üstadın *Mimar Sinan*'da yayınlanan yazısında Mısır Milli Büyük Locası'na bağlı 119 numaralı Resne Locası'nın mühründe kuruluş tarihi olarak "1909" görülür.

İsmail İşmen Üstadın *Tesviye*'de yayınlanan, *Resne* Locasının kuruluşuyla ilgili yazısında, önce her ne kadar "*4 Teşrinisani 1324 (1909) tarihinde ilk masonik bir içtima aktdile bir Mah. tesisi...*" denilirse de sonra geçen "*2 Teşrinisani 1324 günü ikinci bir içtima yapılarak (...) 1 ve 2 Teşrinisani 1324 tarihleri bu hâl'e göre Resne Mah. nin re'si sene-i mevcudiyetidir.*" cümlelerinden baştaki "*4*" rakamının sehven dizildiği anlaşılmakta. Yazının devam eden bölümlerinde de "*Resne Mahfeli 19 Haziran 1325 kararıyla Şûra-yı Ali'ye istidayı iltihak ve iştirake karar vermiş...*" denir.

Bu veriler ışığında Resne Locasının 1-2 Kasım 1908'de kurulduğu, 1909 başında Mısır Milli Büyük Locası'ndan patent aldığı düşünülebilir. Bu bilgilere karşılık, 1934 tarihli Büyük Loca yayınında geçen "1907" tarihi oldukça erken bir tarih. Bir yandan, kitabın uyku döneminden önce (yani arşiv dağılıp kaybolmadan önce) Büyük Loca tarafından yayınlanmış olması dikate alınması gereken bir belge

karşısında olduğumuzu düşünürken, öte yandan bu bilginin Mısır Milli Büyük Locası kayıtlarıyla (ve II. Meşrutiyet öncesinin ülke koşullarıyla) uyuşması soru işaretleri doğuruyor. Eğer 25 Haziran 1907 tarihi (bir dizgi hatası değil de) doğruysa tarih açısından çok ilginç yeni bir veri olur. Sadece bir dizgi hatasıysa doğru patent tarihi merhum İsmail İşmen Üstadın sözünü ettiği, Locanın "19 Haziran 1909 tarihli kararıyla" uyumlu biçimde 25 Haziran 1909 olabilir. Bu durumda da neden *Resne*'nin sıra numarasının, kendisinden sonra patent alan *Muhibbanı Hürriyet, Vefa ve Şafak*

Localarından büyük olduğu soru işareti olmaya devam eder.

1934 Yılında Faal Olan Localar

Kitapta yer alan bir başka listede, kurulmuş 64 Loca arasında 1934 yılında çalışmaya devam eden 31 Locanın adları, vadileri ve Üstadı Muhteremleri verilmiş. Rönesans'ın da katılımıyla 32 Locadan oluşan 1935 yılı Locaları listesini Suha Umur Üstadımız *Tesviye*'nin 26. sayısında yayınlanmıştı. O tarihten bir yıl önceki durum, kitapta yer aldığı alfabetik sırayla ve o günün imlâsıyla, sunulmuştur:

1934 senesinde hâli faaliyette bulunan Muh. Mah.'lerimiz ile 1934 Üs. Muh. leri:

- 1- *Akasya (L'Acacia)*-İstanbul: Yako Toledo B.
- 2- *Aydın*-İstanbul: Yusuf Ziya B.
- 3- *Cenup Yıldızı*-Gaziantep: Dr. Saip Safi B.
- 4- *Cumhuriyet*-Ankara: Ali Rıza B.
- 5- *Cumhuriyet Yıldızı*-Kadıköy / İstanbul: Yusuf Ziya B.
- 6- *Ege*-İzmir: Kemal Şakir B.
- 7- *Ehram*-İzmir: Hamdi Nüzhet B.
- 8- *Etual Doryan (L'Etoile d'Orient)*-İstanbul: Leon Karasu B.
- 9- *Gençlik*-İstanbul: Dr. Osman Şerafettin B.
- 10- *Güneş*-İzmir Dr. Osman Yunus B.
- 11- *Homer (Homère)*-İzmir Feyyaz Mümtaz B.
- 12- *İnkılâp*-İstanbul: Dr. Mim Kemal B.
- 13- *İstanbul*- İstanbul: Erich Landstein B.
- 14- *Işık*-Samsun: Atuf Zühtü B.

- 15- *Merih*-İzmir: Mehmet Ali B.
- 16- *Muhibbanı Hürriyet*-İstanbul: Dr. Salim Ahmet B.
- 17- *Murat*-İstanbul: Dr. Fahrettin Kerim B.
- 18- *Nar*-Bursa: H. Hüsnü B.
- 19- *Necat*-İstanbul: Ali Galip B.
- 20- *Nilüfer*-Bursa: Rafet B.
- 21- *Özkardeş*-İstanbul: Nazmi Duhanî B.
- 22- *Resne*-İstanbul: Cemil İpekçi B.
- 23- *Revey (Le Réveil)*-İstanbul: Ed. Löbe B.
- 24- *Satürn (Saturne)*-İzmir: Tissot Emile B.
- 25- *Sebat*-İstanbul: Dr. Halit Tekin B.
- 26- *Selâmet*-İstanbul: Dr. Şükrü Hazim B.
- 27- *Ülker*-Manisa: Kâmil B.
- 28- *Vedat*-İstanbul: Jak Esseyan B.
- 29- *Vefa*-İstanbul: Ali Şevket B.
- 30- *Ziyayı Şark*-İstanbul: Dr. Fuat Süreyya B.
- 31- *Zuhal*-İzmir: Mehmet Salim B.

İlk 25 Yılın Büyük Görevlileri

Kitabın en ilginç bölümü 1934 öncesi Büyük Görevlilerin tam listesini içermesidir. Büyük Loca tarihini ele alan kitaplarda 1909 yılında seçilen ilk "Büyük Heyet"in listesi yer almakta, ancak daha sonraki yıllar için sadece Büyük Üstad ve Büyük Üstad Kaymakamlarının adları verilmekte. 1909-1934 arasındaki Büyük Heyet'lerin (görevden ayrılanların yerine dönem içinde seçilenlerle birlikte) tam listeleri bu güne kadar kolay ulaşılabilecek durumda değildir.

Altmış yedi yıl önce yayınlanmış bu kitabı inceleyen yazının sonuna gelirken, 1909-1934 arası görev yapan "Büyük Heyet"ler, masonik tarih meraklılarının dikkatine, adı geçen görevlilerin anıları saygıyla anılarak aşağıda sunulmaktadır.

Maşrık-ı Âzam-ı Osmanî ve Türkiye Büyük Meşrıkı Daimî Büyük Heyet Âzaları:

[İlk isimler devre başındaki seçim sonuçlarını, ondan sonraki istifa vb. dolayısıyla oluşan boşalma nedeniyle yapılan seçim sonuçlarını göstermektedir.]

Devre 1: 1909-1912 (1325-1328)

Bü. Üs.	Talât Saî B.,	Faik Süleyman B.
Bü. Üs. Mua.	Galip B.,	Emmanuel Karasu B.
1 inci Bü. Na.	Dr. Mehmet Ali B.,	Nail Reşit B.
2 inci Bü. Na.	Osman Fehmi B.,	Mehmet Ali B.
Bü. Hat.	Rıza Tevfik B.,	Bahaettin B.
Bü. Kâ.	Osman Talât B.,	Şevket, Fuat Süreyya B.
Bü. Kâ. Mua.	Solon Casanova B.,	Feyzi Menahem, Ereza Dario, Viktor BB.
Bü. Haz.	Kibar Sarim B.,	Michel Noradunghian, Suhami BB.
Bü. İda. Memu.	Dr. Jak Suhami B.,	Vecihî B.
1 inci Bü. Muhak.	Nail Reşit B.,	Osman Fehmi, Haralambidi BB.
2 inci Bü. Muhak.	Dr. Bohur Kamhi B.,	Nezir B.
3 üncü Bü. Muhak.	Victor Algrandi B.,	Şevki B.
4 üncü Bü. Muhak.	Tevfik B.,	Şükrü B.
1 inci Bü. Teş.	Raphaello Ricci B.,	Jacques Kaldron B.
2 inci Bü. Teş.	Diran Kolekyan B.,	Biyanki B.
3 üncü Bü. Teş.	Osman Saip B.	
1 inci Bü. Na. Mua.	Edouard de Nari B.	
2 inci Bü. Na. Mua.	Nadra Moudron B.	
Bü. Hat. Mua.	Noradunghian B.	
Bü. Haz. Mua.	İlyas Modiano B.	

Devre 2: 1912-1915 (1328-1331)

Bü. Üs.	Dr. Mehmet Ali B.
Bü. Üs. Mua.	Noradunghian B.
1 inci Bü. Na.	Dr. Fuat Süreyya B.
2 inci Bü. Na.	Sadettin Ahmet B.
Bü. Hat.	Mahmut Esat B.
Bü. Kâ.	Dr. Suhami B.
Bü. Kâ. Mua.	Halit Habbab B.
Bü. Haz.	Mangalcıyan B.
Bü. İda. Memu.	Şükrü B.
1 inci Bü. Muhak.	Memduh B.

2 inci Bū. Muhak.	Ali Yaver B.
3 üncü Bū. Muhak.	Yusuf Nuri B.
4 üncü Bū. Muhak.	Casanova B.
1 inci Bū. Teş.	Bogos Ananyan B.
2 inci Bū. Teş.	Taşçıyan B.
3 üncü Bū. Teş.	Veli Boland B.

Devre 3: 1915-1918 (1331-1334)

Bū. Üs.	Faik Süleyman B.,	M. Cavit B.
Bū. Üs. Mua.	Tevfik Hamdi B.,	Nail Reşit B.
1 inci Bū. Na.	Muhtar Tahsin B.	
2 inci Bū. Na.	Nail Reşit B.	
Bū. Hat.	Victor B.	
Bū. Kâ.	Rasim Ferit B.	
Bū. Kâ. Mua.	Mois Fresko B.	
Bū. Haz.	Suhami B.	
Bū. İda. Memu.	Halit Habbab B.	
1 inci Bū. Muhak.	Mustafa Nedim B.	
2 inci Bū. Muhak.	Necmettin B.	
3 üncü Bū. Muhak.	Cafer Fahri B.	
4 üncü Bū. Muhak.	De Nari B.	
1 inci Bū. Teş.	Mahmut Esat B.,	Yusuf Cemal B.
2 inci Bū. Teş.	Mangalcıyan B.,	İsmail Hurşit B.
3 üncü Bū. Teş.	Algrandi B.	

Devre 4: 1918-1921 (1334-1337)

Bū. Üs.	Dr. Rıza Tevfik B.,	Fuat Hulûsi B.
Bū. Üs. Mua.	Dr. Fuat Süreyya B.,	Moiz Fresko B.
1 inci Bū. Na.	Timoleon B.,	İsmail Hurşit, İhsan Abidin, Servet BB.
2 inci Bū. Na.	Arsen Arsenyan B.,	Faik Sabri, Suhami BB.
Bū. Hat.	Celâl Derviş B.,	Nurettin Ramih, Nedim BB.
Bū. Kâ.	Zeki B.,	Rasim Ferit, Orhan Tahsin BB.
Bū. Kâ. Mua.	Faik Sabri B.,	Zeki, Ecvet B.

Bü. Haz.	Aram Barzilây B.,	Nazmi Duhanî, Halit Habbab BB.
Bü. İda. Memu.	Yorgi Mütevelli B.,	Halil Âsaf, Saim BB.
1 inci Bü. Muhak.	Suhami B.,	Muhtar, Benghiat, Kâmil BB.
2 inci Bü. Muhak.	Halit Habbab B.,	Nedim, İhsan Abidin BB.
3 üncü Bü. Muhak.	Moiz Fresko B.,	Ecvet B.
4 üncü Bü. Muhak.	Dr. Nurettin Ramih B.,	Arsen B.
1 inci Bü. Teş.	Necmettin B.,	Ali Sami, Servet, Sadrettin B.
2 inci Bü. Teş.	Nail Reşit B.,	Halil, Zühtü BB.
3 üncü Bü. Teş.	Mustafa Zühtü B.,	Remzi, Saim, Zühtü BB.

Devre 5: 1921-1924 (1337-1340)

Bü. Üs.	Dr. Besim Ömer B.	
Bü. Üs. Mua.	Dr. Vitor Galimidi B.	
1 inci Bü. Na.	Mustafa Zühtü B.,	Nesim Mazliyah, İhsan Abidin BB.
2 inci Bü. Na.	Barzilây B.,	Suphi Ziya, Saim BB.
Bü. Hat.	Servet Yesarî B.,	Kenan Ömer, İbrahim Necmi BB.
Bü. Kâ.	Ali Refik B.,	Dr. Marko Elnekave B.
Bü. Kâ. Mua.	Ferit Asseo B.,	Dr. Marko, Muhsin Naim BB.
Bü. Haz.	A. Saltiel B.,	Ferit Asseo B.
Bü. İda. Memu.	Dr. Orhan Tahsin B.,	İsak Yaşua, Salih, Nehri BB.
1 inci Bü. Muhak.	Sadettin Şükrü B.,	Dr. Kâmil Abdi, Dr. Orhan Tahsin BB.
2 inci Bü. Muhak.	Dr. Fehmi İsmail B.,	Muhsin Naim B.
3 üncü Bü. Muhak.	Asım B.,	Dr. Niyazi İsmet, Halil Mitat BB.
4 üncü Bü. Muhak.	Cevat B.,	Esat Molla, Barzilây BB.
1 inci Bü. Teş.	Suphi Ziya B.,	Muslihittin Adil, Muhsin Naim, Algrantı BB.
2 inci Bü. Teş.	Seyfettin B.,	Asım B.
3 üncü Bü. Teş.	Muhittin B.,	Orfanidi B.

Devre 6: 1924-1927 (1340-1343)

Bü. Üs.	Servet Yesarı B.,	Dr. Fikret B.
Bü. Üs. Mua.	Moris Benghiat B.,	İhsan Abidin B.
1 inci Bü. Na.	İbrahim Necmi B.,	Nurettin Ramih, Cevat BB.
2 inci Bü. Na.	Ali Kemal B.,	Tahsin Hamdi B.
Bü. Hat.	Raşit B.,	İbrahim Necmi B.
Bü. Kâ.	Ferit Zühtü B.,	Dr. Rasim Âli B.
Bü. Kâ. Mua.	Kâzım Ziya B.,	Hikmet Ömer, Şevket, Dr. Marko, Esat BB.
Bü. Haz.	A. Saltiel B.,	Ferit Asseo B.
Bü. İda. Memu.	Ali Âsaf B.,	Ahmet Nehri B.
1 inci Bü. Muhak.	Orfanidi B.,	Cevat, Nuri Aziz BB.
2 inci Bü. Muhak.	Hahamyan B.,	Zülfü B.
3 üncü Bü. Muhak.	Tahsin Hamdi B.,	Tevfik Âmir B.
4 üncü Bü. Muhak.	Memduh B.,	Kâzım Ziya, Şaul BB.
1 inci Bü. Teş.	Kemal B.,	Dr. İhsan Şükrü B.
2 inci Bü. Teş.	Zühtü B.,	De. Löbe B.
3 üncü Bü. Teş.	Şevket B.,	Hikmet Ömer, Dr. Celâl Tahsin BB.

Devre 7: 1927-1930

Bü. Üs.	Edip Servet B.	
Bü. Üs. Mua.	Kenan Ömer B.,	Servet Yesarı B.
1 inci Bü. Na.	Ali Remzi B.,	Raşit B.
2 inci Bü. Na.	Esat B.	
Bü. Hat.	Cevat B.	
Bü. Kâ.	İbrahim Necmi B.	
Bü. Kâ. Mua.	Sadi Rıza B.	
Bü. Haz.	A. Saltiel B.	
Bü. İda. Memu.	Hazim B.,	Dr. Celâl Tahsin B.
1 inci Bü. Muhak.	Salâhettin Neşet B.	
2 inci Bü. Muhak.	Dr. Celâl Tahsin B.,	Dr. İsmail Hurşit B.
3 üncü Bü. Muhak.	Ferit Üpi B.	
4 üncü Bü. Muhak.	Leon Karasu B.,	Dr. İhsan İsmail B.

1 inci Bū. Teş.	Kemal (binbaşı) B.,	Dr. Mim Kemal B.
2 inci Bū. Teş.	Sabri Mehmet B.,	Ali Kâmi B.
3 üncü Bū. Teş.	Rafael Tıngıryan B.	

Devre 8: 1930-1933

Bū. Üs.	Servet Yesarı B.,	Dr. Mim Kemal, Mustafa Hakkı BB.
Bū. Üs. Mua.	Dr. Mim Kemal B.,	Mustafa Hakkı, Raşit BB.
1 inci Bū. Na.	Cevdet Hamdi B.,	Cevat Abdurrahim B.
2 inci Bū. Na.	Mustafa Hakkı B.,	Dr. Osman Şerafettin B.
Bū. Hat.	İbrahim Necmi B.,	İsmail Ratip B.
Bū. Kâ.	Dr. Ahmet Fahri B.,	Mehmet Raşit, Mehmet Ali Haşmet BB.
Bū. Kâ. Mua.	Mehmet Ali Haşmet B.,	Rafael Tıngıryan B.
Bū. Haz.	Ferit Asseo B.	
Bū. İda. Memu.	Ahmet Nehri B.,	Miskîzade Behaettin B.
1 inci Bū. Muhak.	Celâl Tahsin B.,	Kâzım Nami B.
2 inci Bū. Muhak.	Ali Ramiz B.,	Emil Kraloviç B.
3 üncü Bū. Muhak.	Yervant Yusufyan B.,	Dr. Avni B.
4 üncü Bū. Muhak.	Ali Kâmi B.,	Dr. İhsan İsmail, M. Ali Haşmet, Ali Galip BB.
1 inci Bū. Teş.	Haydar Ali B.,	İsmail Hakkı B.
2 inci Bū. Teş.	Baba Kurbanof B.,	Dukakinzade Feridun B.
3 üncü Bū. Teş.	Kemalettin B.,	Osman Fehmi B.

Devre 9: 1933-1936

*[Dönem, seçim devresi tamamlanmadan 9 Ekim 1935 tarihinde sona ere-
rek uyku döneme girilmiştir.]*

Bū. Üs.	Muhittin Osman B.	
Bū. Üs. Mua.	Mehmet Ali Haşmet B.	
1 inci Bū. Na.	Ali Galip B.	
2 inci Bū. Na.	Yusuf Ziya B.	
Bū. Hat.	Sadi Rıza B.,	Cevat Nizami B.
Bū. Kâ.	Dr. Muhittin Celal B.	
Bū. Kâ. Mua.	Dr. Şükrü Hazım B.	

Bü. Haz.	Mustafa Reşit B.	
Bü. İda. Memu.	Dr. Halit Tekin B.,	Dr. Bahattin Lûtfu B.
1 inci Bü. Muhak.	Dr. Fahrettin Kerim B.	
2 inci Bü. Muhak.	Dr. İhsan İsmail B.	
3 üncü Bü. Muhak.	Emin Sait B.	
4 üncü Bü. Muhak.	Feridun Dukakin B.,	Dr. Halit Tekin B.
1 inci Bü. Teş.	Rafael Tıngıryan B.	
2 inci Bü. Teş.	Mekki Hikmet B.	
3 üncü Bü. Teş.	P. Psalti B.	

Y A R A R L A N I L A N K A Y N A K L A R

Abdurrahman Erginsoy, *Türkiye'de Masonluğun Doğuşu*, Erciyaş Yayınları, 1996

Ahmet Akkan, *Büyük Üstatlar*, Mimar Sinan Yayınları, İstanbul, 1997

Celil Layiktez, *Türkiye'de Masonluk Tarihi Cilt 1, 1721-1956*, Yenilik Basımevi, İstanbul, 1999

Faik Reşit Unat, *Hicri Tarihleri Milâdi Tarihe Çevirme Kılavuzu*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1984

Fikret Çeltikçi, *Hür Masonluk Tarihinden Notlar*, Mimar Sinan Yayınları, Ankara, 1998

İsmail İşmen, "Resne Locası", *Tesviye*, sayı 5, Şubat 1993, s 16-18

Kaan Tunalı, *1909-1989 Türkiye'de 80 Yılda Mason Locaları*, HKEMBL Yayını, İstanbul, 1990

Kemalettin B. (Apak), *Türkiye'deki Masonluk Tarihi*, İzmir, 1932

Kemalettin Apak, *Ana Çizgileriyle Türkiye'deki Masonluk Tarihi*, İstanbul, 1958

Suha Umur, "Resne Mahfeli ve Bir Mühür", *Mimar Sinan*, sayı 79, 1991, s 13-16

Suha Umur, "Milli Büyük Maşrıkımızın 25. Yıldönümü", *Tesviye*, sayı 13, Ağustos 1994, s: 12-13

Suha Umur, "Milli Büyük Maşrıkımızın 25. Yıldönümü", *Tesviye*, sayı 18, Eylül 1995, s: 9-11

Suha Umur, "Eski Mason Dergilerinden", *Tesviye*, sayı 26, 1996, s 23-24

----, *"Türkiye Millî Büyük Meşriki'nin 25inci Yıldönümü Münasebetiyle Fevkalâde Celsede Okunan Nutuklar ve Neşideler*, Türkiye Büyük Meşriki Yayını, 1934

Bir Mason Portresi

İZMİR VALİSİ

RAHMİ BEY 33° K. (1874 - 1947)

Seyhun TUNAŞAR

*"Tahmin ediyorum ki bu işe
Mustafa Kemal girecek ve işi alacak"
(Nisan-1919)*

**İzmir Valisi Rahmi Bey
(Bekirağa Bölüğü Tutuklusı)**

Bro. RAHMİ BEY 33°, GOVERNOR OF IZMİR

Rahmi Bey, descending from the family Evranosoğulları, was born in 1874 in Thessaloniki and has completed his education in France. He was initiated to Macedonia Risorta Lodge in 1903. While dealing with trade business in Thessaloniki, he became one of the founders of *İttihat ve Terakki Cemiyeti (Party of Unity and Progress)* to be established in 1906. He played an important role in the announcement of the Second Constitutional Government and was elected as a member of Parliament representing Thessaloniki in 1908. He was also among the delegation arriving Istanbul upon the March 31st Incident. In 1909 he was raised to 33°. The very same year he was among those who established *Muhibban-ı Hürriyet Lodge*. In 1914 he

was appointed as the Governor of Izmir and has accomplished successful construction and educational studies during his post. After the First World War he made close peace contacts with the British officers so that Izmir would not suffer much from invasion and this created an influence among public, him being an English sympathiser. In 1918 he was dismissed from his Governing post and was exiled to the Island of Malta together with his contemporary intellectuals. His odd "*I guess Mustafa Kemal will go into this and will finalize it*" during his exile, became famous afterwards. His fame enlarged upon Çerkez Ethem kidnapped his son in Izmir for ransom and created enormous publicity. In 1921 he escaped from Malta, lived some time in Europe and returned to Istanbul. In 1926 he was sentenced guilty by the court held upon the *Izmir Assasination* incident but, being abroad, could not be imprisoned. He was announced innocent afterwards and returned to Istanbul and lived there until his pass away in 1947. Rahmi (Arslan) Bey is a prototype Unity Mason who lived a very efficient and colorful life during the Second Constitutional period.

RAHMI ARSLAN K.
(1874 - 1947)

İzmir eski Valisi Rahmi Bey 33° Kardeşimiz, Rumeli fatihlerinden, akıncı beylerinden köklü Evranos ailesinden gelmektedir. Babası Rıza Bey Selanik'teki nadir Müslüman tüccarlardan biridir. 1874'te Selanik'te doğmuştur. İçişleri Bakanlığı'ndaki sicil dosyasında "Fransa'da eğitim yapmıştır" notu varsa da, bu eğitimin yeri ve yılı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

Kendisi hakkında günün Manastır Valisi Hazım Tepeyran şunları anlatıyor :

"Rahmi Bey Selanik eşrafındandır. Ceddenced Türk'tür (*nedense Selanik doğumlu Türk'ler için bu tanım özellikle vurgulanır. S.T.*). Selanik'te İttihat ve Terakki Teşkilatına girmiştir. 1897 Yunan Harbi sırasında Sultan Hamid'e suikast için Selanik merkezinden üç Tikveşli İstanbul'a yola çıkarılıyor. Fakat İstanbul, bu adamları şüphe üzerine yakalayıp Yunan hududuna gönderiyor. Selanik teşkilatını

bilen biri de Rahmi Bey'i mabeyne jurnal ediyor. Rahmi Bey İstanbul'a getiriliyor. Taşkışra Divan-ı Harbinde sorguya çekiliyor. Daha bazı zabıtlar de burada sorgulanmakta iken Serhafiye Ahmet Cemalettin Paşa'nın Paris'e giderek Murat Bey (*Mizancı Murat adı ile anılır. İttihat ve Terakki Paris kolunun kurucularındandır. 31 Mart olayının hazırlayıcılarından olduğu gerekçesi ile ömür boyu sürgüne gönderilmiş, 1912'de çıkan aflla İstanbul'a dönmüştür. "1854-1917" S.T.*) ve diğer firarilerle uyuşması neticesi birçok mevkıflar gibi Rahmi Bey de Serhafiye Ahmet Cemalettin Paşa'nın delaletiyle (*aracılığı*) İstanbul'da kalmak şartıyla tahliye olunuyor. Fakat Rahmi Bey korkuyor ve Avrupa'ya kaçıyor. Orada üç yıl kalıyor. Sonra 1900'de Selanik'e geri dönüyor. Bir müddet sonra Talat Bey ile tanışıyor. İkisi de aynı fikir dedirler." (*K.Karabekir-İttihat ve Terakki Cemiyeti- Emre Yayınları, 1993 - Sf:174*)

Ayrıca Karabekir Paşa İsmail Yörükoğlu adlı bir subayın anılarından şunları aktarıyor :

"Meşrutiyetin ilanından altı ay önce Talat, Rahmi, Mithat Şükürü Bey'lerle Olimpos Palas gazinosunda toplanıyorlar. Sultan Hamid'in vesvesesini arttıracak, dikkatini cemiyetin üzerinden başka tarafa çekecek tarzda, Ermeni ve Bulgar komitelerinin suikast hazırladıklarını, Sofya'dan İsmail isimli bir Bulgar ihtiyat zabıtının Selanik'e bunu haber vermeye geldiğini şifre ile ve Rahmi Bey vasıtasıyla mabeyne bildiriyorlar. Rahmi Bey, Sultan Hamid'in emniyetini kazanmış olduğundan (*saray kayıtlarında üniversite öğrenci olarak Rahmi bin Ziya adlı bir jurnalcinin adı vardır. Rahmi Bey bu isim benzerliğinden çok yararlanmıştı. S.T.*) cemiyeti gizlemek için arkadaşları ile birlikte tertip ettikleri bu kabil şifreleri çekmekte imiş. Bu üç zat geceleri Mason Locasına gidiyorlar. İsmail Mason olmadığından gitmiyor." (*K.Karabekir - A.g.e. - Sf:170-171*)

Bu sıralarda, saray bir ihbara (*jurnal*) dayanarak Mithat, Rahmi Beyler ile Selanik'te yayınlanan Asır (*Yüzyıl*) Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Fazlı Necip'in (*1869-1932 - Günümüz medya patronu Bilgin ailesinin büyük babası, gazetenin adı 1908'de Yeni Asır olarak değiştirilmiştir. Tekrisi: Macedonia Risorta Locası - 12.06.1903*) Masonlukla ilişkileri ve düşünceleri konusunda bir rapor istiyor. Valilikçe saraya gönderilen rapor şöyledir :

"Mason cemiyetinin kırk elli seneden beri İstanbul ile Osmanlı Devleti'nin birçok kentlerinde ve yirmi beş seneden beri de Selanik'te varolduğu herkesçe bilinmektedir. Üyelerinin kimler

Izmir Valisi Rahmi ARSLAN K. bir toplantıda.

olduğu hakkında inandırıcı olacak hiç bir işaret olmadığı muhakkaktır. Burada Yahudilerden bir kısmının bu mesleğe mensup olduklarını ve Selanik eşrafından Rahmi ve Mit-hat Bey'ler ile Fazlı Necip Efendi'nin de Mason oldukları rivayet kabilinden işitilmiştir. Ancak dine itina etmeyenlere Mason denmesi öteden beri adet olduğu ve bir çoklarını da aşağılamak amacı ile Masonluk isnat edildiğinden bunlar hakkındaki isnatların hangisi olduğu bilgimiz dahilinde değildir.

Bununla birlikte bu kişilerin şimdiye ka-

dar sadakate aykırı hiç bir hareketleri görülmemiş olup her üçünün de hazreti padişaha en sadık kişiler oldukları ve hatta Rahmi Bey'in özel hizmetlerde görevli bulunması sebebiyle yüksek makamlardan verilmiş bir şifre olduğu işitilmiştir. Gerçi, şifre bulunması bu yolda şüphe altında bulunmasına engel değilse de, gerek Rahmi Bey'in ve gerekse diğerlerinin hal ve davranışları hakkında işitilenler ve acizane tecrübelerime göre sadakata aykırı hallerde bulunmadıkları kesin ise de, bu defa emirleriniz üzerine ihtiyaten uygulanan tahkikat dahi bunu teyit etmektedir."

Araştırmacı gazeteci Orhan Koloğlu yazıyor :

"Üçü de hem Mason, hem de cemiyet içinde üst düzeyde aktif olan bu kişilerin böylesine aklanması, insanda bu raporun cemi-

yet üyelerinden biri tarafından hazırlanmış olduğu kanısını yaratıyor. Rahmi Beyde İstanbul'la doğrudan telgraf ilişkisinde bulunmayı sağlayacak bir özel şifrenin bulunması bir yandan jurnalciye karşı bir göz dağı oluşturuyor, diğer yandan da cemiyetin bütün resmi ve gizli yazışmaları kontrol edecek bir yayınlığa kavuştuğunun kanıtı oluyor. Sadrazam Avlonyalı Ferit Paşa'nın mühürdarı ve özel katibi Faik Bey'in Talat'ın Edirne'den çocukluk arkadaşı ve muzır evrak dağıtımı olayında birlikte tutuklandığı Faik Bey olması da cemiyetin devlet çarkına sızması başarılı bir kanıtıdır." (*O.Koloğlu-İttihatçılar ve Masonlar-Gür Yayınları, 1991 - Sf:79*)

5 Eylül 1906'da kurulan sonradan İttihat ve Terakki ismini alan (*Osmanlı Hürriyet Cemiyeti*) yeni and içmeler ile sayıca güçlenmektedir. Cemiyet özellikle Makedonya'da bulunan 3. Ordu, Edirne'de bulunan 2. Ordu içinde nerede ise okullu subayların tümünü kadrosuna katmıştır. Artık eylem zamanı gelmiştir. Kurmay Binbaşı Enver (*Paşa*), Yüzbaşı Resneli Niyazi (*1873-1913, Tekrîsi: Vatan Locası-1910*) Kardeşimiz askerleri ile birlikte dağa çıkarak isyanı 3 Temmuz 1908'de başlatmışlardır. Dağdaki askerler sabah içtimalarında "*yaşasın padişah*" yerine, "*yaşasın millet*" diye bağırıyorlardı. 21, 22, 23 Temmuz 1908 günleri saraya 67 adet tehdit telgrafı çekildiği söylenmektedir. Bunlardan biri de Ulusal Kurtuluş Savaşımızda Sivas Valisi bulunan Reşit Paşa (*Yanya, Promete Locası*) Kardeşimizin "Biattan vazgeçileceği-Başka birinin padişah olarak tanınacağı" telgrafıdır. Bu telgraf Yıldız arşivinde bulunamamıştır. Bizzat 2. Abdülhamit tarafından yok edildiği sanılmaktadır. (*Fazla bilgi: İ.Hakkı Uzunçarşılı-İkinci Meşrutiyetin İlanı-Belleten- Cilt:20 - Sayı:7 (1956), Sf:133-134*). Sonunda 2. Abdülhamit 23 Temmuz 1908 günü Anayasa'yı tekrar yürürlüğe sokup, 2. Meşrutiyeti ilan etmek zorunda kalıyor.

İttihat ve Terakki'nin bir programı yoktur. Yönetim yine 2. Abdülhamit ve yandaşlarındadır. Yönetimde bulunan Sait Paşa hükümeti de İttihat ve Terakki'ye düşmanca bakmamaktadır.

5 Ağustos 1908 günlü Tanin Gazetesi'nde aşağıdaki bildiri yayınlanmıştır.

"Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti mülk ve millete Kanun-i Esasi'yi bahşetmiştir. Kanun-u mezkurdan yararlanmayı muazzez ve mukaddes bir maksat olarak takip eylemekte olan bugünkü hükümetin cemiyetin mukaddes amacını bütünü ile kavrayamadığını görmekteyiz. Hükümet-i hazıra ile vatanın ve mil-

letin hizmetinde olan cemiyet arasında karşılıklı güvenin tesisi için cemiyet üyelerinden erkan-i harp binbaşı Hakkı Bey, Necip, Talat, Rahmi ve Hüseyin Bey'lerden mürettep bir özel heyet İstanbul'a hareket etmiştir. 04.08.1908 - Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti Selanik Merkezi"

Bu bildiri mevcut hükümete karşı, sistem değişimini yaptıran büyük bir gücün varolduğunun kamu oyuna açıklanmasıdır.

Heyet trenden iner ve merkezi Babıali'deki İkdam Gazetesi Basımevi üzerinde bulunan cemiyetin kiraladığı binaya gelir. Karabekir Paşa'dan dinleyelim:

"Rahmi Bey köşede dayalı bulunan (*İttihat ve Terakki Cemiyeti İstanbul Merkezi*) diye kırmızı atlas üzerine beyaz yazılı bayrağı görünce yerinden fırlayarak bayrağı kaptı ve bağırdı: - Bunun yeri burası değil, pencereden sarkmalıdır. Bu aralık Babıali'den gelip geçenler bayrağı görünce alkışlamaya ve kapı önünde toplanmaya başladılar. (*Yaşasın Meşrutiyet!*) diye haykırımlar da başladı. Rahmi Bey eliyle ve başıyla pencereden halka karşılık selamlar gönderiyordu." (*Karabekir A.g.e. - Sf: 360-361*)

Cemiyetin gücünü fark eden Sadrazam Sait Paşa hükümeti istifa etmiş, yerine İngiliz yanlısı Kâmil Paşa getirilmiştir. O da saraya yakındır.

07.08.1908 tarihli İstanbul gazeteleri Rahmi Bey'in Paris'te yayınlanan Temps-Zaman gazetesi muhabiri M.Jean Rodes'a İstanbul'da verdiği demeci yayınlıyor. Demeçten çarpıcı alıntılar şöyle:

"Selanik Belediye Meclisi üyelerinden olup İttihat ve Terakki tarafından dersaadate irsal olunan heyetin reisi olan Rahmi Bey ile ahiren uzun bir mülakatta bulundum. Rahmi Bey beni kabul edip tebliğ-i ifadata diğer üyeler tarafından memur edilmiş idi. İşte sözleri:

Teşkilat ve tertibatı bilhassa burada hükümferma olan casusluk sebebiyle pek ziyade sektedar olmuş olan Dersaadet şubesine muhkem surette tensik ve tarsin için buraya geldik. Bu kuvveti bulunca hükümet daha müessir) surette ifa-ı nesayih edebileceğiz. Şimdiki halde bazı vükelanın tayininden memnun değiliz.

Daha bugün, bütün İstanbul Gazeteleri cemiyetimizin sevk ve idaresine tabi olmayı kabul ettiler.

Siyasi programımızı soruyorsunuz. Şimdilik böyle programımız yoktur. Bugüne kadar yıkmak için uğraştık. Şimdi Kanun-i Esasi'yi harfiyen muhafaza etmeye çalışıyoruz. Badehu memleketin atisi için, terakkisi için çalışacağız. Zira cemiyet nabadit olmayacak. Hükümet ile iş görmeye devam edecek ve şayet hükümet iş görmezse onu doğruluğa icbar edecektir.

Teşkilatımıza gelince onbeş senedir devam ediyor. Cemiyet merkezi Selanik'te olmak üzere bir Meclis-i Umumisi dahilinden, Merkezi Paris'te olmak üzere Meclis-i Harici'den mürekkeptir. Mühim bilad ve kasabatın her biri bir idare komisyonu, hükümleri icraya memur bir adliye komisyonu ve badeltahkik yeni bir azayı kabule mahsus bir tahkik komisyonu vardır. Teşkilat-ı mezkure son derece mahfi tutulmuş idi. Hatta enzar-ı tecessüsten azade kadınları da alalekser muhaberata tavsit ettik. Biz hiçbir vakit iki veya üç kişiyle mütecaviz cemiyet teşkil etmedik. Hükümet komitemizi ancak yakın bir zamanda keşfetti ve o vakit Makedonya'ya tahkikata memur askeri heyet gönderdi. İşte bunun muvasalatı kıyamın vukuuna sebep oldu."

Karabekir Paşa bu açıklamaları İstanbul örgütünü pasif gösterdiği için kınıyor. Özellikle "*Bir programımız yok*" sözünün kendilerini uygar ülkeler karşısında küçük düşürdüğünü belirtiyor. (A.g.e. - Sf:388-390)

Fakat bütün araştırmacılar bu sözün gerçekliliğinde aynı kanıyı paylaşmaktadırlar.

Selanik'ten gelen bu İttihat ve Terakki heyeti hakkında, profesyonel (!) muhalif Dr.Rıza Nur (1879-1942) şöyle diyor :

"İttihatçılar İstanbul'da bir Genel Merkez kurdular. Hakiki hükümet burası idi. Resmi Hükümet sadece Genel Merkez'in kararlarını uygulardı. Bu merkezin üyelerinden Talat, Rahmi, Dr.Nazım gibi birkaçı da bir (*karanlık oda*) yapmışlardı. Asıl işler bunların elindeydi. Diğer Genel Merkez üyelerine kendi arzu ve fikirlerini kabul ettirirlerdi. Gazeteler de bunlara (*Gizli oda, Karanlık oda, klik, kamerilla "perde arkasındakiler", rical-i gayb "hayali kurul" vb*) isimler verdi. Millet Meclisi'nde de bir

fırka yaptılar. Bütün meclis üç beşi dışında, onların fırkasından oldu. Fakat bunların bir hükmü yoktu. Rical-ı gayb gelir, bunlara istedikleri şeye karar verdirirlerdi. Ordu istirahatgahları gibi. Subayları fırkalarına, komitelerine almışlardı. Bir millet ve devlet için çok korkulu olan bu kötü usulden asla vazgeçemediler. Sokakta muhalif öldüren bir teğmen fedai komitesi de Genel Merkez'in aleti, kuvveti ve icra vasıtasıydı. Bunu Serez komitesi temsil ederdi. Meşrutiyet denen rejimin ruhu işte buydu." (Doç.Dr. Zakir Avşar-Dr.Rıza Nur-Belgesel Kitaplar- İstanbul, 1992 - Sf:39)

Yakın tarihimizde İngiliz taraftarı olarak bilinen Sadrazam Kamil Paşa ile de barışık değildirlen.

Biyografi alanında çalışmaları ile tanınan tarihçimiz İbnülemin **Mahmut Kemal İnal** (1870-1957) anlatıyor :

"Meşrutiyetin ilanından sonra Hükümetin İttihat ve Terakki'cilerle nasıl bozduklarına dair Rahmi Bey'in anlarından bir bölümünü aktarıyorum :

Şunu şayan-ı kayd görüyorum ki; Kamil Paşa'nın sadrazamlığa getirilmesinde cemiyetimizin genel merkezinin ve bizlerden kurulu delegelerin hiç bir haber ve bilgisi olmamıştır. Sadrazamlığa getirildiğini sadece öğrendik. Birçok durumlarda Babialı'de hemen her gün onunla görüşüyorduk. İlişkimiz o derecede ileri gitmişti ki bizim Babialı'ye gitmediğimiz günler o, bizi arar ve davet ederdi. Abdülhamid'in son günlerinde sarayında bulunan müteneffis erkanından hangilerinin uzaklaştırılması hakkında bizim bir liste yapmamızı da istemişti. Hazırladığımız listeye kendi de bir takım isimler ekleyerek padişaha sunmuştu. Sanki eklediği isimleri cemiyet istemiyor diyordu.

Kişisel ilişkilerimiz ilerlemişken bir an geldi ki, aniden kesildi. Ben İstanbul'da iken bunun anlamını anlamamıştım. Selanik'e dönüşümde anladım ki Enver Paşa; oğlu Said Paşa'nın bazı uygunsuz davranışlarının görüldüğünden bunun cemiyete söz getireceğinden bahisle Londra'ya sürülmesini istemiş. Bu olay sadrazamı iğbirar etmiş. Sonuç olarak bir takım bambaşka davranışlara maruz kaldık. Bu arada bizim haberimiz olmayarak arkadaşımız Manyasizade Refik Bey'i davet ederek Adliye Nazırlığı teklif etmiş. Refik Bey Selanik'te beraber çalıştığımız kıymetli bir arkadaşımızdı. Fakat sağlık sorunları bu görevi o gü-

nün koşulları içinde yürütmesini olumsuz kılıyordu (*yedi ay sonra ölmüştür. S.T.*). Bu durumu Talat ve Hafız Hakkı ile birlikte Sadrazama giderek bu kararında isabet olmadığını söyledik. Bu da bize karşı hoşnutsuzluğunu tezyid eden olaylardan biri oldu." (*M.K.İNAL-Son Sadrazamlar-Milli Eğitim Bakanlığı yayınları, 1946 - Sf: 1405-1406*)

Sadrazam ile cemiyetin arası iyice açılmıştır. İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin haftalık yayın organı "Şura-ı Ümmet" gazetesinde Rahmi Bey'in Sadrazam'a gönderdiği bir mektup yayınlanıyor. Bu mektupta İngiliz Balkan Komitesi'ne bir ziyafet verilmesi hakkında cemiyetin başvurusunun reddedildiği halde, konunun Padişah'a iletilmesi üzerine davetin zor ile kabul edilmesi kınanıyor ve ekleniyor :

"Bu durum, konumunuzu korumak için kişiliğinizi feda etmenin açık bir kanıtıdır. Biz sizi kişisel yararlarımıza ve amaçlarımıza alet etmek isteseydik sizi makamınızda tutmaya çalışanlar olurduk.

Sadrazamlığa olan hırslınızın en büyük delili Rumeli'nin elden çıkarılması, vatani koruma ve özgürlük düşüncesinden korkunuzun en büyük delili ise Mithat Paşa'nın ölüm hükmünde el yazınız ve imzanızdır!.. (*Kâmil Paşa, Mithat Paşa'nın öldürüldüğü 1884 yılında Aydın Valisi idi. S.T.*) (*M.K.İnal A.g.e. Sf:1404*)

Bugünkü kuşağın hiçbir cümlesini anlamayacak şekilde ağır bir Osmanlıca dille yazılmış olan tarihçi Mahmut Kemal İnal bu eserinde :

"Rahmi Bey anılarının ölümünden sonra yayınlanmasını ben-den istedi"

demektedir.

O günlerde İstanbul'da büyük bir karışıklık (*kaos*) yaşanılıyordu. Avrupa'da yaşayan bazı eski Jön Türkler'den bir kısmı İstanbul'a dönmüşlerdi. Hemen İttihat ve Terakki'ye cephe aldılar. Muhalif gazeteler arka arkaya yayın hayatına atılıyordu. Rahmi Bey'in başkanı bulunduğu heyet İttihat ve Terakki'nin ağırlığını göstermiş, önerilerini Sadrazam Küçük Sait Paşa'ya iletmış, bir kaç gün sonra da Sait Paşa istifasını vermiş, yerine İngiliz yanlısı olarak nitelendirilen Kâmil Paşa (1832-1913) 05.08.1908'de üçüncü kez Sadrazamlığa atanmıştı.

Bazı gazetelerin kışkırtması ile gerici hareketler başlamıştır. Bunlardan ikisi önemlidir. Birinci olayda Halıcılar Camii müezzini Kör Ali, yetkisi olmadığı halde Fatih Camii'nde Meşrutiyet aleyhinde konuş-

malar yapmış, daha sonra da, 7 Ekim 1908'de peşine cemaatten bazı-
larını da takarak Yıldız Sarayı'na yürümüştür. Kör Ali Hoca'nın ya-
nında işsiz güçsüz takımından yaklaşık 50-60 kişi bulunmakta idi.
Kör Ali'nin istekleri şöyle sıralanmıştı :

"Padişahım çobansız sürü olmaz. Şeriat emrediyor, meyhaneler
kapanmalı, İslâm kadınları açık saçık sokaklarda gezmemeli,
resim çektirmemeli, tiyatrolar kapanmalı."

Bu olayın arkasında olanlar hiçbir zaman öğrenilemedi. Çünkü aynı
saatlerde Üsküdar'da Yeni Camii'nin imam vekili Abdülkadir de bazı
kişileri peşine takarak karagöz ve tiyatro salonlarını basmış, perde ve
sahneleri tahrip etmişlerdi.

Aralık 1908'de Genel Seçimler yapılmış, Rahmi Bey Selanik Mebusu
seçilmişti. 17 Aralık 1908'de Meclis-i Mebusan toplanmıştır. Muhalif
"Serbesti" gazetesi başyazarı Hasan Fehmi 05.04.1909'da Galata
Köprüsü üzerinde bir suikast sonucu öldürülüyor. Muhalif üç gazete
Serbesti, *İkdam ve Volkan*, suikastçilerin *İttihat ve Terakki*'nin
adamları olduğunu iddia ediyor.

Bir gün sonra *İkdam Gazetesi*'nde bir yazıya rastlanıyor :

"Adliye Nezareti Celilesine

İttihat ve Terakki cemiyetinden Meb'us Rahmi ve Doktor Nazım
Beylerin Selanik'te bir içtima-i hafide Ali Kemal'i öldürmek la-
zımdır diye teklif ettikleri halde ekseriyete kabul ettiremedikle-
rini vaktiyle sözüne itimat olunur bir zat ihbar eylemişti...

Mertebe-i vüsukunu bilmediğim vak'ai cinaiye münasebetiyle
şayan-ı ehemmiyet gördüğüm bu ihbaratı arz eder ve muhbirle-
rin istimaını talep ederim.

İkdam Sermuharriri

Ali Kemal

Bunun üzerine hemen *İttihat ve Terakki* yanlısı *Mizan Gazetesi*'nde
aşağıdaki yalanlama yayınlanıyor :

"İkdam sermuharriri Ali Kemal imzası ile dünkü *İkdam* gazete-
sinde aleyhimize vuku bulan iftirayı kemal-ı nefretle reddeder
ve müfteri hakkında muamele-i kanuniye ifası için bidayet müd-
dei umumiliğine müracaat eylediğimizin ceride-i aliyelerine
dercini istirham eyleriz, efendim.

Doktor

Selanik Meb'usu

Nazım

Rahmi

Adı geçen İkdam Gazetesi başyazarı **Ali Kemal** (1869-1922) Ulusal Kurtuluş Savaşımıza bir Osmanlı Nazırı ve gazeteci olarak karşı çıkmış. Savaşın kazanılmasından sonra tutuklanmış, yargılanmak için Ankara'ya götürülürken 06.10.1922'de İzmit'te halk tarafından linç edilmiştir.

Bilindiği gibi şeriatçılar ve koyu monarşi taraftarları, alaylı askerleri de kandırarak ayaklanmışlar, yakın tarihimizde 31 Mart (14 Nisan 1909) olayı denilen girişimi başlatmışlardır. Alaylı, tutucu askerlerin istedikleri şunlardı: Hükümetin görevine son verilmesi; Mebuslardan **Rıza, Hüseyin Cahit (Yalçın), Rahmi** ve **Talat** Beylerin uzaklaştırılması; Şeriat hükümlerinin eksiksiz uygulanması; Alaylı askerlerden işine son verilenlerin, yeniden göreve dönmeleri; Davranışlarından dolayı hiçbir askerin kılına dokunulmaması... 31 Mart Olayında bizzat 2. Abdülhamit veya bazı dış güçlerin parmağı olduğu bugün dahi tartışma konusudur. Fakat Edirne'den yola çıkan Hareket Ordusu tarafından isyan bastırılmış ve 2. Abdülhamit tahttan indirilmiştir.

Rahmi Bey asker olmadığı için bu hareket içinde görülmemektedir. Sonradan yaşamı hakkında bazı bilgi ve belgelere sahip oluyoruz.

Hareket Ordusu'nun güçlü komutanı Mahmut Şevket (1856-1913) Paşa artık Harbiye Nazırı'dır. Devlet bütçesinin büyük bir kısmının askeri harcamalara ayrılmasını istemektedir. Maliye Nazırı Cavit Bey buna şiddetle karşıdır. Bu çatışma bir hükümet bunalımı halini almıştır, ayrıca Cavit Bey askeri harcamaların Maliyece denetlenmesini ve yatırımlar için kısıtlanmasını istemektedir. Bunun üzerine :

"Halil Bey, Rahmi Bey ve Dr. Nazım Bey'den kurulu heyet, Mahmut Şevket Paşa'yı evinde ziyaret etti.

Paşa : *-Neden sabahın bu erken saatinde geldiniz?*

Halil Bey : *(MENTEŞE-"1874-1948"-İttihat ve Terakki Fırkası Genel Başkanı-Malta Sürgünlerinden-S.T.):*

-Bir sabah kahvenizi içmeye Paşam.

Paşa: *-Halil Bey, beni arkadan vurmaya fırsat kollayanlarla beraber çalışmayacağım artık.*

Oldukça soğuk karşılanmalarına karşın, sorun görüşülmeye başlandı. **Halil**, Paşa'ya, ülkeye büyük hizmetlerde bulduysa da bunu, cemiyet ile işbirliği yaparak gerçekleştirebildiğini hatırlattı. Bu işbirliğinin sürmesi yine ülke yararına olacağından, bir anlaşmaya varılması gerekti. Sonunda, Harbiye Nezaretî'nin tam bir güvenlik ve gizlilik

içinde çalışması şart olduğundan, **Cahit** Bey'in Harbiye Nezareti'ni teftiş kanunu dışında tutması koşulu ile bir anlaşmaya varıldı. Sorun, bu kararın Meclis tarafından onaylanmasına kalmıştı.

Cemiyet, her ne kadar gerçeği saklamak istediye de bir kabine bunahlımı olmuş, bunun çözümü için **Mahmut Şevket** Paşa'ya ödün vermek gerekmişti. Cemiyetin saygınlığı azalırken Paşa'nınki artıyordu. 24.12.1910'da Harbiye Nazırı, Meclis'ten Nezareti adına ayrılmış olan 9 milyon altının 3 milyonunu dilediği gibi kullanma yetkisi istedi. Meclis ilk önce bu isteğe itiraz ettiyse de, sonunda gene Paşa kazandı (*Feroz Ahmet-İttihat ve Terakki-Kaynak Yayınları-İstanbul, 1995-Sf: 99-100*).

Meşrutiyetin ilanının hemen ertesinde Selanik'ten İstanbul'a denetim amacı ile gelen heyetin başkanı olan Rahmi Bey'i başka bir eylemde göremiyoruz. Ne 31 Mart 1909 Olayı, ne de 23 Ocak 1913 Babıali Baskınında bir aktivitesi olduğu tarih kayıtlarında ve anılarda geçmiyor. Tek bir belge Amiral Rauf Orbay (*1881-1964*) dan geliyor :

"Bu sıralarda, arka arkaya kurulan kabinelerde İttihat ve Terakki yöneticilerinden bir çokları Nezaret makamlarına geçtikleri halde, Rahmi Bey arkadaşlarının ısrarlı tekliflerine rağmen, hiç bir kabineye girmemiş ve Selanik elden çıkıncaya kadar, oranın mebusluğu ile yetinmiş ve Balkan Savaşından sonra İzmir'e vali olmuştu." (*R. Orbay - Cehennem Değirmeni, Siyasi Hatıralarım - Cilt.1 - Emre Yayınları - İstanbul, 1993 - Sf: 88*)

Rahmi Bey 1914 yılında İzmir Valisi'dir. Selanik kaybedildikten sonra bir liman kenti olan İzmir büyük önem kazanmıştır. İzmir ilinde görev yaptığı süre içindeki hizmetlerine ileride değineceğiz. O'nu tarih sahnesinde çok büyük bir uğraşı içinde Eylül-Ekim-Kasım/1918 aylarında görüyoruz. Osmanlı Devleti ve müttefikleri 1. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmıştır. Bundan sonra izlenecek tek yol mütareke anlaşması yapılarak yeni bir düzenin sağlanmasına yönelmek olacaktır. O tek galip devletin İngiltere olduğu düşüncesinde idi. Üç önemli girişimi oldu. Birincisi İzmir'de, ikincisi ve üçüncüsü İstanbul'da... Birincisini tarihçi Cemal Kutay'dan özet olarak dinleyelim: (*Milli Mücadelede Öncekiler ve Sonrakiler - Tarih Yayınları, İstanbul, 1963 - Sf: 64-110*)

"Tarih, 26 Eylül 1918. İzmir Valisi Rahmi Bey, İstanbul'dan döneli dört gün olmuştu. Savaşın kaderi artık bellidir, Bulgaristan barış istemiştir. Fransız orduları Trakya'dan İstanbul üzerine yürümektedir. İttihat ve Terakki yöneticileri iktidarı teslimle

hazırlanıyorlar. Rahmi Bey, bir geçiş hükümetinin kurulmasının yakın olduğu Talat Paşa'nın iktidarı bu hükümete devrederek çekileceğini biliyordu.

Rahmi Bey'in İzmir'de yakın dostluk kurduğu Avrupa'da söz sahibi yabancılar vardı. Bunlar aracılığı ile ateşkes için sondajlarda bulunmak kararında idi. İstanbul hükümeti hiç bir şey yapmıyordu. Bu yabancıardan en güvenileni, köklü bir aileden olan Bornovalı Giraud idi. (*Koç ailesinin büyük dünürü, Caroline Koç'un büyükbabası. S.T.*) Rahmi Bey, Giraud (*Jiro*)'yu makamına davet ediyor; diyor ki :

- İstanbul'da durumu ümitli görmedim. Zannediyorum ki, sizden büyük bir dostluk rica edeceğim. Ricam şahsım için değildir. Bilirsiniz ki, ben kişisel işlerimi şahsen halletmekten zevk duyarım. Sizi bir Türk dostu olarak tanırım. Bizim iyiliğimizi istersiniz tahmin ederim. Çünkü biz de sizlerin iyiliğinizi istedik. Yenik devletler birer aracı ile ateşkes istemektedirler. Bu hususta ben de özel olarak bir kaç sondaj yapmak, başarıya ulaşırsam, hemen harekete geçerek hükümeti uyarmak niyetindeyim, düşüncenizi açık ve içtenlikle söyleyin.

Jiro, Vali'nin şahsına gösterdiği güvenden çok memnun olmuştu:

- Sizin şahsınızda Türk milleti için en içten hislerle dolu olduğumu bilirsiniz, bu düşüncenizi sadece takdir değil, tebrik ederim. Evet, hükümetiniz acele hareket etmek zorundadır. Çünkü, özellikle İzmir'i ilgilendiren bir konu üzerinde cereyan eden görüşmelerden haberim var, sonuç beni endişeye yöneltmektedir. Yunan Başbakanı Venizelos'un İzmir ve hinterlandını Yunan nüfus alanı olarak tanınması için harekete geçtiğini öğrenmiş bulunmaktayım. İtalyanlar, Türkiye'nin gıyabında imzalanmış Sen-Jan Moryen antlaşmasındaki (*Saint-Jean de MAURIENNE - 1. Dünya Savaşı'nın sonunda Osmanlı Devleti'nin parçalanması durumunda Fransa ve İtalya'nın Anadolu'nun güney ve güneybatı kıyılarını aralarında nasıl paylaşacaklarını belirlemek amacı ile İngiltere, Fransa ve İtalya arasında Nisan-1917'de yapılan anlaşma. Yunan Başbakanı E.Venizelos 1919 Paris Barış Konferansı'nda Yunan ordularının İzmir'i işgali için izin alarak, İtalya'nın muhalefetine karşın anlaşma hükümlerini çiğnemiştir. S.T.*) sözlere dayanarak bu girişime direnmek, hem de yeterli derecede direnmeyecek olursa, İzmir ve çevresi için durum kaygı vericidir. Dikkat edin Rahmi Bey. Kanım odur ki, İzmir'in kurtuluş umudu İtalyan direnişine kalmıştır, diyebilirim.

Rahmi Bey'in rengi sararmıştı. Jiro'nun en güvenilir kaynaklar ile ilişki halinde olduğunu biliyordu.

- Bu isteğe İngiltere ve Fransa'nın izin vereceğini tahmin edersiniz? dedi.

Jiro:

- Bu sizin alacağınız önlemlere bağlı bir sonuçtur. Fakat Venizelos'un galip devletler dışişleri üzerinde söz sahibi olduğunu da bilirsiniz. Bence, Osmanlı Devleti'nin ateşkes isteği üzerinde karar hakkı daha çok İngiltere'ye ait olacaktır.

Osmanlı Hükümeti halen Fransızlarla anlaşma peşindedir. Batı Trakya'da bulunan Fransız orduları Başkomutanı Mareşal Desperais'ye aracı gönderme girişimindedir. İki aracı da İstanbul'da bulunan İngiliz gizli ajanlarının haber vermesi üzerine Trakya'da bulunan İngiliz karakollarınca geri çevrildiler. Rahmi Bey Jiro'dan aldığı haberi İstanbul'a bildirirken, İstanbul'un bu başarısız girişimlerini de öğreniyor. Artık gerçek ortaya çıkmıştır. İngilizler ateşkes için yalnız kendileri ile ilişki kurmasını istemektedirler.

Rahmi Bey zaman geçirmeden, Jiro'yu tekrar çağırıyor :

- Dostum, size bir zahmet yükleyeceğim. Bizim için bir özveriye katlanabilir misiniz?

- Memnuniyetle. Hiç çekinmeden ve ne olursa olsun!

- Dostum. Türkiye barış istemektedir. Ben anlıyorum ki, bu teklif, Fransızlara ve İtalyanlara, hatta Amerikalılara değil, doğrudan İngilizlere yapılmalıdır ki olumlu sonuç alınabilsin.

Mr. Jiro İzmir Valisi'nin yüzüne takdirle baktı :

- Size ilk görüşmemizde, aynı şeyi söyleyecektim. Emin olun. Fakat düşündüm ki, benim içtenliğimi yakından bilmiş olmanıza rağmen bu teklifim kararsızlık uyandırabilir. Değil mi ki şimdi aynı şeyi söylüyorsunuz. Ben de size izin verirseniz durumu açıklayayım: İngiltere, kendisini Türk savaşının tek galibi görmektedir. Osmanlı Devleti'nin isteyeceği ateşkes teklifinin ancak kendisine yapılmasını istiyor. Eğer benden istediğiniz böyle bir aracılık ise, memnuniyetle hazırım efendim.

Rahmi Bey, söylenilmesi güç bir teklifin karşısındakinden gelmiş olmasının rahathgını duydu. Yenilmiş iktidarın bir valisinin bir yabancıdan görev istemesi acı idi.

- Nasıl yapacaksınız?

Mr. Jiro, gerçekten bir görev yapabilme isteğinde idi.

- Atina'daki İngiliz Büyükleçisi Lord Granville'i tanırım. Kendisi sözü geçen (*nafiz*) bir kişidir ve Atina'da görev yapmakta bulunması, girişimimizi kolaylaştırabilir. İstanbul'da yapılacak bir girişim yetkili bir kişi bulamamaktan başka, zorunlu olarak ya tarafsız bir ülkenin veya Amerika'nın vesayetini gerektirecektir. Atina'da yapılacak girişim ise, doğrudan doğruya İngiltere'ye ulaştırılacaktır.

Rahmi Bey, Mr. Jiro'nun Atina'ya kadar gidebileceğine ihtimal vermiyordu. Oysa ki aracılığın şahsen yapılmasını uygun buluyordu :

- Lord Granville'le nasıl ilişki kurabileceksiniz?

- Şahsen giderek tabii. İzmir'den Atina'ya gitmek benim için güç değildir. Güç olsa bile hatırımız için bu görevi memnuniyetle yapacağım.

Rahmi Bey, Mr. Jiro'dan girişimden İstanbul'u haberdar edip, etmemek hususunda görüşünü sordu.

- Biraz bekleyelim. Çünkü alacağımız sonuç olumlu olmazsa, İstanbul hükümetinin yeni bir aracı araması olasılığını da ortadan kaldırmış olmayalım. Oysa ki, ben ümitliyim ve Tanrı, barış ve huzuru amaç edinen bütün girişimleri daima koruma altına alır.

Mr.Jiro yanına İzmir yabancılar şubesi müdürü Karabi Bey'i alarak 5 Ekim 1918 günü Atina'ya hareket ediyor. Rahmi Bey 8 Ekim günü Fransız mareşalin görevinden alınarak yerine bir İngiliz generalinin Trakya'ya atandığını öğreniyor. Artık İngilizler harekete geçmişti. Bir gün sonra Mr. Jiro'dan ilk olumlu haber geliyor. Büyük elçisinden bilgi alan İngiltere hükümeti harekete geçmişti.

Rahmi Bey sonucu İstanbul'a bildiriyor, 14 Ekim günü Talat Paşa hükümeti istifa ediyor.

Mr. Jiro'dan yeniden bir haber geliyor: Malta Adası'ndaki İngiliz donanması Akdeniz Filosu Başkomutanı Amiral Gough Calthorpe başında olmak üzere Ege Denizi'ndeki Limni Adası'nın Mondros Limanı'na hareket etmiştir. Ayrıca Büyük Britanya hükümeti, Türk tekliflerine müttefikler adına ilk defa muhatap olma görevinde olduğuna

dair bir karar almıştır. Bir kaç gün sonra Mr. Jiro'dan (çok gizli) bir haber daha geliyor: İngiltere'nin hareketinin Halep ve Musul'daki işgal tamamlanıncaya kadar devam edeceği anlaşılıyor. Ateşkes koşullarının ancak bu hareket tamamlandıktan sonra bildirileceği anlaşılmaktadır."

Olayı bir de Amiral Rauf Orbay'dan dinleyelim :

"Bu sırada, harp gemilerine ziyaretçilerin isimlerini kaydetmeleri adet olan defteri, bizim de imzalamamız için getirdiler. İmzalarken dikkat ettim. Son ziyaretçilerin "*Karabi*" ve "*Jiro*" ismindeki iki kişi olduğunu, İzmir'den gelerek, memuriyetle Atina'ya gittiklerini gördüm.

Bunlar bizden yirmi iki gün evvel, yani Ekim'in beşinde "Liverpool" Kruvazörüne binip altısında "Pire"ye varmışlar. Fakat işin içinde aleyhimize bir tertip olmadığını sonradan öğrendik, zira bunlar, Talat Paşa hükümetinin istifasından önceki günlerde padişah ile hükümetin uygun görüşü ile Vali Rahmi Bey tarafından barış yapmaya imkan aramak üzere gönderilmiş vilayetin Hariciye işleri müdürü Karabi Beyle, İzmir'de ticaretle meşgul Fransız uyruklu M. Jiro'dan başkaları değilmiş. Fakat Atina'daki İngiliz ve Fransız elçileriyle olan temaslarında başarılı olamarak geri dönmüşlerdi." (*R.Orbay - A.g.e. - Sf: 87*)

Gerçeği çözmek, tarihi belgeleri özenle araştırıp yayınlamak tarihçilerimize düşüyor. Ayrıca İstanbul'da da İngiliz Büyükelçiliği bulunuyor.

Amiral Rauf Orbay Rahmi Bey'i şöyle tanımlıyor :

"Rahmi Bey'e, savaş içinde, esirlerin değiş tokuşları teşebbüslerinde, hükümet ile İtilaf makamları arasında, birkaç kere arabuluculukta bulunmuş ve bu yüzden karşı tarafın saygı ve güvenini kazanmıştı. Selanik ve dolaylarının Osmanlı idaresine geçtiği tarihe kadar eski bir aileye mensup ve şehrin eşrafından olan Rahmi Bey, Talat Paşa gibi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kurucularındandı. Meşrutiyetin ilanını müteakip Talat Bey'le beraber İttihat ve Terakki Merkezi Umumisi temsilcileri olarak İstanbul'a geldikleri vakit kendileriyle tanıştım. Dostluğumuz o günden beri devam ediyordu.

Rahmi Bey, Selanik'ten mebus seçildiğinden, devletin siyasetinde belli başlı söz ve tesir sahiplerinden biri idi. Devletin menfaatini İngiliz-

lerle anlaşmada görür, bunu sağlamak uğrunda çalışmaktan geri kalmazdı. Bu sebeple, Balkanlar'da İngiliz siyasetini yayıp yürütmek maksadıyla İngiltere'de kurulmuş "Balkan Komitesi" isimli cemiyetin temsilcileri olarak İstanbul'a gelen Bohston Kardeşleri kayırdığı halde, onları İngiliz dostluğu ile şöhret bulmuş olmasına rağmen iyi kabul etmeyen zamanın sadrazamı Kâmil Paşa ile arasında şiddetli anlaşmazlıklar çıkmıştı. Her iki taraf gazetelerdeki açık mektupları ile birbirlerini hırpalamışlardı. Bu hal nihayet Kâmil Paşa ile İttihat ve Terakki Cemiyeti arasında uzlaşmaz bir ayrılık doğurmuştu.

Daima kanuna saygılı, hak ve hürriyetsever idaresiyle yerli ve yabancı herkesin sevgi ve güvenini kazanmış olan Rahmi Bey, İzmir ve çevresinin savaş bölgesi dışında bulunmasından faydalanarak, sivil idareyi, askerlerin müdahalesinden korumaya ve bu suretle ilin nüfuzunu sarsıntıya uğratmamaya muvaffak olmuştu. Onun tedbirli ve ileriyi görüşlü idaresi sayesinde ki, İzmir ili savaş musibetlerinden zarar görmeyen, sakin ve nisbeten müreffeh tek bölge olarak kalmıştı.

İl halkından olan Ermenileri, daima doğru yolu göstererek uyarmış, onların ters hareketlerde bulunmalarına meydan vermemiş ve bu suretle bir tekinin dahi burnunun kanamasına engel olmuştu.

Düşman devletler tebaasına karşı da, savaş halinde bulunan bütün memleketlerde benzerlerine rastlanmayacak şekilde iyi muamele etmiş, bunların ancak barış halinde faydalandıkları serbestlik içinde ticaretiyle meşgul olmalarını kolaylaştırmış, böylece bir çoklarının minnettarlığını ve düşman devletlerin de takdirini kazanmıştı. Rahmi Bey'in bu türlü idaresi, işlerin iç yüzüne nüfuz edemeyen bazı aşırıların, kendisini düşman taraftarlığı ile itham edecek kadar dedikodulara neden olmuştu.

Türk tüccarlarının girişimlerini kolaylaştırmak ve ticari gelişmelerini sağlamak yolundaki çalışmaların ve (vilayetin müstesna durumundan ve iktidar mevkiindeki bazı kimselere mensubiyetlerinden istifade ile) kolayca zengin olmak isteyenlere ve bu arada bir takım zorbalanın teşebbüs ve azgınlıklarına dayatıp karşı koyuşu, düşmanlıklar yaratmış, gün geçtikçe de muhaliflerini çoğaltmıştı." (*R.Orbay - A.g.e. Sf: 87-89*)

Ateşkes anlaşmasını çok daha az yara alarak atlatmamız için Rahmi Bey'in ikinci bir girişimi daha vardı.

İngiliz General Towsend, Irak'ta "Kut'ulamere"de, Nisan 1916'da Osmanlılara esir düşmüştü. Kaçmayacağına dair askerlik şerefi üzerine yemin eden generale Büyükada'da bir köşk tahsis edilmiş, hizmetçileri, aşçıları verilmiş, istediği yere gitmesine, istediği kişilerle görüşmesine, kulüplere devam etmesine izin verilmişti. Hatta denizde gezmesi için bir kotrası dahi vardı. Bütün bu olanakları ona Enver Paşa sağlamıştı. General Towsend bir barış anlaşması için aracı olabileceğini dostlarına açıklıyor, sağa sola mektuplar gönderiyordu. Bu girişimlerden Rahmi Bey'in de bilgisi vardı.

Talat Paşa'nın çağrısı üzerine Rahmi Bey İstanbul'a geliyor. Talat Paşa 9 Ekim 1918 günü Sadrazamlıktan istifa etmiş, istifası bir süre gizlenmiş, 14 Ekim günü Sadrazamlığa Ahmet İzzet (Furkaç, 1864-1937, ancak 25 gün bu görevde kalmıştır. İttihat ve Terakki üyelerini kabinesine aldığı için saldırılara uğramış istifa etmek zorunda bırakılmıştır) Paşa atanmıştır.

Rahmi Bey Sadrazam'ı ziyarete gidiyor, aralarında şöyle bir konuşma geçiyor:

İzzet Paşa : - Barış için girişimlerimiz sonuçsuz kalmıştır. Bir ümit var : General Towsend. Onunla görüşmek niyetindeyim. Padişah da bu düşüncemi uygun gördü.

Rahmi Bey : - Paşam..., unutmayınız ki muhalefet gelecek için olumsuz sonuçlar verebilecek kışkırtmalara başlayabilir. Eğer izin verirsiniz tek taraflı ateşkes gitmenin zorunlu olduğunu basın yolu ile kamu oyuna açıklayalım.

- Hükümet olarak bunu yapmayalım, Sizler (İttihat ve Terakki) yapmış olunuz. Çünkü bizim resmen yapacağımız açıklama hükümeti bağlar. Halbuki henüz ümitli değilim. Alman denizaltıları daha sularımızdan gitmedi.

Bu görüşmeden sonra 19 Ekim'de Rahmi Bey "Journal d'Orient" gazetesinin bir muhabirine kabul ederek şu açıklamada bulunuyor :

"Değişen olaylar aleyhimize yürüyor. Yani barış ne kadar gecikirse tehlike o oranda artıyor. Osmanlı Hükümeti münferit bir barış yapmalıdır. Almanya, yurdumuz düşman tarafından boşaltılmadan barışı kabul etmekle aramızdaki anlaşmayı bozmuştur. Ahd-ü peymanını bozmuştur. Bundan sonra istediğimiz ve ülkenin kurtuluşunun gerektirdiği barışı imzalamakta özgürüz."

Rahmi Bey'in bu açıklaması ertesi günü Türkçe yayın yapan gazeteler tarafından iktibas ediyor, muhalif gazeteler veryansın ediyorlar :

"İttihat ve Terakkinin yöneticilerinden ve İzmir çevresindeki göç olayının baş uygulayıcısı olan Rahmi Bey'in gösterdiği cür'et-i hadnaşinasane..."

sorgulanıyor. Rahmi Bey, sonradan Sadrazam'a diyor ki :

"İzmir valiliğinde uzun müddet kalacağımı zannetmiyorum. Bugünkü gazeteler bahane olacaktır. Göçten bahsediyorlar. Bu olayın sorumluluğunu alıyorum. Göç sayesinde ki bugün İzmir, Karesi (*Balıkesir*), Aydın, Manisa ve çevrelerinde Türk çoğunluğu sağlanmıştır. Kanım ve mesmuat odur ki, bu çevrede yakın gelecekte müellim ahval çıkabilir. Bendeniz görevimin devamı süresinde olayları dikkatle izleyip, makamlarınızı özel olarak haberdar edeceğim."

Rahmi Bey Selanik'in yitirilmesinden sonra mübadele anlaşması gereği göç eden Batı Trakya'lı Türklerin çoğunu Ege Bölgesine yerleştirmişti.

General Towsend'in arabuluculuk önerisi kabul edilmiş, Çanakkale Boğazı mayınlı olduğundan Midilli Adası'na Bandırma-İzmir yolu ile gitmesi için Rahmi Bey'in yanına verilerek 21 Ekim günü yola çıkmıştır.

Talat Paşa tarafından İstanbul'a çağrılmasının bir nedeni daha vardı. Tarihçi Cemal Kutay'dan dinleyelim :

"Rahmi Bey, Mr. Jiro'dan son haberleri alınca, Talat Paşa ile (*telgraf başında*) bir görüşme yaptı. Bu savaş yıllarının son sadrazamının son (*makine başı*) konuşmasıydı. Haberleri alaka ile dinledi.

Rahmi Bey, Mr. Jiro'dan tamamlayıcı bilgi beklemek niyetindeydi. Talat Paşa :

- Hayır ... dedi, hemen gelmelisin. Hem de en seri vasıtayla. Öyle icabediyor.

Rahmi Bey, bu imalı cevaptan açık bir mana çıkaramamış, fakat İstanbul'da önemli olayların cereyan ettiğini anlamıştı. Endişe içinde İstanbul'a vardığı zaman, hazin vaziyeti Talat Paşa'dan öğrendi :

- Ben ve Cemal Paşa, memleketi terketmeye karar verdik. Enver kararsız. O'na senin gitmeni ve hakikati anlatmanı isterim. Seni çok sever ve itimat eder. Görüyorsun ki ateşkesin yapılması için bizim gitmemiz şarttır."

Rahmi Bey'le Enver Paşa'nın görüşmesi Başkumandan Vekili'nin yalısında cereyan etti. Enver Paşa, İzmir Valisi'nin gerekçesini sakinlikle dinledikten sonra dedi ki:

- Rahmi Bey ... Size itimat ediyorum. Benim kararım, burada kalmak ve milletime hesap vermektir. Neticeler olumsuz sonuçlanmış olabilir. Fakat vicdanımda acı verecek hıyanet ve ihmalin günahını zerrece taşımıyorum. Bana söz veriniz, Rahmi Bey... Eğer, haksız ithamlar karşısında kalırsam, bana haber vereceksiniz. Ben, dünyanın neresinde olursam geleceğim ve milletime hesap vereceğim.

- Fakat, dedi Rahmi Bey, Fakat Paşam... Sizden hesap isteyecek olan millet söz hakkını nerede bulacaktır? Memleket, felaket içindedir. Sizi hor ve hakir (*tezlil*), ulusal onuru çiğnemek için dahili ve harici düşmanlar, şahsınızda ulusal değerlere zarar vermeye (nefs-i rahnedar) yelteneceklerdir. Ben sizi bilmez miyim? Dayanabilecek misiniz? Ve...

Enver Paşa muhatabının sözünü kesti. Karşılıklı oturdukları masanın alt çekmecesinden iki el bombası çıkardı :

- Ben mi hakarete uğrarım Rahmi Bey?... Ben bana hakaret için gelenlerle yüzbeyüz çarpışır ve meseleyi hallederim. Hazırım da...

Rahmi Bey, ahlakını bildiği Enver'in bu hazırlığını hiç yadırgamadı :

- Fakat ne olacak, Paşam? Karalayıcılara (*müfteri*) imkan vereceksiniz. Gerçekleri savunmak için yaşamanız lazım. Bugünkü durum ve koşullar içinde geçici olarak hariçte bulunmak, bir müdafaa vasıtasıdır. Siz ki bunun zorunluluğunu, kumandan olarak herkesten iyi bilirsiniz.

Enver Paşa, dudaklarında acı bir gülümseme ile Rahmi Bey'in yüzüne uzun uzun baktı. İzmir Valisi, onun kararsızlık devresi geçirdiğini anlamıştı. Telkinlerine devam etti :

- Hem Paşam, sizin memleketi terketmeniz, açık söyleyeyim, bizler için, biz arkadaşlarınıza hareket serbestisi verebilmek ve

sizi, sizin yokluğunuzda gerçekleri savunmak için imkan verecektir.

Rahmi Bey (*lüzumundan fazla açık*) konuşmuştu. Enver Paşa, sarardı:

- Şimdi daha iyi anlıyorum... dedi, peki öyleyse, gideceğim Rahmi Bey... Fakat... gülmeye başladı :

- Param yok Rahmi Bey... Bana, Sapançalı Baki'den on bin lira borç alır mısınız? Biraz elmas parçası ve birkaç altın mücevherim var. Bunları da kendisine verirsiniz. Satar, geri kalanı da kendisine borçlanmış olurum.

Rahmi Bey der ki : Enver Paşa'yı o akşam ve ertesi gün ziyaret ettim. Sapançalı Baki ancak üç bin lira vermişti. Sanırım ki bunlar da, verdiğim mücevherlerin değeri idi. Başka parası olmadığını söyledi. (*C. Kutay - A.g.e. - Sf: 80-82*)

İngiliz ajan-gazeteci Aubrey Herbert Almanya'da Talat Paşa ile şehit edilişinden yirmi gün önce yaptığı söyleşide Rahmi Bey için aşağıdaki-leri yazıyor :

"Savaş kazananlarla görüşmek üzere, bir başkasını görevlendirmemiz gerekiyor. Benim kişiliğimi kabul edilebilir bulmuyorlar. (*Rahmi'yi görevlendirin. Görüşmeleri onunla yapmaktan hoşlanacaklar*) demişti. Bu önerisine uyulmamış, ama istifası kabul edilmişti.

Malta'da tutuklu bulduğumuz arkadaşı Eyüb Sabri'nin, Rahmi Paşa'nın ve öteki Türklerin tutsak edilmesinden dolayı çok öfkeliydi. Çoğu savaşa karşı ve İngilizleri tutan bu insanlar hangi hakka dayanılarak Mütareke'de tutuklanmışlardı ve iki yıldır hiç yargılanmadan zindanda tutuluyorlardı. Talat Paşa, hiçbir ülkeden böyle bir davranış görmediğini söyledi, (*yalnızca, her zaman uygarlık ilkelerinden söz ettiğiniz biz zavallı Türklere böyle davranıyorsunuz*) dedi.

Eski Şeyhülislam Hayri Efendi de bize savaş açılmasına karar veren hükümette bulunmuştu, ama savaşa karşı çıkan kimseler serbest bırakılmadığı halde o serbestti (*Edirne'ye sürgüne gönderilmiştir S.T.*). Rahmi Bey Malta'da Yunanlıların ülkeden kovulması konusyla ilgili olarak tutuklu bulundurulabilirdi; ama gerçekte Rahmi Bey bu önleme şiddetle karşı çıkmıştı. Kıyı bölgelerinde yaşayan Rumların, Müttefiklere ellerinden gelen bü-

tün yardımı yapacaklarını biliyordu; ama onların bu yardımını önemsememişti. Onlar kovulduğu takdirde Kral Konstantin'in ve Yunanlılar'ın, bu nedenle, kolaylıkla Türkiye'ye karşı savaşa girecekleri kanısındaydı. Ama Almanlar ısrar etmişlerdi ve ne kendisi, ne de Rahmi, (*kraldan çok kralcı*) olabilmişlerdi.

Savaş süresince Rahmi, İngilizlere karşı, dikkatli olmaktan da öte, dostça davranmıştı. Talat, bizimkilere iyi davrandığından dolayı, Atina elçimiz tarafından Rahmi Bey'e resmen teşekkür edilip edilmediğini sordu. Ona, söylediklerinin hepsinin doğru olduğunu ve benim gibi İngilizlerin bu nedenle büyük utanç duyduğunu söyledim. Hükümetimizi Tanrı, başımıza bir musibet olarak göndermişti." (*Talat Paşa'nın Anıları - T.İş Bankası, 2000 - Sf: 152-153*)

Eğer, Mondros Ateşkes Anlaşması'na, 25 gün Sadrazamlıkta kalan Ahmet İzzet Paşa tarafından Amiral Rauf Orbay'ın yerine Osmanlı delegasyonu başkanı olarak Rahmi Bey gönderilse idi, tarihin akışı değiştirilebilirdi.

Ay sonunda, 30 Ekim 1918'de Osmanlı Devleti Mondros Antlaşması ile sonun sonuna geldi. Tam anlamı ile beyaz bayrak çekilmişti. Talat, Cemal ve Enver Paşa'lar 2 Kasım gecesi bir Alman savaş gemisi ile İstanbul'dan ayrıldılar.

Rahmi Bey, Sadrazam İzzet Paşa'dan ayrılırken :

- Sizden sonrakiler bana katlanabilir mi? demişti.

Sadrazamlığa can düşmanı Tevfik Paşa, 11 Kasım 1918'de atanıyor. Yakın tarihe kadar "*Özgürlük kahramanı*" olarak ululananlar artık vatan haini olmuşlardır. Muhalif basın İstanbul'dan haykırıyor: "Geçmiş devrin önderlerinin hâlâ memlekette makam sahibi olmaları şaşkınlık yaratmaktadır."

Rahmi Bey 27 Kasım 1918'de İzmir Valiliğinden alınıyor. 5 Ocak 1919'da "*Tevhid-i Efkar*" gazetesi, aşağıdaki haberi yayınlıyor :

"İzmir eski Valisi Rahmi Bey'in kırk konuda hakkında soruşturma başlamıştır. Soruşturmanın nedenleri şunlardır: Vurgunculuğa neden olmak, inşaat şirketleri kurarak birçok evleri istimal etmek ve halkın hukukunu gözetmeyerek bulvar açmak ve başkaları."

İttihat ve Terakki Cemiyeti 5 Kasım 1918'de kendini kapattı, fakat program komisyonunun acele hazırladığı bir taslak kabul edilerek

"*Teceddüt-Yenilenme*" adı altında yeni bir fırka kuruldu. Son Genel Sekreter Mithat Şükrü (*Bleda*) Kardeşimizin emirleri ile İttihat ve Terakki tabelaları yerine Teceddüt tabelaları bir kaç gün içinde konuldu. İzmir'de de yeni fırka gerekli belgeleri düzenleyip ilgili makama verdi. İzmir kurucuları : Eczacı Ferit Bey (*Eczacıbaşı*), Eski Vali Rahmi Bey, Celal Bey (*Bayar*), Giritli Raşit Bey ve Foça Müftüsü Sırrı Efendilerdi. Fırka işgal kuvvetlerinin baskısı ile 5 Mayıs 1919'da Hükümet tarafından kapatıldı. Yurt çapında bir İttihat ve Terakkici avı başlamıştı. Saray ve çevresinden "Farmason gavuru, İttihatçı zabitle-ri" sesleri geliyordu.

Rahmi Bey'i bir zaman sonra ünlü Bekirağa Bölüğü'nde görüyoruz. Bekirağa Bölüğü siyasi suçluların kapatıldığı bir askeri tutukevidir. Adını, ilk müdürü Binbaşı Bekir (*1817-1887*) Ağa'dan almıştır. Beyazıt'ta bulunan İstanbul Üniversitesi merkez binasının kuzeyinde Haliç'e nazır iki katlı bir binadır. 1950'den sonra yıktırılmıştır. Bütün İttihat ve Terakki yöneticileri ve birçok Osmanlı aydını yakalanıp buraya konulmuştur. Tutuklamalar 30 Ocak 1919'da başlamıştır. İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleri önce Sirkeci'de Emniyet Müdürlüğü olarak kullanılan Sansaryan Han'ın çatı katında yapılmış olan hücrelere alınıyor, ailelerinin ziyaretlerine engel olunmuyor, kendilerine sert ve kaba davranışlarda bulunulmuyordu.

Sonrasını H. Cahit Yalçın Kardeşimizden dinleyelim :

"Polis Müdürlüğündeki konukluğumuz uzun sürmedi. 1 Mart 1919 günü akşam üzeri Bekirağa Bölüğü'nün geniş ve büyük bir koğuşuna geçirildik. Kalabalıkta yatmayı hiç sevmem; benim için hapishanelerde en büyük zorluk budur. Ertesi sabah Rahmi ve Mithat Şükrü açığız çıktılar. Kışlayı dolaşmışlar, müdürle görüşmüşler, bizim için dört beş kişilik bir oda bulmuşlar; Hacı Adil Bey (*Arda - Ayan Meclisi Reisi*) ile İsmail Canpolat'ı da alarak hemen oraya taşındık." (*Siyasi Anılar - İş Bankası Yayınları - 1976 - Sf: 259*)

Ateşkes anlaşması imzalandığı tarihte Mustafa Kemal Paşa Adana'da bulunmaktadır. Anlaşma üzerine Yıldırım Orduları Başkomutanı Liman von Sanders görevinden ayrılmış ve komutayı Mustafa Kemal'e devretmiştir. Mustafa Kemal çektiği hiddetli telgraflar ile Hükümet'i tedirgin etmektedir. 10 Kasım 1918'de Sadrazam İzzet Paşa'dan "*sadarettin çekildiğini ve İstanbul'a gelmesinin iyi olacağı*" telgrafını alır. Gece hareket eder. İngiliz gizli servisi İstanbul'da Mustafa Kemal'i izlemektedir. Bekirağa Bölüğü'nün komutanı Albay Ali

Bey'dir. (sonradan Atatürk onu Milletvekili yapmıştır.) Çanakkale'de Mustafa Kemal'in emri altında savaşmıştır. Bu nedenle hapisteki silah arkadaşları ve dostları ile rahatça ilişki kurabilmekte, arkadaşlarını ziyaret edebilmektedir. Hatta müdür odasında rahatça konuşabilmektedir. Sonrasını gazeteci-araştırmacı Taylan Sorgun'dan dinleyelim :

"İttihatçıların İzmir Valisi Rahmi Bey de tevkifat sırasında yakalanıp Bekirağa Bölüğü'ne getirilmişti, Ermeni tehciri ile itham ediliyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın Bekirağa Bölüğü'ne gelip gitmeye başladığı günlerde İtilaf Devletleri'nin Payitahtı kontrolleri de daha bunaltıcı olmaya başlamıştı.

Bekirağa Bölüğü'ne geliş gidişleri (M.Kemal'in) başlayınca İzmir Sabık Valisi Rahmi Bey işten biraz telaşlanmaya başlamıştı. Bu telaşını Mustafa Kemal Paşa'ya söylemekten çekiniyor, bir yanlış anlama olur diye korkuyordu. Düşünüp dururken bunun çaresini nihayet bulmuştu. Ne yapıp ne edip İzmir Katibi Mesullüğü yapmış olan ve şimdi de İzmir'de teşkilatlanma işine girmiş bulunan Celal (Bayar) Bey'e bir haber uçurmaya karar verdi. Celal Bey'in teşkilat yapmaya başlaması Mustafa Kemal Paşa'yı ikaz için bir sebep olabilirdi...

Celal Bey'e giden haber şuydu,

"-Mustafa Kemal Paşa Bekirağa'ya bizi ziyarete gelip gitmeye başlamıştır, benim aldığım haberlere göre İtilaf Devletleri'nin sıkı takibi altında bulunmaktadır. Bizimle olan temaslarından da rahatsızdırlar, ellerinden geleceğini pek zannetmem ama, tevkif falan gibi bir işe kalkıştırlarsa fena bir vaziyet olabilir."

Celal Bey'e bu haber çabuk ulaşmıştı. O da ihtimal vermemekle beraber Rahmi Bey'in duyduğu ürküntüyü duymuştu, evet pek ihtimal vermiyordu, ama, koskoca toprakları işgal edenler buna da teşebbüs edebilirlerdi, bu teşebbüslerinde muvaffak olmaları ise aleyhte bir vaziyet yaratırdı.

Her ne kadar Mustafa Kemal Paşa geliş gidişlerine sıradan bir ziyaret süsü veriyorsa da İtilaf Devletleri muhakkak bu ziyaretlerinin sebebinin peşine düşmüşlerdir. Şüphe dahi işleri bozabilirdi. Celal Bey böyle düşünüyor, aynı şekilde düşünen Rahmi Bey'e hak veriyordu.

İşin daha mühimi, Rahmi Bey, Mustafa Kemal Paşa'nın bu ikinci gelişinin sonunda Celal Bey'e endişe haberlerini gönderirken şunu da ilave etmişti :

- Tahmin ediyorum ki bu işe Mustafa Kemal Paşa girecek ve işi alacak." (*Mütareke Dönemi ve Bekirağa Bölüğü - Kamer Yayınları, 1998 - Sf: 350-351*)

Bu olayla ilgili bir anı da Hüseyin Cahit Yalçın Kardeşimizden :

"Bu ziyaretçi, Mustafa Kemal Paşa idi. Samsun'a atanmış, oraya gitmek üzere bulunuyordu. Bu görüşme sonucunda Rahmi'nin moral gücü o kadar artmıştı ki (*Mustafa Kemal'i görürsünüz*) diyordu. Ve sonra da hevesini alamamış gibi, neredeyse haykırıyordu. Ha arslanım, Kemal'im göster kendini!..." (*Siyasal Anılar - İş Bankası Yayınları - Sf: 351*)

Ayrıca Celal Bayar anlatıyor :

"-Atatürk Samsun'a gitmeden evvel biz teşkilat halindeydik. Mustafa Kemal'in İstanbul'dan çıkması pek kolay olmadı. Önce İstanbul'da çalışmaya başladı. İttihat ve Terakki'nin ileri gelenlerini tevkif etmişlerdi, onlar Bekirağa Bölüğü denilen yerde hapislerdi, teslim olmuşlardı, Atatürk onlarla temas ediyordu. İzmir Valisi Rahmi Bey vardı, çok zeki bir insandı bana haber gönderdi, "*Mustafa Kemal Paşa bu işe girecek ve işi alacak*" diye Ben de Atatürk'e haber gönderdim, "Onlar gibi yakalanmamasını istedim." (*T.Sorgun - A.g.e. - Sf: 352*)

İstanbul'daki İngiliz Komiserliği'nden General Milne Londra'ya aşağıdaki şifreyi gönderiyor :

"Türk Hükümeti, içlerinde Hüseyin Cahit (Yalçın), Mithat Şükrü (Bleda), İsmail Canpolat, Ziya Gökalp, eski İzmir Valisi Rahmi gibi kimselerin de bulunduğu 30 kadar İttihatçı liderini tutukladı. Bunun üzerine İstanbul'da siyasal durum iyileşti. Tutuklamaların taşrada yarattığı izlenim konusunda henüz bilgi alınmadı." (*İstanbul - 2 Şubat 1919 - Gizli - No:14674*)

Bu şifrede dikkati çeken husus örnek gösterilen beş kişinin de Mason olmasıdır. 3 Mart 1919 günü Tefvik Paşa da istifa etmiş, yerine Arnavut kökenli Damat Ferit Paşa (1853-1923) atanmıştır. Kendisi İttihat ve Terakki karşıtı 11.10.1919'da kurulan "*Hürriyet ve İtilaf Fırkası*" kurucularından ve ilk genel başkanıdır. Koyu bir İttihat ve Terakki düşmanıdır. İttihat ve Terakki yurt çapında yeniden örgütlenmeye

başlamıştır. Bu durumda Bekirağa tutukluları hükümet için korkulu rüya olmaya başlamıştır. İngilizler de işin farkındadır. Komiserlikten General W.H.Deeds, 27.4.1919'da Londra'ya aşağıdaki raporu gönderiyor :

"İktidara gelememiş olan muhalefet (Hürriyet ve İtilaf Partisi), İngiltere Büyükelçiliği'nin desteğini sağlamak için birçok girişimlerde bulundu. Her gelişlerinde hep şu kanıtı kullandılar: İngiltere Hükümeti'nin, İttihat ve Terakki Komitesi'ni, Ermeni kıırımından ve Rum sürgününden sorumlu olanları cezalandırmak istediğini bilmektedirler. Şimdiki Hükümet (*Tevfik Paşa Hükümeti*) bunu yapamayacaktır. Kendi partileri ise yapabilecek durumdadır. Bunun için İngiltere'nin desteğini sağlamak istemektedirler. Bu kanıtı her zaman şu karşılık verildi: İngiltere Hükümeti yalnızca cezalandırmayı arzuluyor değildir; suçluların cezalandırılmalarını sağlamak niyetindedir. Bu konuda enerjik davranacak bir hükümeti, enerjik olmayan hükümete yeğ tutmaktır."

Zaten dört gün sonra Hükümet istifa edecektir.

Bekirağa Bölüğü'nde bu olaylar yaşanırken Rahmi Bey ailevi bir olayla da uğraşmak zorunda kalmıştır. Dinleyelim :

"Rahmi Bey, İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerindendi. 1914 ile 1918 arasında İzmir valiliği yapmıştı. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra valiliği bıraktı, İstanbul'a döndü ve partinin öteki önde gelenleriyle beraber tutuklanıp Bekirağa Bölüğü'ne kapatıldı. İstanbul'un işgalinden sonra da İngilizler tarafından Malta'ya sürüldü.

Valilik ederken aldığı bir tedbir, Rahmi Bey'i tutukluluğu sırasında büyük üzüntülere düşürecekti: Cumaovası'nda, von Hemstra adında Hollandalı bir barona ait geniş, zengin bir çiftlik vardı. Çerkes Ethem'le (1886-1948) adamları gözlerini çiftliğe dikmişlerdi.

Ethem'in çiftliği basıp haraç alma planını önceden öğrenen Rahmi Bey jandarma gönderip baskına engel oldu ve Ethem için çalıştığı bilinen birkaç kişiye de güzel bir sopa çektirdi.

Çerkes Ethem onurunun zedelendiğini ve Rahmi Bey'den intikam almak zorunda olduğunu hissetti ve intikamın yolunu hadiseseden birkaç sene sonra buldu: Valinin Bornova'daki bir İngiliz okuluna giden sekiz yaşındaki oğlu Alparslan'ı kaçırmak...

1919'un 12 Şubat'ında Alparslan'ı dağa kaldırttı ve o sırada Bekirağa Zindanı'nda bulunan Rahmi Bey'den fidye istedi.

Rahmi Bey'in akrabalarıyla arkadaşlarını İzmir'e göndermekten ve istenen fidyeyi bulmaya çalışmaktan başka yapabileceği bir şey yoktu. Öyle yaptı ve nesi var nesi yoksa satışa çıkarttırdı. İstanbul hükümeti ise İzmir'deki kolluk kuvvetlerine o sırada (*Ethem Bey gizli teşkilatımızın bir mensubudur, işin üzerine fazla gitmeyin*) (*Çerkes Ethem'in Ahmet Tevfik Paşa Hükümeti'ne de hizmet ettiğini öğreniyoruz, S.T.*) talimatını gönderiyordu.

İzmir halkı fidyenin ödenebilmesi için bir yardım kampanyası başlatırken, Ege'nin önde gelen zenginlerinden de borç istendi. İzmir'in hemen her caddesine yardım sandıkları konuldu ve paranın üçte biri halktan sağlandı. Geri kalan meblağı ise Rahmi Bey'in Mahmut ve Nazmi adında iki arkadaşıyla Bornova'da fabrikatörlük eden bir Fransız, Henri Giraud temin ettiler. Çerkes Ethem'e o zamanın parasıyla çok büyük bir servet olan 53 bin lira ödendi (*1 altın=8 lira*) ve küçük Alparslan 6 Mart günü Salihi'de bugünkü MİT'in atası olan Teşkilat-ı Mahsusa'nın kurucularından Kuşçubaşı Eşref'in çiftliğine bırakıldı.

Alparslan'ı içindeki her şey satılmış olan İzmir'deki evine getirenler, çocuğun annesi Nimet Hanım'ı eşyasız bir odada bir ütü tahtasının üstünde uyurken buldular.

Küçük Alparslan'ın kaçırılmasından daha önce bahseden tek tarihçi Ahmet Mehmetefendioğlu oldu. Ben, hadiseyi biraz güncelleştirmek istedim. İşte bundan 81 sene önce yaşanan ve o zamanın gündemini uzun müddet meşgul eden olayın kahramanlarının soyundan gelenlerin kim oldukları ve bugün ne yaptıkları:

Çerkes Ethem'in basmak istediği çiftliğin Hollandalı sahibi savaştan sonra karısıyla ve kızıyla beraber Türkiye'den ayrılıp memleketine döndü. Kızı birkaç sene sonra bir İngiliz bankerle evlendi. 1929'da onun da bir kızı oldu. İsmi Edda koydular. Tam adı Edda Kathleen van Heemstra Hepburn-Ruston'du, ama bütün dünya onu Audrey Hepburn (*1929-1993, 1953'te Roma Tatili adlı filmdeki rolü ile en iyi kadın oyuncu olarak Oscar almıştır, S.T.*) diye tanıdı. Başrol oynadığı "Roma Tatili", "Tiffani'de Kahvaltı" ve "My Fair Lady" gibi filmler sinema tarihinin gelmiş geçmiş en önemli eserlerinin başında yer aldı. Sonra

oyunculuğu bıraktı, zamanını ve mesaisini dünyanın dört bir yanında sefalet çeken çocuklara ayırdı, UNICEF'in iyiniyet elçisi oldu ve bağırsak kanseri yüzünden 1993'ün 20 Ocak'ında İsviçre'de hayata veda ettiği zaman arkasından milyonlarca kişi gözyaşı döktü.

Çerkes Ethem'in küçük Alparslan için istediği fidyenin bir bölümünü ödeyen Henri Giraud, ailesiyle beraber Türkiye'de yaşamaya devam etti. Torunu Caroline bundan birkaç sene önce Koç ailesinin veliahdlarından biriyle, Mustafa Koç ile evlendi. Şimdi onu herkes Caroline Koç olarak tanıyor.

Ve, hadisenin kahramanı küçük Alparslan...

Almanya'da okudu. Avrupa'da senelerce yaşadktan sonra Türkiye'ye döndü. "Arslan" soyadını aldı ve dünyadan 78 yaşında 1988 Mayıs'ında İzmir'de ayrıldı. Tek çocuğu olan kızı Melekşah Arslan şimdi İstanbul'da yaşıyor." (*Murat Bardakçı - Hürriyet Gazetesi - 19.11.2000 - Sf: 18*)

Damat Ferit Paşa Hükümeti'nin baskıları ile Bekirağa tutuklularından 67'si İstanbul'da yargılanmaları sorumluluğundan kurtulmak için İngilizler'e teslim edilmişlerdir. Tutuklular 28 Mayıs 1919 günü Prensess Anna adlı gemi ile Malta Adası'na gönderilir. Burada, Galata Rıhtımı'nda on iki yaşında bir çocuk denizde sandal üzerinde bağırmaktadır.

- Yaşasın İttihat Terakki!

Bu çocuk sürgün Ahmet Ağaoglu'nun büyük oğlu Abdurrahman'dır. Rahmi Bey'in sürgün numarası 2691'dir.

İşgal Kuvvetleri Komutanı Amiral Calthorpe Londra'ya gönderdiği raporda şöyle yazıyor :

"Siyasal durum nedeniyle Türk makamları, Seraskerlik cezaevindeki (*Bekirağa Bölüğü*) tutukluların güvenle korumasını Mayıs ayında artık yüklenemez oldular. Savaş zamanının ihtiyat tedbiri olarak başlıca tutuklular bize teslim edildiler ve 28 Mayıs günü Malta'ya sürüldüler. Bu işte Yüksek Komiserlik şu noktalardan yürüdü:

a) Sadrazamın kişisel bir ricada bulunarak, Türk Hükümeti'nin yüklenemeyeceği sorumluluktan kurtarılmasını istemesi,

- b) Tutukluların hapisten kaçmalarından ve bunun sonuçlarından bizim kendi korkumuz,
- c) Bu kimselerin serbest kalınca Mütareke hükümlerinin uygulanmasına engel olmaları tehlikesi,
- d) Tutukluların üçte ikisinin Foreign Office'in 233 sayılı telgrafındaki maddelere girmesi, yani bunların sürülmelerine ve daha sonra Müttefik mahkemelerince yargılanmalarına müsaade edilmiş olması,
- e) Türk harp divanında yargılamanın göz boyama olması ve bizim kendi prestijimize zarar vermesi." (31 Mayıs 1919)

Malta'da Salvatore Kalesi'ne hapsediliyor, sonradan Vardela Kışlası'na naklediliyorlar. Rahmi Bey, Hüseyin Cahit Yalçın, Cevdet Atasagan, Fethi Okyar ile birlikte aynı odada kalıyorlar.

Yukarıdaki İngiliz belgelerini araştırmasından aldığım günümüz araştırmacı yazarlarımızdan Bilal Şimşir, Malta Sürgünleri (*Bilgi Yayınları-Ankara, 1985*) adlı yapıtında Rahmi Bey hakkındaki kişisel yorumları oldukça olumsuzdur:

"Malta sürgünleri arasında Anglofil (*İngilizsever*) olanlar da vardı. Bunların en tanınmış olanı eski İzmir Valisiydi.

Büyük Savaşta İzmir Valiliği yapmış olan Rahmi Bey, İngilizciliği çok ileri götürmüştü. O yıllarda İngiliz İmparatorluğu'ndaki Türkler, "*düşman vatandaşı*" diye enterne edilir, hapse atılırken, Anglofil vali, İzmir bölgesindeki İngilizleri baş tacı etmişti. Vali sayesinde bu İngiliz vatandaşları, yine eskisi gibi işlerini sürdürmüşler, kapitülasyonlardan yararlanarak ticaretlerini yürütmüşler ve Türk-İngiliz savaşıdan hiç etkilenmemişlerdi. O kadar ki, Atina'daki İngiliz Elçisi Lord Granville, Hükümetinden aldığı talimat gereğince, 22 Kasım 1917 günü İzmir valisine şu mesajı ulaştırmıştı :

"İzmir vilayetindeki İngiliz vatandaşlarına ekselanslarının gösterdikleri iyiliksever sempati ve güçlü koruyuculuk dolayısıyla, Hükümetimin ve bütün İngiliz ulusunun derin minnettarlığını ekselanslarına bildiririm..."

Savaş içinde sanki İngiliz hizmetindeymiş gibi çalışan ve düşmanın minnettarlığını kazanan bu vali, başka bir düşman devletle bu kadar yakın ilişki kurmuş olsaydı, belki vatan haini ilan edilir, harp divanına verilir. Öyle olmamıştır. İzmir Valisi, darbeyi, Türk Hükümeti'nden değil, sonunda yine İngilizler'den

yemiştir. Savaşta kendisine teşekkür eden İngilizler, Mütarekede onu yakalayıp Malta'ya sürmüşlerdir.

Bu İngiliz dönemliği Vali için bir şok olmuştur. Önce neye uğradığını anlayamamıştır. Şaşkınlığı biraz geçince Dışişleri Bakanı, Lord Curzon'a bir mektup yazarak, savaş içinde İngilizlere yaptığı hizmetleri anlatmış ve serbest bırakılmasını istemiştir. Buna bir karşılık alamayınca Atina Elçisi'ni hatırlamıştır. Savaş içinde kendisine teşekkür mesajı ileten Lord Granville, yine Atina'daydı. 30 Aralık 1919 günü Malta'dan Lord Granville'e bir mektup yazdı. Değerli bir hatıra olarak sakladığı İngiliz teşekkür mektubunun örneğini İngiliz Elçisi'ne gönderdi.

(İngiliz Hükümeti'nin ve bütün İngiliz ulusunun bu derin minnettarlığının, benim Malta'ya sürülmem biçiminde gösterilmesi beni o kadar şaşırttı ki...) dedi. Serbest bırakılması için aracılık etmesini Elçi'den rica etti.

Lord Granville, sürgünün bu mektubunu Londra'ya iletirken, gerçekten Mr. Balfour'un talimatı gereğince kendisine teşekkür etmiş olduğunu da söyledi. Ama, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nın tutumu çok olumsuzdu. Londra'nın yetkilileri, ellerine geçirmiş oldukları eski valiyi serbest bırakmamak için bahaneler buldular: *(İleri gelen İttihatçılardandır), (Rumların sürülmesinde sorumluluğu vardır)* dediler. Onun İngilizler'e hizmetini ise nankörce yorumladılar. Vali'nin İngilizciliği sözde düzmeceymiş, İttihatçı taktiğiymiş. Savaşın gidişi tersine dönerse, İtilaf devletleriyle bir *(açık kapı)* bırakmak amacıyla düşünülmüş imiş. Atina Elçisi'ne, eski İzmir Valisi'nin Malta'da *(tutuklu kalması için haklı nedenler var)* diye karşılık verildi.

Bundan sonra eski Vali, Malta'dan kurtulabilmek için başkalarını araya koydu. Önce Londra'daki Fransız Büyükelçiliği sürgün Vali'nin durumuyla ilgilendi. Çünkü Vali, İzmir yöresindeki Fransız yurttaşlarına iyi davranmıştı. Fransız Büyükelçiliği hem Vali'nin Malta'da rahatsız olduğunu duymuştu; bunu soruyordu. Hem de serbest bırakılması için İngilizlerin nabzını yokluyordu. İngilizler bu girişime sinirlendiler. Biraz da Fransızlardan kuşkulandılar. İngiliz Dışişleri Bakanlığı, sürgün Vali'nin *(genel sağlık durumu tatminkardır)* diye kısa bir karşılık verdi. Foreign Office yetkilileri kendi kendilerine de *(Fransızlar onu Türkiye'ye geri göndermeye pek hevesli, Fransız Büyükelçisine daha fazla bir şey söylememek iyi olur)* dediler.

10 Şubat 1921 günü de Türkiye'de iş tutmuş İngiliz zenginlerinden Mr. Charlton Whittall, eski Vali hakkında İngiliz Dışişlerine uzunca bir mektup yazdı. O'nun İngilizler'e hizmetlerini övdü; Ayvalık Rumları'nın sürülmesinde de suçu bulunmadığını söyledi. Serbest bırakılmasını rica etti.

29 Mayıs 1920 günü İngiliz Savunma Bakanı Winston Churchill, Dışişleri Bakanlığı'na başvurdu. *(Türklerin eline düşen adamlarımız rehin olarak tutulacaklar ve ancak Malta sürgünleri serbest bırakılınca kurtarılabilirlerdir)* dedi. Eski İzmir Valisi Rahmi Bey gibi bazı Anglofil sürgünlerin salıverilmesini önerdi. Churchill, askerlerin kaygılarını dile getiriyordu.

Ama askerlerin düşünceleri diplomatlarca paylaşılmıyordu. İngiliz yetkilileri, Malta sürgünlerinden bazılarını bile serbest bırakmaya razı değillerdi. Bu işi bir onur meselesi yapıyorlardı. Birkaç sürgünün bile serbest bırakılması, Kemalistlerce (İngiltere'nin güçsüzlüğü) biçiminde yorumlanacaktı. İngiliz onuruna zarar verecekti. Dışişleri, *(Malta'daki Türkler'den hiç birinin serbest bırakılmasının düşünülmediğini)* Churchill'e bildirdi.

Bu olumsuz karşılık üzerine Churchill, işin peşini bırakmadı. 17 Haziran 1920 günü, yeniden Dışişleri Bakanlığı'na başvurdu. Anadolu'daki İngiliz rehinelerini kurtarabilmek için bunun şart olduğunu ileri sürdü.

(Mustafa Kemal çok akıllıca davranmış, silah arkadaşlarını ve dostlarını Malta'dan kurtarmak için Anadolu'da bulunan İngiliz askerleri ve İngiliz görevlileri esir almıştı. Bunlar 22 kişiydi, takas düşüncesindeydi S.T.)

17 Şubat 1921 günü Malta sürgünleri konusu İngiliz Parlamentosu'na geldi ve üzerinde tartışma açıldı.

Milletvekillerinden Mr. A. Herbert sürgünler konusunu ortaya attı. Başbakan'a soru sordu. Savaş içinde İngiliz Hükümeti'nce resmen kendilerine teşekkür edilmiş olan İzmir Valisi Rahmi Bey gibi kimselerin, nasıl olup da şimdi Malta'da sürgün bulduklarını açıklamasını istedi. Hükümet sözcüsü Mr. Harmsworths bu konunun Türk barış antlaşmasının bir parçası olarak çözümleneceğini söyledi. Soruyu kısaca geçiştirmeye çalıştı. Milletvekillerinden Yarbay Guinness, daha sert bir biçimde Hükümet'e yüklendi. Şöyle sordu :

Rahmi Bey ve öteki Türk mebuslarının İstanbul'da keyfi olarak tutuklandıkları, o zamandan beri de hapiste buldukları bir gerçek değil midir?

Hiçbir zaman savaşa girmemiş olan bu kimselerin savaş tutsağı olarak sürekli biçimde süğün tutulmalarını, Sayın centilmen nasıl haklı gösterebilir? Bir insanın yargılanmadan bir yıldan fazla hapiste tutulması İngiliz adalet geleneklerine aykırı değil midir? Hiçbir zaman savaşın içinde bulunmamış bir insanın savaş tutsağı sayılıp sayılmayacağı sorusuna hukuksal bir cevabımız yok mudur?

Tartışma kızışacak gibi görünüyordu. Mr. J. Jones adlı bir başka milletvekili, İrlanda sorununu deşmeye ve Anadolu'daki Türk Kurtuluş Savaşıyla bağlantı kurmaya kalkıştı. Hükümet sözcüsü, Malta sürgünleri konusunda (*hukuksal karar verebilecek durumda olmadığını*) söylemekle yetinip tartışmayı kesti."

Araştırmacı-yazar Bilal Şimşir'e bu sert yorumuna rağmen İngiliz gizli belgelerinde yaptığı titiz araştırmaları bizlere aktardığı için teşekkür ederiz.

Malta günleri üzerinde tatlı bir yorum gazeteci Ahmet Emin Yalman (*Tekrisi: Bilinmiyor. Adına 1917'de Nejat Locası üyeleri arasında rastlıyoruz.*) Kardeşimiz hakkında şunları yazıyor :

"Evelce de bir münasebetle yazdığım gibi eski İzmir Valisi Rahmi Bey'in Malta'da bulunması, İngilizler bakımından garip bir meseleydi. Rahmi Bey harp zamanında İngiliz vatandaşlarına iyi baktığı için Londra'dan bir teşekkür mektubu almıştı. Bundan ancak bir kaç ay sonra pek berbat şartlar içinde Malta'ya sürülmüş ve Salvator Kalesi'nde hapsolünmüştü. Rahmi Bey Malta'da bulunduğu müddetçe Avam Kamarası'nda sorular devam etmiş, gazeteler yazılar yazmış, İzmir'de yaşayan İngilizler protestolar yağdırmış, o zaman Sömürgeler Nazırı bulunan Mr. Churchill, Rahmi Bey'in Malta'da tutuklu bulunmasını aklının kabul etmediğini söylemişti, fakat bütün bunlar Rahmi Bey'in kurtuluş zamanını bir saat bile kısaltmamıştı." (*A.E.Yalman - Yakın Tarihte Gördüklerim - 1970 - Cilt:2, Sf:156-157*)

Mustafa Kemal Paşa arkadaşlarını kurtardı. 2 Kasım 1921'de İnebolu Limanı'nda takas gerçekleşti. Rahmi Bey'in kayınpederi Hüsnü Paşa da damadını bekliyordu. Fakat damat yoktu.

Amiral Rauf Orbay'dan dinleyelim :

"13 Eylül 1921 günü akşamı Rahmi Bey, Kemal Bey, valiler ve kumandan partisi, hiçbir tarafa sezdirmeden, Malta'dan hareket ettiler (16 kişi S.T.). Önceden peylenmiş bir yelkenli ile, havayı kollayarak, Sicilya istikametinde limandan uzaklaşmışlar.

Biz de, Mithat Şükrü Bey'le ufak bir otomobil gezintisi yaparak, biraz hava aldık. Fakat aksülamel (tepkî) daha acı oldu.

Akşam kampa döndükten bir müddet sonra, saat onda, mutat (*alışulan*) yoklama yapılırca, firar meselesi anlaşıldı. Lakin gidenler de çoktan karasuları dışına çıkmış olmalı idiler. İki gün sonra, kaçanların başarı ile buradan ayrıldıkları katiyetle anlaşıldı ve kampta kıyamet koptu." (*R.Orbay - Cehennem Değirmeni - 2.Cilt - Emre Yayınları - 1993 - Sf: 45*)

Rahmi Bey bir Osmanlı Valisi olarak İzmir'de ne yaptı :

- Hıristiyan, Müslüman, Musevi nüfusun ayrı ayrı mahallelerde öbeklenmesine engel olarak onları bir araya getirdi.
- İzmir'in ticari yaşamında Müslümanlar söz sahibi değildi. Sadece Türkler'den oluşan bir "İthalat ve İhracat A.Ş." kurdurarak, Türkler'i ticarete alıştırdı.
- Basmane Tren Garı'ndan, Gümrük Meydanı'na kadar uzanan bulvarı yaptırdı. Bu yol, o güne kadar Anadolu'da yapılan tek bulvardı.
- Kentin içinde bulunan bütün mezarlıkları şehir dışına çıkarttı.
- Kentin kritik noktalarına sabit polis karakolları kurarak karışık nüfus yapısına sahip olan İzmir'de asayişî sağladı.
- Bugünkü Milli Kütüphane ve Elhamra Sineması binalarını yaptırdı.
- Bugün Karataş semtinde bulunan Kız Lisesi binasını İttihat ve Terakki Okulu olarak yaptırarak hizmete sundu.
- Yenik bir imparatorlukta barış görevi sadece padişah, hükümetin görevi olmasına rağmen barış için girişimlerde bulundu.

- Resmine bakıldığı esnada başı açık ve kıvrık bıyıkları, kolalı yakalı, beyaz yelekli, kravatlı ve İstanbulin ceketi ile, padişahın nişanları ve madalyaları ile dolu sakallı valilerinden değil, çağdaş bir yönetici olarak kıyafet devrimimizin mimarlarından biri oldu.

- "Halka Doğru" adlı bir sivil toplum örgütü kurdu.

İzmir Valiliği esnasında bir anı :

"Çanakkale Savaşı'nın başlamasından kısa bir süre önce, İtilaf Devletleri'ne bağlı bir kaç gemi İzmir Körfezi önlerine gelmiş ve Körfez'in en dar yeri olan Sancak Burnu'ndaki Yeni Kale istihkamlarını topa tutmuştu. Ardından filonun İngiliz komutanı Albay Deeds, Vali Rahmi Bey ile bir görüşme yaparak, İzmir'e asker çıkartmak istediklerini bildirmişti. Ancak Rahmi Bey'in

-İzmir'i yakarım da size teslim etmem!

Yanıtını vermesi ve kentin Hıristiyan zenginlerinin İngiliz filo komutanına ricacılar göndererek kente saldırmaktan vazgeçmesini istemeleri üzerine İtilaf donanması körfezi terk etmişti.

Mondros Ateşkesine kadar İzmir'e hiçbir askeri saldırı olmamıştır." (*Yurt Ansiklopedisi - İzmir maddesi - Cilt:6 -Sf:4287-4288*)

Rahmi Bey yalnız Malta'dan mı kaçtı? Hayır! Onu artık tarih sahnesinde göremiyoruz. Çünkü: yöneticisi olduğu kenti imar etmenin, hele bulvar açmanın, asayişi sağlamanın, savaş içinde düşman uyruğunda olmasına rağmen sivil halkın can ve mal güvenliğinin, yöresinde Türk nüfus egemenliğinin sağlanmasının, Türkler'e ticareti öğretmenin, Malta rezaleti konusunda İngiliz Paramentosu'nun, basının, dünya kamuoyunun aydınlatılmasının "*Suç Olduğunun*" bilincine varmış olacak ki, tarih sahnesinden de kaçtı.

Düzmece mahkemelerde de adını hayal meyal görüyoruz. Ankara İstiklal Mahkemesi'nde on yıl hapis cezasına mahkûm edilmiş. Herhalde yukarıdaki suçlardan (!) olacak. Tutuklu değil, mahkemede de yok. Çünkü Paris'e kaçmış. Kısa bir müddet sonra affedildiği kaydediliyor. İzmir ve İstanbul'da ticaret ile uğraştığını öğreniyoruz.

Rahmi Bey Kardeşimiz, 1947 yılında İstanbul'da 73 yaşında Ebedi Maşrık'a intikal etti. Feriköy Mezarlığı'nda gömülüdür.

Kızı, Süleyman Ferit (Eczacıbaşı, 1885-1973) ile evlenmiştir. Ayrıca kızkardeşi de Mithat Şükrü (Bleda) Kardeşimizle evlidir. Acaba yurdumuzun seçkin ailelerinden Eczacıbaşı Holding'in sahipleri dedelerini tanıyor mu? İçişleri Bakanlığı kayıtlarında da, Rahmi Bey'in Alparslan adlı bir oğlu olduğu ve İzmir'de 1968 yılında petrol istasyonu işletmeciliği yaptığı yazılıdır.

Rahmi Bey Kardeşimiz, 19.11.1903 günü Selanik'te *Macedonia Ri-sorta* Locası'nda tekris edilmiştir. Mesleği hanesinde "*Tüccar*" kaydı vardır. Sonradan Türkiye Yüksek Şûrası'nın kuruluşu sırasında 18.03.1909'da ikinci gurup 9 kişi içinde 33. Dereceye yükseltilmiştir. 2. Meşrutiyet'in ilanından evvel Mısır Büyük Locası'na bağlı olarak İstanbul'da çalışan Resne Locası'nın Türkiye Büyük Locasına katılmasını takiben 28.06.1909'da kurulan *Muhibban-ı Hürriyet* Locası'nın kuruluş çalışmalarına katıldığı anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki belge çok ilgi çekicidir :

"Vali Rahmi Bey'in gerçekten maceralarla dolu olan yaşantısı, meraklılarınca incelenebilir.

Örneğin: Rahmi Bey'in Selanik'teki hayatı, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin kuruluşu, Selanik Mason Locası, Türkiye Âli Şûrası'nın kuruluşu maksadıyla İstanbul Tokatlıyan'ında (*No-radokyan - S.T.*) 3 Mart 1909 günü yapılan toplantı ve kurulan komite çalışmaları, kurulan Osmanlı Mason Âli Şûrası'nın Meşriki Azamlığa, İlk Üstadı Muhterem olarak Talat Paşa'nın getirilişi olaylarındaki rolü ve nihayet Malta zindanlarındaki yaşantısı ve 13 Eylül 1921'de İngilizlerle yapılan esirler değişiminin öncesinde, Malta'dan bir kısım valiler ve kumandanlarla birlikte yelkenli ile firarı ve sonrasındaki ta 1947 yılına kadar geçen hayatı, sanırız ki araştırmaya ve yazmaya değer olabilecektir."

Bu belge bir Masonik araştırmadan alınmamıştır. 1968 yılında devrin İçişleri Bakanı Dr.Faruk Sükan'ın emri ile bastırılan Meşhur Valiler (*Sf: 350*) adlı İçişleri Bakanlığının yapıtından alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi yayınıdır. Soyadı yasası çıktığı zaman, aile adı, soy geçmişi "Evranos"u tercih etmemiş, "*Arslan*" soyadını almıştır.

Nereden, Nereye ...

YENİ OSMANLILAR VE MASONLAR

Can KAPYALI

THE NEW OTTOMANS AND FREEMASONS

This issue contains valuable information about the progress of the first steps towards democracy within the monarchic structure of the Ottoman Empire. The main purpose of the movement is to restore a parliament where the public is represented by bringing in a Constitutional Government. The leaders of this movement, progressive intellectuals of the time majorly are all Freemasons. Therefore, it is possible to find the basic issues of Freemasonry as well. After indicating the ideals, history, purposes, targets and status of Freemasonry, the introduction of Masonry to the Ottomans are also mentioned. It is also mentioned that, Freemasonry, with a new concept, has established a dynamic system in building up the modern civilisation after the announcement of the Anderson Law in 1723. Consequently, the New Ottomans also try to carry this flag within the Empire from darkness to enlightenment. As an evidence of this combat, the document sorted out from masonic resources is presented to all readers for the *first time*. It is very well known that this combat is carried out till the establishment of the Turkish Republic and furthermore is being continued in all our times within its self dynamism. It is also emphasized that a Freemason is not only a man of ideas, but a man of action as well.

Bir kutsal meslek olan Masonluk, bilinçli inanç ve ruh yapılarıyla geleceği hedef alan iyiye, güzele, ahlâka ve hakka yönelik karakterdeki insanların, yüzyıllar öncesinden başlayarak araştırma içine girdikleri bir gönül uğraşısı olarak da tanımlanabilir. Meslekte kendilerini eğitirken sahip oldukları erdemleri ve birikimleri, insan ve insanlığa cömertçe yansıtan Masonlar, içinde buldukları toplumun nur ışığı olmuşlardır. Ahlâk ve bilginin yükselmesi için çalışmışlardır. Kendilerini ve toplumu boş inanç kâbuslarından, ihtiraslardan ve kuruntulardan korumak ve kurtarmak yolunda uğraşı vermişlerdir. Daima doğruya, güzele ve iyiye yönelerek, maddi ve manevi güçlerini hayırlı işler uğruna harcamışlardır. Şefkat ve sevecenlik içinde gönül zenginliklerini bilgi ve terbiyenin artması emrine vermişler, kısacası, uygarlık ve yükselişi, uygun vasıtalar yaratmak suretiyle insanların hizmetine sunmuşlardır.

"The CONSTITUTION, History, Laws, Charges, Orders, Regulations and Usages of the Right Worshipful FRATERNITY of Accepted Free MASONS; collected From their general RECORDS and their faithful TRADITIONS of many Ages."

Yukarda tırnak içine alarak metnimize aktardığımız İngilizce ya-

zının, dilimizdeki anlamı şudur: HÜR VE KABUL EDİLMİŞ MASONLAR PEK MUHTEREM KARDEŞLİK ANAYASASI; Tarihi, Yasaları, Yükümlülükleri, Kuralları, Tüzükleri ve Yöntemleri yüzyıllardan beri uygulanan genel TERSİMAT ve saygın GELENEKLERDEN derlenmiştir.

Esasen zaman zaman Localarda da aktarılması ve üzerinde Kardeşlerce çalışmalar yapılmasında yarar olacağına inandığımız Hür ve Kabul Edilmiş Masonlar Anayasası *"Adem bizlerin ilk atası, Evrenin Büyük Mimarı Tanrı'nın görüntüsünde ve liberal bilimlere sahip ve özellikle de Geometri yüreğine nakşedilmiş olarak yaratılmış olmalıydı ki, O'nun ölümünden sonra ne sebinden gelenlerin yüreklerinde de aynı prensibi bulduk"* der. Sonra devam ederek: *"Yıllar geçtikçe de bilge kişiler uygun bir orantılar metodu geliştirdiler. Mekanikten alınmış orantı yasalarını dikkate aldılar ve mekanik sanatların verdiği olanakla Geometri öğelerini azaltıp metod haline getirmeleri mümkün oldu. Böylece bu asil sanat özellikle Masonluk ve Mimarlık gibi sanatların kurulmasına ve yöntemleri ile yönlendirilip uygulanmasını da sağladı. Bugün dünyanın yedi harikasından biri olarak kabul edilen Mısır piramitleri, geometrik ve masonik değerlerin oluşturduğu bir bütü-*

nün şaheseridir. Mısır Arabistan'a kilometrelerce uzaklıkta bir kent olmasına rağmen, piramitlerde kullanılan taşlar, Arabistan'daki taş ocaklarından getirilmiştir. Çoğu 9 m boyundaki mermer taşlarla, temelinin bir kenarı 214 m, çevresi 854 m ve yüksekliği 147m olan piramitin yapımı gerçekleştirilmiştir. 360.000 kişi hergün çalışarak, inşaatı 20 yılda bitirmişlerdir. Bu çalışma hiç kuşkusuz Operatif Masonluğun günümüze dek ayakta kalan şaheserlerinden biridir."

Descartes "aklın", Tanrı tarafından insanlara eşit olarak bahşedilen bir özellik olduğunu söyler. Nitekim Boileau, Ortaçağı aydınlığa taşımak isteyen aydınlara "*La raison pour marcher n'a seulement qu'une voie*" (aklın izleyeceği yalnızca tek yol vardır) diyecek ve onları bu ünlü dizeleleriyle yönlendirecektir. Bu aklın tek yolunu, Mısır'da örneğini verdiğimiz piramitlerden sonra, dergimize adını veren Mimar Sinan'ın yapıtlarında da bulmak mümkündür.

Avrupa'daki Operatif Mason ustalarının günümüze dek ulaşan ve hayranlıkla izlenen anıtsal eserlerindeki teknik ve güzellik, Mimar Sinan'ın şaheserlerinde de kendini en mükemmel şekilde ortaya koyar. Şaşılabilir bir sır, eserlerdeki muhteşemliği gözler

önüne serer. Örneğin Mimar Sinan'ın Hürrem Sultan için yaptığı Haseki Külliyesi, 16. Yüzyıl ilk yarısı mimari özelliklerini taşımaktadır. Şehzadebaşı Camii ve Külliyesi için Mimar Sinan: "*Benim ÇIRAKLIK zamanımın eseridir*" der. Belirtmek istediğimiz şudur: Mimar Sinan'ın yaşamı boyunca yarattığı 80 cami, 400 mescit, 60 medrese, 32 saray, 19 türbe, 7 darülcürâ, 17 imaret, 3 darüşşifa, 7 köprü, 15 su - yolu kemeri, 6 mahzen, 19 han ve 33 hamamdan oluşan 698 adet şahane yapıt, hiç kuşkusuz sağlam prensiplere dayanan bir kuruluşun ortaklaşa çalışması ve gayretli sonucu ortaya çıkmıştır. Hikmet Turat Kardeşimizin de ifade ettiği gibi, bu konuda yapılacak araştırmaların dünya Masonluğuna yeni ışıklar sağlayacağından kuşku duyulmamalıdır.

Masonluğun ana dayanağı olan 1723 Anderson Nizamnamesi, Modern Masonluğa geçişin de başlangıcı olmuştur. Bu tarihten önceki olayları işleyen araştırmacılar, tüm dinlerin ve felsefi görüşlerin birleştirici çabalarından yararlanmak isteyeceklerdir. Yukarıda da belirtildiği gibi Mısır Piramitleri ve Mimar Sinan'ın yapıtları üzerine çalışmalar yapılacak, Operatif Masonluğun temelleri insanlık tarihinin başlangıcında aranacaktır. Dinler ve insanlar arasında fark gözetmeyen Masonluk, evrenselli-

ğini doğuran toleransıyla, laik ve gayri siyasi yapısı içinde, dinamik özelliğini koruyacaktır.

Bu özellik, Batı uygarlığının başlangıcı olan Rönesans'a da en büyük katkı olacaktır. 17. ve 18. Yüzyıllarda giderek yükselen bu dinamizmin tüm dünya ülkelerini etkilediği görülecektir. Rusya'nın ve Amerika'nın Batılılaşması 18.Yüzyılda yaşanır. Osmanlı 19.Yüzyıl ortalarında Batılılaşma hareketine başlasa da geç kalmıştır; yıkılır. Türkiye'nin gerçek bir Batılı ülke olma yoluna girmesi Mustafa Kemal Paşa'nın eseridir.

Bu incelemenin ana konusu *Yeni Osmanlılar* olduğuna göre, bu pencereden daha gerilere bakalım ve Masonluğun Osmanlıdaki gelişimine kısaca bir göz atalım :

Osmanlıda ilk Mason Locası 18.Yüzyılda, Spekülâtif Masonluğun kuruluşundan sonraki yıllara isabet eden 1703-1730 yılları arasında, III. Sultan Ahmet zamanında açılmıştır. Bu Locanın adı ve kuruluş tarihi hakkında henüz kesin bir bilgi mevcut değildir. Ancak Fransız obediyanısına bağlı olduğu ve Perşembe Pazarı'nda Arap Camii civarında bir yerde çalışma yaptığı söylenmektedir.

Gene III. Ahmet zamanında Fransa'ya elçi olarak gönderilen Yirmisekiz Mehmet Çelebi, ya-

nında kethüda olarak oğlu Sait Çelebi'yi götürmüştür. Bir yıl Paris'te kalan baba ile oğul, İstanbul'a Batı'dan aldıkları yepyeni görüşlerle dönmüşlerdir. Nitekim Sait Çelebi, İbrahim Müteferrika ile Türkiye'de ilk matbaayı kuracaktır. Sait Çelebi ile İbrahim Müteferrika, Galata'daki Mason Locasında tekris olmuşlardır. Daha sonra Çelebizade Sait Paşa adıyla Sadrazam olacak olan bu değerli insan, İlk Mason Osmanlı Sadrazamı olma mutluluğuna da erişmiştir.

Flavien Brenier, *Le Franc-Maçonnerie en Turquie* (Türkiye'de Franmasonluk) adlı yazısında, Avrupa'nın Doğu'daki limanlarla olan ticari ilişkilerine değindikten sonra, Masonluğu Osmanlıya ilk kez tanıtanların İngilizler olduğunu söylemektedir. 1738 yılında İzmir ve Halep'te İngiltere Büyük Locasına bağlı iki Loca kurulduğundan söz eder. Bu tarih Papa XII. Clément'nin 28 Nisan 1738 günü Masonluğu afaroz ettiği yıla rastlamaktadır. Masonluğun Papa tarafından yasaklanması, Avrupa'da Katolik dinine mensup ülkeler arasında büyük yankı uyandırır. Ancak Hollanda ve İsveç gibi Protestanlığın ağırlıkta olduğu bazı hükümetlerin Papa'nın bu konudaki kararından önce Masonların çalışmalarını 1735 yılında yasakladıkları görülmektedir. Fransa ve İngiltere

dışında gelişen bu hareket Osmanlıda da etkisini gösterir ve II. Mahmut tarafından Mason Localarının çalışması yasaklanır. İstanbul, İzmir, Halep ve Mısır'daki Localar kapılarını kapatmak zorunda kalırlar. İstanbul'da yaşayan İngilizlerden bir grup, gizlice başka bir yerde toplanarak masonik çalışmalarına devam ederler. Hatta bu grubun içinde Osmanlı uyruklu Türk ve Rum bazı yüksek görevliler de vardır. Bir gece Vezirin emriyle toplantı basılır. Toplantıya katılanlar bir anda kendilerini ciddi bir tehlikenin içinde bulurlar. İmdada İngiliz Büyükelçisi yetişir. İngiliz Büyükelçisi yalnızca kendi yurttaşlarını değil, Osmanlı uyruklu Türk ve Rumları da kurtarır. Bu olaydan sonra Sarayın tutumu yumuşayacak ve kısa zaman içinde İstanbul ve diğer kentlerdeki Localar çalışmalarına tekrar başlayacaklardır.

İstanbul'da ilk kurulan Localar İngiliz obediyanına bağlıdır. Ancak daha sonra Alman ve Fransız obediyanlarına bağlı Locaların da kurulduğu görülecektir. Örneğin Drummond, İskoçya Büyük Locasından Bölge Büyük Üstatlığı görevini henüz almadığı zamanlarda Türkiye'de yaşamaktadır. İskenderun'da birkaç Loca kurduğu bilinmektedir. *Manuel Général de la Franc-Maçonnerie* adlı yapıtta Türki-

ye'de Genova Grand Orient'nına bağlı olarak 1768'de İstanbul'da *Saint-Jean*, 1786'da İzmir'de *Le Victoire* Locaları çalışmışlardır. Aynı yıllar içinde bir Alman gazetesinin, dünyadaki Mason Localarının durumu ve sayıları hakkında bir yazı yayınlaması dikkatleri çekmiştir. Bu gazetedeki yazıya göre, Türkiye'de dokuz Loca faaliyet göstermektedir. Oysa dünyada 3217 Locanın bulunduğu belirtilmektedir. *Dictionnaire Maçonique*'de ise Hannover'li Tıp Doktoru Wilhelm Blumenagen'in 1822 yılında yayınlanan bir yazısından söz edilmektedir. Yazıda Tunus'lu bir fırkateyn kaptanının Braunschweig, Hannover ve Minden'e yaptığı seferleri anlatan anılarında, Masonlukla olan ilişkisine de değindiği ve İstanbul'da birçok Müslüman Locasının diğer milletlerin Localarındaki ritüelle çalışmakta olduğunu açıkladığı da belirtilmektedir. Ayrıca Mason Türklerin dört peygamberin kitapları üzerine yemin ettikleri ve Türk uyruğundan olmayan ve tutsak sayılan bazı kişilerin Masonluk için teklif edildiklerini, bu kişilerin fidyelerinin Loca Hazinesinden ödenerek özgürlüğe kavuşturulduktan sonra Kardeşlik Zincirine katıldıkları gibi açıklamalarda da bulunmaktadır.

Localarda sürekli çalışmalar yapılmakta ve Avrupa'daki yenilik

hareketleri de zaman zaman güncel gelişimleriyle değerlendirilmektedir. 18.Yüzyılın sonlarına doğru Fransa'da gerçekleşen devrim, hiç kuşkusuz herkes gibi Türk aydınlarını da etkilemiştir. İstanbul'daki İsveç konsoloslüğünde diplomat olan Hohson Kardeş, Fransız Konsoloslüğünde görevli Ruffin ve Lesseps Kardeşlerle birlikte, Fransız Devrimi ve Osmanlıda gündeme gelen reformlar konusunda Türk Masonlarıyla fikir alışverişi içindedirler.

Osmanlıda Masonluğun gerçek bir gelişme göstermesinin Kırım Savaşı'ndan sonra olduğu anlaşılmaktadır. Üç yıl süren Kırım Savaşı, Osmanlı ile Batı arasındaki yakınlaşmayı sağlamıştır. Özgür düşünceli aydınlarımızın Batı'dan birşeyler alma ve yurda getirme çabaları bu dönemde daha bir hız kazanmıştır. Koca Mustafa Reşit Paşa Kırım Savaşı'ndan önce Londra'da Elçilik görevinde bulunmaktadır. Masonluğa da Londra'daki görevi sırasında girmiştir. Kırım Savaşı başladığı sırada ise Sadrazamdır. İstanbul'da İngiltere'yi temsilen Elçi Lord Rading bulunmaktadır. Galata Kulesi civarında Bereketzade Mescidi karşısında, İskoçya Edinburg Büyük Locasına bağlı olan Loca, Lord Rading tarafından kurulmuştur. Bu Locaya bazı Türk aydınları da devam etmişlerdir. Yine 1856 yılına rastlayan Kırım Savaşı son-

larında Beyoğlu'nda *Etoile du Bosphore* adı altında bir Fransız Locası kurulmuştur.

1861 yılına kadar Türkiye'de kurulan Mason Localarının, herhangi bir ulusal niteliği yoktur. Hepsi de çeşitli obediyanlara bağlı olarak, bağımsız şekilde çalışmışlardır. Nihayet 1861 yılında Eski ve Kabul Edilmiş Skoç Riti esasları dahilinde, Mısırlı Prens Halim Paşa tarafından **Şûra-ı Âli-i Osmanî** kurulur. Fransa Yüksek Şûrası'nın kurduğu bu Şûra, Amerika'da Charleston kentindeki Ana Yüksek Şûra tarafından 1869 yılında onaylanmıştır. Ancak Prens Halim Paşa ile Mısır Hidiv Hanedanı arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle ömrü uzun olmamıştır. Gene de dünya Masonluk âleminde Türkiye Yüksek Şûrası'nın kuruluş tarihi olan 1861 yılı, Şûralar arasındaki kıdem sırasında 24 numaralı Yüksek Şûra olarak tarihe geçmiştir.

19.Yüzyılın ikinci yarısı, bilindiği gibi Osmanlı için zor bir dönemdir. Bu dönem, daha sonra Hasta Adam olarak adlandırılacak Osmanlıyı, gerçekten de yatağa düşürecek derecede yaralayan olaylarla doludur. İçten ve dıştan kişisel, daha da önemlisi, yabancı kimliklerin Osmanlıya yönelik yıpratıcı, yaralayıcı ve hatta öldürücü darbelerini içeren çeşitli entrikalar, parçalama

plânları ve nihayet Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna dek sürecek olan ve Osmanlıyı yenip yutulacak bir pasta haline getirmeyi amaçlayan ve getiren stratejik hazırlıklar yaşanmaktadır.

Ne yazık ki, bu aşamada bazı kişi ya da kuruluşların, Mason adını kutsal evrensellik karakterinden uzaklaştırarak, kuşku altına sokacak eylemlere giriştiklerine de tanık olunmuştur. İzmir'de ticari bir amaçla Loca kuran İngiliz subayının öyküsü, Masonluğun kişisel çıkarlara alet edildiğinin en tipik örneklerinden biridir.

1814'de kurulan *Hetaira*, beş dereceyle çalıştığını belirten bir dernek olarak ortaya çıkmıştır. Ünlü markaların bir harfini değiştirerek, onları gerçeğinden ayırılmeyecek biçimde piyasaya süren sahtekârlar gibi, bu beş dereceyle çalışacağını açıklayarak Mason kimliğine bürünmeye çalışan kuruluş da, esasen Yunanistan ve Balkanlardaki çete harekâtını başlatacak olan gizli bir örgütten başka birşey değildir. 1820 yılında kurulan *Omladina* ise, tıpkı *Hetaira* gibi Masonluk imajını kullanan, ancak amacı, Sırp'lara haydutluk kapısını açmak olan başka bir gizli kuruluştur. Fransız Devrimini gerçekleştirerek evrenselleştiren Masonların çabasıyla, kendilerine Mason

süsü veren bu kuruluşlar arasında elbette hiçbir benzerlik yoktur.

Kırım Savaşı'nın Osmanlıdaki masonik hareketi hızlandırdığı bir gerçektir. Özgür düşünceli aydınlarımız Batı'dan aldıkları yenilikleri, yurda getirme çabaları içindedir. Batılı fikirlerin gittikçe artan bir hızla yaygınlaşması, Türk aydınları arasında kıpırdanmalara yol açmıştır. Aydınlar arasında *vatan*, *meşrutiyet* ve *meclis* gibi sözler konuşulmaya başlanmıştır.

1860 ve onu izleyen yıllarda Paris ve Londra caddelerinde, ya da zamanın ünlü bistrolarında Yeni Osmanlılarla karşılaşmak hiç de şaşılacak bir durum değildir. Hatta ilk gazeteleri olan *Hurriet* (Hürriyet), Londra'da Rıfat Bey'in yönetimi altında çıkmaya başlamıştır. Bu gazetenin çevresinde hemen bir *Yeni Osmanlı* kolonisi oluşacaktır. Bu kolonide başı çeken Namık Kemal ve Ziya Paşa'nın yanında, Mısır Hidivi İsmail'in kardeşi Mustafa Fazıl Paşa, Nuri Bey, Reşat Bey ve Ali Suavi de yer alacaklardır. Bunlardan Ali Suavi'nin V. Murat'ı kaçırma girişimi, hayatına mal olacaktır. V. Murat dahil, bu saydığımız aydınların tümü de Kardeşlerimizdir.

İstanbul'da, kırmızı kadife perdeleri sıkı - sıkıya kapatılmış ahşap bir köşkün şahnişli salonunda orta boylu, kırçıl sakallı, pos

bıyıklı ve gözlüklü bir zat, heyecanlı bir konuşmadan sonra sözünü şöyle bitirir :

- *Konstitüsyon efendim, konstitüsyon! Bu işin başka çıkar yolu yoktur! Bu memlekete bir Kanun-i Esasi, yani konstitüsyon gerekir. Bu zamanda bir devlet, Padişahın iki duğayıyla idare edilemez...*

Konuşmayı yapan Mithat Paşa'dır. Şinasi ve Ağâh Efendi de oradadır. Her üçü de Masondur. Ağâh Efendi, Şinasi ile birlikte *Tercüman-ı Ahval* Gazetesini çıkarmaktadır. Mithat Paşa gibi diğer Kardeşlerimiz de İmparatorluk çökmeden ya da yabancılar tarafından parçalanmadan önce, birşeyler yapılması ve Meşrutiyetin kurulması konusunda her türlü çabayı göstermektedirler. Onlar, o zamanın koşulları da dikkate alınarak değerlendirilecek olursa, Sir Harry Luke'un dediğı gibi, hızla çökmekte olan İmparatorluğu, Rusya'nın indirmek için fırsat kolladığı "son darbe"den kurtarmanın tek yolunun, İmparatorlukta uygulanacak yenileşme hareketlerinin başlatılması olduğunu bilen zeki, gerçekçi ve yurtsever insanlardır.

Yeni Osmanlılar ve de Jön Türkler. Hemen hemen hepsi de Mason, Kardeşlerimiz olan insanlar. Peki bunca tehlike içine girerek neye varmak istiyorlar? Bu

aydın insanlar devletin mutlakıyetten, yani Padişahın kayıtsız şartsız hakimiyetinden, Meşrutiyet yönetimine, yani yasama yetkisinin halktan seçilen ulusal bir mecliste toplanmasını istiyorlar. *Yeni Osmanlılar*'ın fikir babası ve manevi önderi sayılan Şinasi Kardeşimiz, *Tasvir-i Efkâr* Gazetesini çıkarıyor ve gazetenin bürosu, Yeni Osmanlıların toplanma yeri oluyor. **Yeni Osmanlı** adının ise Avrupa'daki "Yeni İtalya", "Yeni İngiltere" gibi devrimci kuruluşlardan esinlenerek alındığı kabul ediliyor. Özellikle de İtalya'da mutlakiyete karşı mücadele eden ve Fransa'da da nüveleri bulunan *Charbonnerie* (Karbonari) adlı gizli kuruluşun, Yeni Osmanlıların mutlakiyetle mücadelesinde sempatisini çektiğı biliniyor.

Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin kurucu üyeleri 1867 yılında Veli Efendi Çayırı'nda toplanarak, önemli bir karar alırlar: Bab-ı Âli bazı fedailerce basılacak ve sadaret mevkiine o sırada Trablusgarb valisi olan Mahmut Nedim Paşa getirilecek ve daha sonra Kanun-u Esasi ile Meşrutiyet ilân edilecektir. Ama bu eylemin gerçekleşmesi için, başta Sadrazam Ali Paşa olmak üzere diğer nazırların bir baskın tertiplenerek öldürülmeleri gerekmektedir. Bu öldürme işi kurucular arasında olan Subhi Paşazade Ayetullah Bey'in canını sıkılmıştır. Kendisi fikrî mücadele taraf-

tarıdır. İşin içine öldürme girince, gidip konuyu babasına aktarır. Babası da Sadrazam Ali Paşa'ya duyurur. *Yeni Osmanlılar*'ın İstinye'deki Sağır Ahmet Bey'in yalısında toplandıkları bilindiğinden, hemen ertesi gün yalı basılsa da kimse bulunamaz. Zira durumdan *Yeni Osmanlılar*'ın da haberi olmuştur. Avrupa'ya kaçmalarından başka çıkar yol kalmamıştır.

Masonlukla hiç ilgisi olmayan Karbonari örgütünün, Avrupa'ya kaçmak zorunda kalan *Yeni Osmanlılar*'a herhangi bir maddi desteği olmamıştır. İstanbul'dan kaçışlarını bile *Courrier d'Orient* Gazetesi sahibi Jean Pietri Kardeşimiz sağlar. Fransız Konsolosluğunda elbiselerini değiştiren *Yeni Osmanlılar*, Bosfor vapuruyla İstanbul'dan ayrılırlar.

Paris'te onları zengin bir koruyucu beklemektedir: Bir Mason olan Mustafa Fazıl Paşa. Mustafa Fazıl Paşa, Hıdiv İsmail Paşa'nın kardeşi olup; Mısırlı Prenstir. İkibuçuk milyon altın liralık bir servete sahip olan Mustafa Fazıl Paşa, Paris'e gelmiş olan *Yeni Osmanlılar*'ın tüm masraflarını üzerine alır. Hepsine ayrı ayrı maaşlar bağlar. 30 Mayıs 1867'de Paris'te, Mustafa Fazıl Paşa'nın Rue Pépiniers'deki evinde konuk olan *Yeni Osmanlılar*, Mustafa Fazıl Paşa'nın Başkâtibi Mösyö Sokakini'den Ziya 3000, Kemal 2000, Rifat 2000, Suavi 1500, Agâh 1500,

Mustafa Fazıl Paşa

Reşad 1000, Nuri 1000 Frank olarak maaşlarını almaktadırlar.

Yeni Osmanlılar, Karbonari Örgütü ile ilişkilerini, bir Mason olan Ganesco aracılığı ile yürütmektedirler. Romanyalı olan Ganesco, Karbonari Örgütü'nü Avrupa'da *Jeune-Europe* adı altında kuran ve etkin kılan İtalyan Mason Mazzini'nin emrinde çalışmaktadır. Paris'te *Yeni Osmanlılar*'ın başında yer alan kişi, hiç kuşkusuz parayı veren Mustafa Fazıl Paşa olacaktır. Aşağıdaki belge, Ganesco'nun notlarından alınmıştır. Belge, Türkiye'nin kaderinde rol oynayacak Genç Osmanlı Cemiyeti çatısının Mustafa Fazıl Paşa tarafından ne şekilde tasarlandığını yansıtmaktadır.

GENÇ OSMANLI CEMIYETİ'NİN KURULUŞU

(1867 yılında kurulan Genç Osmanlı Cemiyeti, üç ayrı şehirde faaliyet içinde olacaktır. Bunlar İstanbul, Paris ve Londra'dır.)

Madde: 1. Genç Osmanlı Cemiyeti'nin kuruluş amacı, Mustafa Fazıl Paşa'nın Padişaha yazdığı mektupta yer alan reform hareketlerinin tümünü kapsamaktadır. Yani rejime son vermek ve Os-

manlı İmparatorluğu'nu yiyip bitiren ihtiras sahibi egoist ve soyguncu kişilerden temizlemek gerekmektedir. Türkiye'deki Hıristiyanların sorunlarına ivedi çözüm getirilmek suretiyle Rusya'nın Doğu'daki etkisi yok edilmektedir.

Madde: 2. Genç Osmanlı Cemiyeti'nin Başkanı, Komite Şefi, sivil ve askerî görevlileri oluşturulacak ve bir merkez tespit edilecektir.

Madde : 3. Genç Osmanlı Cemiyeti'nin Başkanı Mustafa Fazıl Paşa'dır.

Madde : 4. Paris ve Londra'da görev alacak üyeler şunlardır: Ziya Bey, Ağâh Efendi, Kont L.Plater, Kemal Bey ve Simon Deutsch. (*Kont L. Plater Masondur ve Karbonari örgütünün üst dereceli görevlilerindedir. Bir Polonya göçmenidir ve Mazzini'yle iyi ilişkiler içindedir. Simon Deutsch Avusturya kökenli devrimci bir Musevidir. Mazzini'nin yakın dostudur ve Masondur.*)

Madde : 5. Ziya Bey ve Ağâh Efendi doğrudan doğruya Osmanlı İmparatorluğunun iç sorunlarıyla ilgileneceklerdir.

Madde : 6. Cemiyetin uluslararası ve diplomatik çalışma-

larına yönelik sorumluluk Kont L. Plater ve Simon Deutsch tarafından üstlenilmiştir. Diğer ülkelere atanacak görevliler, bu yöneticiler tarafından seçilecektir.

Madde : 7. Komite Başkanlığı için Paris ve Zürih'te bürolar kurulacaktır.

Anayasa görüşmeleri ve ordunun modernleştirilmesi

CONSTITUTION DE LA CHANCELLERIE DE LA JEUNE-TURQUIE.

(Fondée à Constantinople, à Paris et à Londres en 1867.)

ART. 1er. — Le parti de la Jeune-Turquie est fondé dans le but :
1° de réaliser le programme réformateur du prince Mustapha Fazıl

pacha, contenu dans sa lettre au sultan (2), et par conséquent d'opérer le renversement du régime et des hommes qui oppriment et épuisent l'empire ottoman ; 2° de détruire l'influence russe en Orient par l'émancipation des populations chrétiennes de Turquie (3).

ART. 2. — La Jeune-Turquie a son chef, son Comité directeur, ses agents civils et militaires, son siège principal.

ART. 3. — Son chef est S. A. Mustapha Fazıl pacha, président du Comité directeur.

ART. 4. — Les membres du Comité directeur, à Paris et à Londres, sont : S. E. Zia-Bey, Aghia Effendi, le comte L. Plater, Kemal Bey et Simon Deutsch (4).

ART. 5. — Les membres du Comité directeur spécialement chargés des affaires de l'intérieur de l'empire ottoman sont : S. E. Zia Bey et Aghia Effendi, sus-désignés.

ART. 6. — Les membres du Comité directeur spécialement chargés des affaires internationales et diplomatiques sont le comte L. Plater et Simon Deutsch. Ils nomment des agents dans tous les pays.

ART. 7. — Le Comité directeur aura pour sièges Paris et Zurich. Il mettra promptement à l'étude l'élaboration d'une constitution et la réorganisation de l'armée.

ART. 10. — Le principal agent du comité à Constantinople sera M. J.-B. Bonnal (5).

Si l'intérêt de la Jeune-Turquie exigeait la présence du prince Mustapha Fazıl pacha à Constantinople, il s'arrangerait de façon à obtenir du Sultan sa rentrée, afin de donner par sa présence dans la capitale de l'empire une très grande impulsion aux affaires de la Jeune-Turquie.

ART. 12. — Dans le cas où le prince Mustapha Fazıl viendrait à mourir avant que la grande entreprise eût réussi, le prince Mo-

rad, Khalil-Bey, Zia-Bey et les membres du Comité de Constantinople poursuivraient l'œuvre suivant le plan tracé, jusqu'au jour où la cause de la régénération ottomane aurait triomphé de ses ennemis intérieurs et extérieurs.

ART. 13. — (Secret) Le soussigné, président du Comité directeur, s'engage à verser annuellement dans la caisse dudit Comité la somme de trois cent mille francs.

Paris, 30 août 1867.

Approuvé :
MUSTAPHA FAZYL.

gibi konular bu bürolar tarafından plânlanacaktır.

Madde : 10. İstanbul'daki yöneticimiz M. Bonnal olacaktır. (M. Bonnal bir Fransız bankeridir. Çalışmalarını Beyoğlu'nda sürdüren bir Mason Locasına kayıtlıdır.) Cemiyet çalışmaları gerekli kılarırsa, Mustafa Fazıl Paşa İstanbul'a yerleşecektir. Bu konuda Padişahın gerekli izin, bizzat Mustafa Fazıl Paşa tarafından alınacaktır.

Madde : 12. Mustafa Fazıl Paşa'nın hedefe ulaşmadan ölümü durumunda, çalışmalarını Veliâhd Murad, Halil Bey, Ziya Bey ve Komitenin İstanbul'daki diğer üyeleri birlikte yürüteceklerdir. Bu çalışmalar Osmanlı İmparatorluğu iç ve dış düşmanlarından temizlenene dek devam edilecektir.

Madde.13 (Gizlidir): Bu taslağın altına imza koyan ben, Komite Başkanı Mustafa Fazıl Paşa, Genç Osmanlı Cemiyeti'ne her yıl üçyüz bin Frank para yatırmayı taahhüt ederim.

Paris, 30 Ağustos 1867

MUSTAFA FAZIL

Şevket Süreyya Aydemir Enver Paşa adlı yapıtının Birinci Cildinin 17 nci sayfasındaki dip notunda, "*Genç Osmanlılar hakkında kaynaklar pek fazla değildir. Program ve nizamnameleri bulunamadı*" demektedir. Oysa yukardaki belge, masonik kaynaklar araştırılarak bulunmuştur. Masonik kaynaklar pek çok tarihi olaya somut kanıtlar sunacak değerdedir. Zira ilerici yapılarıyla aydınlık geleceklere emek vermiş insanlar arasında, gereksiz tevazu bir yana bırakılırsa, hep Masonların başı çektiği görülecektir. Nitekim bilgilerimize sunduğumuz yukardaki belgede adı geçen kişilerin hepsi Kardeşlerimizdir.

Mustafa Fazıl Paşa ve Namık Kemal Bey, çalışmalarını İstanbul'da sürdüren Büyük Loca üyesidirler. Belgemizin 9. Maddesinde yer alan Prens (Veliahd) Murad, o tarihlerde henüz Mason değildir. Ancak, İskoçya Locası'nın Üstadı Muhteremi İngiltere Veliahtı Prens Edward, Londra'da Veliahd Murat'la Masonluk konusunu uzun uzun konuşmuş ve Masonluğun Osmanlı Hanedanı arasına girmesi konusunda kendisini ikna etmiştir. Veliahd Prens Murad 1872 tarihinde Proodos Locası Üstadı Muhteremi Kleanti İskalyeri, Üstaplardan Giritli Doktor Minos Volonaki, Doktor Yanis Eşamelos, Bursa'lı Epaminon'dan

kurulu bir heyet huzurunda **Proodos Locasında** Tekris edilmiştir.

Kısacası, zamana ayak uydurmakta çok geç kalan, örneğin matbaayı yaklaşık 300 yıl gibi bir gecikmeyle alan Osmanlı, çağına yabancı kalmıştır. Bırakın Batı'nın kendisine "Hasta Adam" adını takarak ölümünü beklemesini, bu ölümü O'nu sırtından bıçaklayarak çabuklaştırmaya çabalayan Din Kardeşleri (!) tarafından dahi *Etrak-ı bi idrak* (Anlayışsız Türk) olarak nitelendirilmiştir.

Yeni Osmanlılar sosyal ve kültürel ilerlemeye uygun politik koşulların yaratılması için Osmanlı'da despotizmin ve keyfi yönetimin ortadan kaldırılmasını, sanatın, ticaretin ve tarımın gelişmesini sağlamayı, ülkenin mali durumunun kuvvetlenmesini ve yabancıların Devletin iç işlerine karışmasını engellemeyi isteyen ve Meşrutiyet sözcüğünün feodal saltçı yönetimle ve dinsel gericilikle de savaşın gerçek bayrağı olduğu fikri altında Osmanlı'da yenileşmenin, modernleşmenin ve çağa ayak uydurmanın öncüsü olmuşlardır.

Yeni Osmanlılar'la *Jöntürkler*'in zaman zaman karıştırıldığı, hatta tanınmış kalemlerin dahi bu iki örgütü bazen eş tuttuklarına rastlanmaktadır. Sosyal

temel ve öz bakımından *Yeni Osmanlılar'a Jöntürk* hareketinin başlangıç aşaması gözüyle bakılırsa da, *Yeni Osmanlılar*'la onları izleyen 19.Yüzyıl sonları ve 20.Yüzyıl başlarındaki Jöntürkler arasında tam bir benzerlik olduğu ileri sürülemez. Meşrutiyet nizamı ve Meclisi Mebusan ideali *Jöntürkler*'i de sürükleyecektir. Nitekim *Yeni Osmanlılar*'ın ardından gelen *Jöntürkler* ve *İttihat* ve *Terakki* savaşçıları, kendilerine bu ilkeleri bayrak yapacaklardır. Gerçi Batı siyasi tarihçileri, bu iki neslin ikisine de *Jöntürk* demektedirler. Ancak gerek kişilikleri ve önderleri, gerek yetiştirme ve mücadele yöntemleri açısından birbirlerinden farklı olan bu iki nesil bizde, birbirlerinden ayırt edilerek ele alınmışlardır.

İnsan ve insanlığa hizmeti temel prensip edinen Mason Kardeşlerimiz, zamanın ünlü sosyoloğu Frédéric Le Play'in sınıflandırmasına göre toplumların yapısal özellikleri üzerinde durmuşlardır. Bu yapısal özellikler temel alındığında, toplumlar iki ayrı gruba ayrılmaktadırlar :

- 1) Birinci grup pasiftir. Statiktir. Herşeyi devlet kapisından bekleyen, yalnızca tüketen ve sorumsuz, kendi kendini yönetemeyen kişilerden oluşan top-

lumlardır. Bu toplumlarda, merkezi iktidar karşısında aciz bir halk göze çarpar. Bu yüzden yönetenler, kişilerin özgürlüklerini istedikleri şekilde kısıtlanırlar ve hatta kişileri baskı altında tutarlar. Bu tür topluluklar Doğu Toplumlardır.

- 2) İkinci grup aktif ve dinamik toplumlardır. Bu toplumlarda ise sosyal yapının temelini kişiler ve bu kişilerin gayretleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla merkezi otorite sınırlanmış ve parçalanmıştır. Kuvvetler ayrılığı, yerel yönetim gibi siyaset prensipleri toplum hayatının dayandığı temeller haline gelmiştir. Kişiler geniş bir hürriyet alanına sahiptirler. Aktif bir vatandaş olan fert, sosyal yapının mimarıdır. Onun özgürlüğü hükümetlerin oyuncuğu olmaktadır. Bu tür topluluklar ise, Batı Toplumlardır.

Osmanlı İmparatorluğu çağdaş uygarlık kimliğine sahip Batı toplumları arasında yer almamıştır. Halk yaban otu gibi yayılan yönetici eşkiyanın kanını emip tükenmesinden bitap haldedir. Rüşvet ve hırsızlık zirvelere

ulaşmıştır. Devlet gelirleri iyi kullanılmamakta, çarçur edilmektedir. Belirli bir azınlık bu çalma çırpma gelirle gününü gün ederken, toplu ezilmekte, ülkenin kaderi uçuruma sürüklenmektedir. Günümüzle şaşılası benzerlikler arzeden bu gidişe ilk tepki, kendilerine *Yeni Osmanlılar* adı verilen bir avuç aydının mücadelesiyle başlamıştır. Bu bir avuç aydın, Kardeşlerimizdir. Onların açtığı yolda, daha sonra *Jöntürkler* adı altında Askeri Liselerin, Harbiyenin, Tıbbiyenin, Mülkiyenin ve bir kısım aydının da katkısıyla, aynı mücadeleye devam edilecektir. Bu **Meşrutiyet Mücadelesi Tarihimizdir**. Daha sonra Afrika ve Fizan çöllerinden Çanakkale'ye, savaş alanlarından Lozan Konferansına dek sürecek olan **Cumhuriyet Tarihimiz** içinde yer alan ve toplumu yönlendirerek çağdaş uygarlık tahtına oturtmakta çaba harcayan, insan ve insanlığa hizmeti, harflerin sembolleştirdiği yazılardan çekip çıkartarak aksiyona dönüştüren ve nihayet Tarih'in de tanıklığıyla bunu başarıyla sonuçlandıran insanlar.

Bu üç dönemde de, bu insanların büyük bir bölümünün Mason kimliğine sahip kişilerden oluştuğunu görmekteyiz. Bunun bir raslantı olduğunu kim iddia edebilir ki?

Ve gene belirtelim ki; Kardeşlerimizin, baskı altında tutulan, ezilen, aldatılan ve bu yüzden güçsüz kalarak sesini çıkartmaktan ürken Osmanlı toplumu içinde bir efkâr-ı umumiye (kamuoyu) oluşturmayı başardıklarını kim inkâr edebilir ki?

Bu efkâr-ı umumiye sözcüğünün çağrıştırdığı zamanın hoş bir anısıyla yazımıza son verelim:

Yıl 1871. Ziya Paşa, Namık Kemal, Ebuzziya Tevfik, Ali Suavi, Ayetullah Bey ve Çaylak Tevfik, daha sonra Padişah olacak V.Murat'ın Fikir Tepesi'ndeki evine giderler. Hepsi de Mason olduklarından, Kardeşler arasında bir toplantı diyelim... Zaten semte Fikir Tepesi adını koyan da Namık Kemal'dir. 1876 Anayasası'nın hazırlıkları o köşkte yapıldığı için, **"Bu semtin adı Fikir Tepesi olsun"** demiş.

Köşkte konuşmalar bir hayli uzadı için, vakit geceyarısını aşmış durumda. Yenilmiş içilmiş de tabii. Hatta biraz fazlaca içilmiş olacak ki, çakırkeyif derecesi aşılmış. Ama karşıya geçmek zorundalar. Çünkü matbaa sahibi, gazeteci insanlar. Yazılarını sabah erkenden yetiştirmeleri gerek. Hepsi Üsküdar'a inip, oradan da Sirkeci'ye gi-

decekler. Hadi Üsküdar'a kadar V.Murat'ın arabasıyla gidiyorlar. Ama o saatten sonra Üsküdar'dan Sirkeciye vapur da yok. Mecburen ordaki sandallardan birini kiralyorlar. Deniz bayağı dalgalı. İnebolu kayıkçı sorun değil diyor, ben sizi götürürüm. Rüzgâr bir yandan, dalgalar bir yandan durum cidden tehlikeli! Hepsi kirkudan sandalın ortasında toplanmışlar. Sandal ha battı, ha batacak! Bir tek Çaylak Tefik sandalın baş tarafına geçmiş şarkı söylüyor. Namık Kemal fena halde öfkeleniyor, "Herkes can derdinde, adam şarkı söylüyor!" diyor; Çaylak Tefik'e doğru: "Kes artık şu şarkıyı" diye bağıyor. Bu çıkış İnebolu kayıkçının gücüne gittiği için Namık Kemal'e: "Yahu sen bunların en gencisin, adam ne güzel şarkı söylüyor, ne var telâşlanacak!" diye çıkışınca, Namık Kemal şu karşılığı veriyor :

- Ben kendimi düşündüğüm için telâş etmiyorum. Bu sandaldakiler boğulursa, şu koca İmparatorlukta kamuoyu diye birşey kalmayacak! Benim bütün telâşım o!...

Gerçekten de sayıları bir elin parmaklarını geçmeyen insanlar, ülkenin kaderini yaşadıkları her türlü güçlüğü rağmen değiştirmek çabası içindedirler.

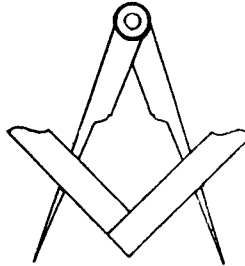
"Cesaret ve vatanseverlik Masonluğun dinamizmini sağlayan, onu daima harekette tutan esaslardır. Bunların özeti şöyle formüle edilmiştir: **mazlumu zalime karşı himaye et ve kendini vatanının haysiyet ve şerefine vakfet.** Masonluk mensuplarını, vatani ve insanlık hayrına faal olarak ciddiyetle çalışmaya sevkeder. Sadece düşünmek kâfi değildir. Bu düşünceyi uygulamaya koymak gerekir. Mason uyusuk bir düşünür değil, fiiliyata geçen bir aksiyon adamıdır."

Kardeşlerimiz, Localarında çınlayan çekiç seslerini, önce vatanlarında ve sonra da insan ve insanlığa yansıtmada başarılı oldular.

Dilerim **Evrenin Ulu Mimarı**, aynı başarılarla yönelmemizde bizlere de yardımcı olur ve bizleri, "ayinesi iştir kişinin" özdeyişine uygun Mason Kardeşlerimizden eyler...

KAYNAKÇA

- Maurice Agulhon, Pénitents et Francs-Maçons, Librairie Fayard, Paris, 1924*
- Feroz Ahmad, İttihat ve Terakki, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1984*
- Şevket Süreyya Aydemir, Enver Paşa, Cilt II, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1971*
- Flavien Brenier, Le Franc-Maçonnerie en Turquie*
- Dr. Enver Necdet Egeran, Güncellenen Masonluk, İstanbul, 2000*
- Can Kapyalı, Paul De Réglâ K.:’in 23 Mart 1892 Paris Birlik ve Erdem L.:sındaki konferansı*
- Can Kapyalı, Türk Matbaa ve Basın Tarihinin Masonik Açıdan Değeri, Mimar Sinan 114, 2000*
- Orhan Koloğlu, İttihatçılar ve Masonlar, Gür Yayınları, İstanbul, 1991*
- Mehmet Vedat Onat, Yakın Tarihimizde Masonluk Üzerine Bir Derleme, Sen Ofset, İstanbul, 1971*
- Y. Aşatoviç Petrosyan, Sovyet Gözüyle Jöntürkler, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1974*
- Frédéric Le Play, Sociologie de la population en Europe*
- Tayfur Tarhan, Franmasonluk Tarihine Bakış, Mimar Sinan 4, 1975*
- Ebuzziya Tevfik, Tasvir-i Efkâr Gazetesi, Yayın Tarihi: 27.09.1909*
- Hikmet Turat, Türkiye’de Masonluğın Kuruluşu, Mimar Sinan 14, 1974*
- Dictionnaire Maçonnique*
- Manuel Général de la Franc-Maçonnerie*

OPERATİF MASONLARIN GOTİK ANAYASALARI

Ahmet ŞENKUT

THE OLD GOTHIC CONSTITUTIONS OF OPERATIVE MASONS

In 1723, the Rev. James Anderson , with the approval of his Grand Lodge, published the most influential work of Masonry ever printed: the first book of "The Constitutions of the Free-Masons". He included a section called 'The Charges of a Free-Mason', extracted from the ancient records of old lodges. In this section , he quoted and paraphrased from the manuscripts that he called "The Old Gothic Constitutions" quite extensively.

Based on Bro. Wallace McLeod's article named "The Old Charges" published on September 1998 Short Talk Bulletin of MSA, this essay explains the sources, dates, locations, forms, contents and usage of "The Old Gothic Constitutions" of Operative Masons.

1717 yılında kurulan İngiltere Büyük Locasının onayıyla bir Presbiteryen Rahibi olan James Anderson K. 1723 yılında Hür Masonluğun en önemli eseri olan, ve Anderson Nizamatı diye de ün kazanan HÜR MASONLARIN ANAYASASI'nı yayınladı.

Bu eserin içindeki bölümlerden biri şuydu:

"HÜR MASONUN YÜKÜMLÜLÜKLERİ, denizaşırı ülkelerdeki ve İngiltere, İskoçya ve İrlanda'daki LOCALARIN ESKİ TERSİ-MATLARINDAN derlenmiş olup LONDRA localarında kullanılmak; YENİ KARDEŞLERİN tekrislerinde veya ÜSTAD emrettiğinde okunmak üzere düzenlenmiştir".

(Bu yükümlülükler Pek Muh. Tanju Koray K. in çevirisi ile Tesviye Muh. L. sınıfın 3 numaralı yayını olarak basılmıştır.)

Bu kitaptan LOCALARA DAİR başlıklı 3. yükümlülüğü okuduğumuzda kulağımıza çok yakın gelen bazı cümlelere rastlarız, örneğin :

"Bir Locanın kabul edilmiş üyesi olabilmek için iyi ve dürüst erkeklerden olmak, hür doğmuş ve ergin yaşta olmak, kölelerden, kadınlardan, ahlâksız, lekelenmiş, kötü şöhret sahibi kişilerden olmamak, ancak iyi bir geçmişe sahip olmak şarttır."

Ama, biraz daha ilerleyip *Çalışmada Zenaatin İdaresine Dair* olan 5. yükümlülüğe geldiğimizde şunları okur ve şaşırırız :

"Üstad, hünertli olduğunı bilerek Lord'un işini en makul biçimde üstlenecek ve onun mallarını, gerçekten kendi malıymış gibi kullanacak ve hiç bir Kardeş veya Çırak'a hakkettiğinden fazla ücret ödemeyecektir. Hem Üstad, hem de diğer Masonlar, ücretlerini hakçasına alarak Lord'a sadık kalacaklar, ister götürü ister gündelik olsun, işlerini dürüstçe bitireceklerdir. Gündelikle yapılması adet olan işi götürü olarak yapmayacaklardır."

Şimdi burada durup kendimize iki soru soralım :

- 1) Neden Spekülâtif Masonlar için hazırlanmış olan bu anayasa inşaatçı Operatif Masonlara ait yükümlülükleri içermektedir?
- 2) Anderson K. Operatif Masonlara ait bu kaynakları nereden bulmuştur?

Bu yükümlülüklerin Spekülâtif Masonların anayasasına konulma sebebi 280 yıl önce ne ise bugün de aynıdır: Cemiyetimizin nasıl kadim ve şerefli bir kurum olduğunu üyelerine hissettirmek ve onların bu kardeşliğe ait olmalarından dolayı gurur duymasını sağlamak...

İkinci sorunun cevabını ise 1738 yılında yeniden kaleme aldığı Anayasanın başındaki önsözde Anderson K. bakınız nasıl açıklıyor :

"24 Haziran 1718 tarihindeki senelik şölende, Büyük Üstad George Payne eski zamandaki Masonlarla veya Masonlukla ilgili ellerinde yazı veya tersimat bulunan kardeşlerin bunları Büyük Locaya getirmelerini istedi."

O ve ertesi yıl içinde Gotik Anayasaların bir çok eski kopyası ortaya çıktı ve toplandı. 1721 yılının Eylül ayında Büyük Üstad George Payne getirilen 'bu eski Gotik Anayasaların kopyalarında yanlışlar olduğu gerekçesi ile bunları okuyup hazmederek, yeni ve daha iyi bir anayasa yazma görevini James Anderson K.'e verdi."

İşte, İngiltere Büyük Locası tarafından onaylanarak 1723 yılında basılan Hür Masonların Anayasası bu çalışmanın ürünüdür. Daha sonra sebebi bilinemeyen bir yangın sonucunda toplanan bu Gotik Anayasaların hepsi yanmıştır.

Anderson K.'in eserindeki kelimelerin seçimlerinden, bu dokümanların en az altı adedinden geniş şekilde faydalandığı ve bunlardan alınmalar yapıldığı anlaşılmaktadır.

Eski Elyazmaları veya Eski Yükümlülükler veya İngiliz Masonların El Yazması Anayasaları gibi adlar verilen bu metinler için Gotik Anayasalar deyimini ilk defa 1738 yılında Anderson K. kullanmıştır. Bu terim, hem zaman, hem de tanım olarak tam yerine oturduğu için bu anayasalara başka bir isim aramak yanlış olur.

Aynı orijinal kaynaktan türemiş olan 119 adet Gotik Anayasa, yangından sonra bugüne kadar ortaya çıkmıştır; kaybolmuş bir 15'ine ait referanslar mevcuttur. Son on yıl içinde dahi 6 Gotik Anayasa gün ışığına çıkmıştır.

1) Gotik Anayasalar ne zaman yazılmışlardır ?

Gotik Anayasaların en eskisi olan Halliwell El Yazması veya Regius şiiri ⁽¹⁾ 1390 yılına (Muh. Sahir Erman K.'imizin çevirisi ile Mimar Sinan Yayınlarında basılmıştır); Cooke El Yazması 1400-1410 arasına; Büyük Loca- El Yazması 1583 yılına aittir. Dördü 1600'lerin başlarında, 55'i 1700'den önce; 14'ü 1700-1717 arasında yazılmıştır.

(1) **REGIUS:** *Masonluğun en eski belgesi olan bu şiirin Regius (Krali) diye anılmasının sebebi İngiltere'de kral VII.Henri tarafından açılan kütüphaneye ait olması ve sonradan kral II.George tarafından British Museum'a hibe edilmiş bulunmasıdır.*

Bu şiirin bir diğer adı da Halliwell Manuskri'si'dir; çünkü 1839'da Mason olmayan Halliwell, şiirin Masonik karakterini keşfetmiş ve ilk defa yayınlamıştır. Ondan önce bu belgenin kütüphane katalogundaki adı "Ahlâki Görevler Hakkında Bir Şiir" şeklindedir. Şiirin 1390 yılında bir keşiş veya rahip tarafından daha eskilere ait bir metin esas alınarak yazıldığı sanılmaktadır. Şiirin Lâtince olan başlığı ise şöyledir: 'Euclid'e göre Geometri Sanatının Esasları Burada Başlar'

Regius şiiri bir sanat eseri olmaktan çok bir kaideler manzumesi olmasına rağmen, yine de tam bir Gotik Anayasa sayılamaz; çünkü (a) şiir şeklinde yazılmıştır, (b) Kilisede Davranış Esaslarını ve Toplumda Nezaket Kurallarını sıralar (c) Dört Taçlı Aziz (Quaotur Coronati) menkıbesini anlatır ki bunların hiçbiri klâsik bir Gotik Anayasa'da yoktur.

Şiir bizim 'Dileriz Öyle Olsun' deyimimizin karşılığı olan İngilizce 'So Mote It Be' deymişle sona erer ki, bu deyim o günden bugüne Hür Masonlar tarafından aynı anlamda kullanılmaktadır.

2)Nerede yazılmışlardır?

Çoğunun yazıldığı yer İngiltere'dir.Sadece elliden fazlası Londra'da yazılmıştır. Onüçü İskoçya, dördü Amerika, biri Almanya, biri de Kanada orijinlidir.

3) Ne şekilde bulunmuşlardır?

Gotik Anayasalar değişik şekillerde bulunmuştur. Ondördü matbaa baskısıdır ; 33'ü kağıda elle yazılıp daha sonra iple bağlanarak kitap şekline konmuştur. Ancak en çok görülen şekli parşömen üzerine yazılmış ve rulo haline getirilmiş olanlarıdır.

Gotik Anayasalar çok yönden birbirlerine benzer ; ancak hiçbiri ötekinin tam aynı değildir. Tipik bir model olması için bu anayasaların içerikleri aşağıda tanıtılmıştır :

1. Açış Duası:

Hemen hepsi Hıristiyani ve teslis inancına dayalı bir açış duasıyla başlar:

"Dünyaların Babasının gücü, şanlı Oğulun akıl ve hikmeti, Kutsal Ruhun iyiliği ile üçlenen Tanrım, başlangıçta bizimle ol, bize akıl ve hikmet ver ki bu dünyadaki işlerimizi düzen içinde yapalım."

2. Efsanevi Tarih:

Gaye ve içerik hakkında açıklama yapıldıktan sonra Yedi Liberal Sanat'ın kısa tarifleri yapılır :

"Değerli Masonluk Mesleği, çok değerli krallar, prensler ve muhterem insanlar tarafından bulunmuş ve devam ettirilmiştir. Çünkü Masonluk değerli bir Meslek ve ilginç bir ilimdir. Yedi Liberal Sanat olan Gramer, Retorik, Dialektik, Aritmetik, Geometri, Müzik ve Astronomiden en değerlisi Geometridir ve bütün diğerleri ondan doğmuştur."

Bunu takiben, Geometrinin, Masonluk ve Mimarinin Geleneksel Tarihi, Eski Ahid'e dayandırılarak dokümanın yarısını tutacak bir şekilde anlatılır:

"İnşaat sanatı Nuh tufanından önce Jubal tarafından bulunmuş, metal işçiliği de kardeşi Tubal Kain tarafından keşfedilmişti. Tanrının işlenen günahlar karşılığında dünyaya bir tufan göndereceği için bu sanatlara ait bilgi ve sırları kardeşler İki Büyük Sütuna kazımışlardı. Bu sütunlar tufandan sonra bulunmuştur."

Daha sonra :

"Nemrut, Babil Kulesi, İbrahim'in Mısır'a gidip orada nasıl Liberal Sanat ve İlimleri öğrettiği, Öklid adında bir talebesi olduğu, Davud'un Masonları sevdiği; Süleyman'ın Kıral Hiram ve Mimarının yardımıyla mâbedi inşa ettirdiği; Süleyman Mâbedinde çalışan bir Ustanın Fransa'ya giderek bu sanatı Şarl Martel'e kadar taşıdığı, daha sonra inşa sanatının Sen Alban zamanında İngiltere'ye getirildiği; nihayet 930 yılında Prens Edwin'in York şehrinde Masonlar için büyük bir toplantı yaptığı ve bugüne kadar gelen kuralların orada konduğu," anlatılır.

3.Adayın Elini Kitabın Üzerine Koyması:

Yeminin ne şekilde edileceği açıklanır:

"Yaşlılardan biri Kutsal Kitabı tutarken, aday veya adaylar ellerini kitabın üzerine koyacaklar, o sırada yükümlülükler okunacaktır. Mason olan her kişi bu yükümlülüklere uymak zorundadır. Özellikle bu yükümlülüklerin üstünde çok dikkatli olmak gereklidir, zira Kutsal Kitabın üzerine yemin etmek, dürüst bir erkek için çok ciddi bir işdir."

4. Yükümlülüklerin Tebliği:

Sonra sıra mesleğin idaresine ait kurallara gelir. Bunlar doğrudan inşaat mesleğiyle ilgilidir ve Anderson K. Hür Masonların Anayasasını yazarken işte bunlardan geniş alıntılar yapmıştır. Bir kaçışöyle sıralanabilir:

"Bütün Masonlar iş günlerinde dürüstçe çalışmalıdır ki tatil günlerinde şerefli bir şekilde yaşayabilsinler."

"Kalfaların en uzmanı Lordun işine Üstad olarak seçilecek; altında çalışanlar tarafından kendine Üstad diye hitap edilecektir."

"Çalıştırılan tüm Masonlar, ücretlerini sızlanmadan veya itiraz etmeden, alçak gönüllülükle alacaklar ve iş bitinceye kadar Üstadı terketmeyeceklerdir."

"Hiç kimse bir Kardeşin refahını kıskanmayacak, onun bitirebileceği bir iş ise işine konmayacak veya onu işinden etmeyecektir."

Diğer kurallar ise, meslekten ziyade davranışları düzenlemek için konulmuştur. Yükümlülükler, Masona, Tanrı'yı ve Mukaddes Kiliseyi

sevmesini, Krala, Usta ve Yoldaşlarına, Mesleğine ve mesleğin kural-
larına sadık olmasını tebliğ ediyordu.

Yıllarca günün 24 saatini aynı şantiyede birlikte geçiren bir mesleğin mensupları için şüphesiz bunlar çok gerekliydi. Ancak bunlar diğer meslek loncalarından çok daha değişik ve ilginçtir :

"Birbirinizi ,size öğretilceği gibi nezaketle selâmlayacaksınız ve birbirinize Kardeş diye hitap edeceksiniz."

"Her türlü tartışma ve kavgadan, her türlü iftira ve dedikodudan kaçınacaksınız, herhangi bir dürüst kardeşe başkalarının iftira etmesine izin vermeyerek onun şerefli ismini ve mallarını kaybetmemesini sağlayacaksınız."

"Sağlığınıza da düşünerek oburluktan ve sarhoşluktan kaçınarak çalışmaktan kalmamalısınız."

5. İtaat Yemini :

Sonuçta yemin metni okunur:

*"Sana okunan ve Masonluğa ait bütün yükümlülüklere uyacak-
sın, Kitap sana güç versin, Tanrı sana yardım etsin. Amin"*

Bu Gotik Anayasalar genelde 3500 kelime uzunluğundaydı ve elle kopyalamak uzun bir zaman ve uğraş gerektiriyordu. Bütün bu güçlü-
ğe rağmen bunların bir çok kopyası yapılmıştır. Bu zahmetli şartlar-
da kopyalanan bu Gotik Anayasaların hangi amaçlarla kullanıldığı
akla gelebilir.

Gotik Anayasaların emir ve kurallarının öncelikle çok pratik bir ama-
cı vardır : **Mesleği düzenlemek.**

İkinci olarak, bu el yazmalarının bazı hallerde **berat gibi** kullanıldığı
da bilinmektedir. Eski bir İskoç Locasında tek sayfa parşömen üzerine
yazılmış bir el yazmasını çerçeveletmişlerdi. Üyeler, Locanın toplan-
dığı mekâna bu berat asılmadığı takdirde toplantının düzenli olmaya-
cağına inanıyorlardı.

Üçüncüsü, bunlar bir anlamda çalışmanın kılavuzunu oluşturuyordu.
Çünkü bir kişinin Mason yapılırken izlenmesi gereken prosedür bun-
larda açıklanıyordu. Ayrıca bu eski el yazmaları açılış duası veya ye-
min metni gibi ritüel bazı kısımları da ihtiva ediyordu.

Düzen, yetki ve ritüel gibi üç pratik amaca hizmet eden Gotik Anaya-
saların en az bunlar kadar önemli bir de psikolojik etkisi ve amacı var-

dı: Masonlarda mesleklerine karşı bir saygı hatta huşû duygusu uyan-
dırıyordu. Mesleğin nasıl Nuh Tufanı öncesinden başladığı, Kutsal
Kitaplarda anlatılan binaların nasıl Masonlar tarafından yapıldığı,
peygamberlerin ve kralların eski Masonlar arasında sayılması onları
müthiş gururlandırıyor. Katıldıkları kardeşlik ve girdikleri meslek
öyle yeni çıkmış bir esnaf birliği değildi ; **kadim ve şerefli Hür Ma-
sonlar Cemiyetiydi.**

Sözü, Anderson K.in kaleme aldığı Eski Yükümlülüklerin son madde-
siyle bağlamak anlamlı olur !

*"Nihayet, bütün bu yükümlülüklerle ve ayrıca size başka bir yol-
dan aktarılacak olanlara uyacak; bu eski Kardeşliğin Temeli ve
Köşe Taşı, harcı ve Şanı olan Kardeşçe sevgiyi geliştireceksiniz.
Öyle ki herkes, bütün gerçek Masonların dünyanın başlangıcın-
dan beri yaptıkları ve zamanın sonuna kadar da yapacakları gibi,
Masonluğun iyilik dolu etkisini görebilsin."*

Dileriz öyle olsun.

KAYNAKÇA

MSA , Eylül 1998 Bülteni, Wallace McLeod "Old Charges"

Başlangıcından Bugüne Kadar Ritüellerimizin İnkişafı, Celil Layiktez

Hür Masonun Yükümlülükleri, Tanju Koray

Regius, Mimar Sinan Yayınları No.4, Sahir Erman

Coil's Masonic Encyclopedia

GECE YARISINI TANIMAK

A. Ümit İRİŞ

TO RECOGNIZE THE "MIDNIGHT"

In Mimar Sinan No. 119 I had discussed about the difference of the concepts "*to know*" and "*to recognize*". Now I want to analyse in this view the ritualic terms of "*noon*" and the "*midnight*".

Most worshipful Bro. Raoul Berteaux explains that these "*time*" concepts express in fact a period which is not bound by the time or in other words "*events happening within these periods are always present; thus occur always*". Initiation is continuous, not happening just one time as tough under the influence of the allegories.

Therefore "*midnight*" means the darkest point in our selves which supposedly free masons reach at the end of each tenue.

Many instances in the rituals of the different grades guide us towards this deepest darkness.

- "*The light brightens in the darkness*"
 - Descending to the cabinet of rewlaxion
 - Being put into the grave
 - Entering the cave
 - Descending to the underground
 - Vitriol
 - Descent of the plummet from Zenith to Nadir following the axis mundi.
- and they are the signals pointing out the way to reach the midnight.

Well; what would be the light to find out at the deep darkness of midnight?. According to the difference between to know and to recognize this has to be something which we would know but not recognize in ourself.

I than started to think over the short initiatic aims of the first three degrees.

- 1. st degree : Recognize yourself
- 2 nd degree : Be yourself
- 3 rd degree : Create and be immortal

And the key word has shown itself: To create!...

I knew to be able to create a male and female component was necessary,
I knew as well that in each male and female there was the chromosomes of the other.
But I had not recognized the women in me whom I would have to fecond to be creative.

!...Whereas every symbol in the temple was showing us the complementarity of the opposing elements to form a unity.

But how many of us, with the fear of being considered an homosexual would touch his stone with his gavel and ceasor and say that he was trying to find out and recognize the women in himself.

I think therefore that the midnight as the darkest point of to recognize ourself incorporates this element even though all the symbolic systems in the temple implement this to our conscious and even though we possess sufficient biological knowledge.

At this moment one should remember that the language of the initiatic symbolism is a "*different*" language than the profane language.

Many universal factors show and support this view: The "*Hod*" figure of the Kabbala sephirot shows a man unified with a women and killing a snake with his spade. Osiris dies and loose his genital organ, but Isis his wife creates his posthumous son as the son of the widow. At the first years of the Christianity mother Mary does not exist. Jesus is the son of his father. Ephesus who was the home town of Artemis-Diana host today the house of virgin Mary. All three prophets are posthumous sons.

Therefore I think that since the beginning of the humanity the analysing and planning procedure of a male ruler who has to use his power together with the beauty and wisdom for the benefit of the humanity is expressed by the initiatic schools in these terms of the symbolic language.

If we express this with the masonic terminology we can say that within every wise thinking and action, the fusion of the force and the beauty is needed. The master whether killed as Hiram, or deprived of his male organ like Osiris will create his own master piece "*himself*" out of his own beautiful female and will resuscitate like Horus - Horustos - Hristos - Christ as the son of the light.

Based on these, we can say that to recognize the female in himself at his own midnight and to fecond her to "*realize*" himself was always one of the main themes of the initiatic schools and their rituals. I strongly think that the fact that; at the noon time the Second Warden who speaks about the beauty as the last person, has the first word at midnight; is directly related to our subject.

Masonlar çalışmaya öğle vakti başlarlar ve gece yarısında son verirler.

Mimar Sinan Dergimizin 119. sayısında Masonluğun inisiyatik eğitiminin önemi açısından kendini bilmek ve kendini tanımak arasındaki sembolik yaklaşım mucibi ayrıntıları belirtmiş ve bu iki kavramın farkları hakkındaki düşüncelerimi açıklamıştım.

Daha sonra, kendini tanıma açısından, ritüellerimizde yer alan sözcük ve deyimler üzerinde düşünürken, ilk üç derecede neden öğle vaktinden gece yarısına kadar çalışıyoruz da, başka bir zaman diliminde değil; bunun sembolizması ve vermek istediği mesaj ne olabilir gibi bir düşünce giderek kafamda yer etmeye başladı.

Nedir öğle vakti ve gece yarısı kavramlarının özelliği?

En Muh. Raoul Berteaux K. Bu iki kavramın sembolizmasını şöyle açıklıyor:⁽¹⁾

Yeryüzülü bir gözlemci öğle vakti olduğuna güneşin görünür yürüyüşünün en tepesinde olduğunu gördüğünde karar verir. Güneş artık yükselmekte ama henüz inmeye de başlamamış durumdadır. Demek ki öğle vakti boş - sıfır bir zaman süresine tekâbül etmektedir. Sembolik düzeyde öğle vakti bir "zaman-sızlığa" karşıt gelmektedir. "Öğle vaktidir" deymi "O vakitte"

"Başlangıçta " ya da (Kutsal Kitaptaki)Yaradılışın "Bereşit " i deyimleri ile aynı sembolik erişim gücüne sahiptir. Olacak olan her şey " zamanın dışında " cereyan edecektir.

Söz konusu olan herhangi lâlettayin bir zamandır. Bu olayın her gerçekleşmesi her daim ilk seferi gibi olacaktır. Yaradılış her daim tekerrür eder; inisiyasyon da primordial, temel bir eylemin yinelenmesi; tekrarıdır. Alegorilerin tesiri altında kalınarak zannedildiği gibi bir kere tekris olunmakla yaşanıp biten bir hadise değil.

Bu nedenle, öğle vakti, ya da gece vakti terimleri sembolik lisanda bir zaman dilimini değil, her zaman dinamik bir şekilde var olan zamana bağlı olmayan, ya da "geniş zaman" kipi mucibince mütalaa edeceğimiz halleri simgelemektedirler. Yukardaki tanım mucibince öğle vakti "Başlangıçta" anlamını verdiği gibi, gece yarısı da "en sonunda", "Varılacak nokta" anlamını içeren bir kavramdır. Öyle ki her çalışmanın başlangıcında nasıl tekrarlar varsa, her çalışmanın sonunda da Masonlar teorik olarak gece yarısına varmış, ona ulaşmış ve kendi "en karanlıklarına" inmeyi becermiş olmanın rahatlığı ve huzuru içinde dağılacaklardır.

Bu açıklamadan sonra hem kutsal kitaplardaki bazı ifadelerin, hem de bilhassa masonik ritü-

ellerin çeşitli ifadelerle bizi tekrarlarla en yoğun karanlığa doğru yönlendirdiklerini farkettim :

- Işık karanlıklarda parlar
- Tefekkür hücrelerine iniş
- Mezara konuluş
- Mağaraya giriş
- Yer altına mahzenlere vs. iniş
- Şakul'un axis mundi doğrultusunda Zenith den Nadir'e doğru inmesi, vs.

Ve bunların gece yarısı kavramının ve de gece yarısını bulma yolunun sembolik sinyalleri olduğunu düşünmeye başladım.

"Peki ne var bu gece yarısında, bulacağım ışık ne?" diye düşünüyordum. Bulacağım şey bilmek ve tanımanın farkı mucibince bu "Biliyor" hatta "çok iyi bildiğimiz" bir şey olup da küp taşımızı örten tortu, çamur veya köşeler, çıkıntılar nedeniyle kendimizde "tanıyamadığımız" bir şey olmaydı.

Bunlar üzerine kafa yorarken her üç derecenin kısa sembolik amaçları geldi aklıma :

- Kendini tanı : 1. derece
- Kendin ol : 2. derece
- Yarat ve eserinle ölümsüz ol : 3. derece

Ve.... gömüldüğüm bu karanlıkta ışık parıldadı.....ve bir anahtar kendini gösterdi: Yaratmak.....!.....

En basit tanımıyla fizik olarak, mucizeleri saymazsak, ya-

ratmak için bir erkek ve bir dişi ögeye ihtiyaç olduğumu biliyordum.

Aynı şekilde erkek ve kadının bünyesinde erkek ve dişi kromozomlar olduğunu da biliyordum.

Ama yaratıcı olmak için kendimizde dölleyeceğimiz içimizdeki kadını tanı mıyordum ki!...

Oysa Mâbette her şey, erkek güneşle dişi ay, pergelle gönye, B ve J sütunları, birinci derecenin düzenli duruşundaki ellerimizin gösterdiği zıtlıkların bütünlüğü, ve nihayet üçüncü derece işaretimiz ve şu anda bilinç aşamasına geçirememiş olduğum belki de daha pek çok sembolik öge Tanrının Evi olma aşamasındaki mâbetleşmeye çalışan insanın bu dişi ve erkek unsurları tanıması ve onlarla özdeşleşmesi, onları kullanması gereğini vurgulamıyor muydu?

Ama kaçımız "normal !?!!..." erkek sayılmama endişe ve dürtüsü nedeniyle taşına yüklediği çıkıntılara taşçı kalemimizi dokundurur ve ustaca tokmağımızı vurabilirdik?

Sanıyorum işte bu nedenle "gece yarısı" ruhumuzun karanlıklarının kendimizi tanıma süreci içindeki en karanlık noktası olarak bu unsuru içeriyordu. Ritüeller ve mâbet dekorasyonu bunları gözümüze ve beynimize sokmalar ve her türlü biyoloji bilgisine sahip olsak bile

Bu aşamada inisiyatik sembolizmayı açıklamakta kullandığımız lisanın harici dünyanın terimleri olmadığını, ama birbirlerine sembolizmanın yasaları ile bağlı görsel, ya da sesli imajlardan oluşan " başka bir dil " olduğunu tekrar hatırlamakta yarar var sanıyorum.(2)

Aşağıdaki açıklamalar bu hususu ve derecelerin işaretlerini daha da iyi açıklayacaktır sanırım:

Kabala'nın Hod aşaması üstathğa "Hod'ca" lığa tekabül eder ve bir erkekle bir kadını özdeşleşmiş bir biçimde beraber gösterir. Erkeğin elinde kılıç vardır, ucu yere dönüktür ve de ölü bir yılana geçmiştir.(3)

İyi tanrı Osiris öldürülür, vücudu 13 parçaya bölünür, karısı İsis 12 sini bulur, erkeklik organı kaybolmuş olmasına rağmen oğlu Horus'u Dul kadının çocuğu olarak doğurur.(4)

Hristiyanlığın ilk yıllarında Hz. Meryem'in bahsi bile geçmemektedir. Hz. Meryem Hristiyanlık literatürüne o da Katolik mezhebininkine; en az 400 sene sonra girmiştir ama Hz. İsa hep babasının oğlu olarak teslisin sembolü olmuştur. Hristiyanlığın ilk yıllarında Bizans kilisesi "Ana" faktörüne karşı aşırı bir tutum takınmış ve hatta bir Kibele kültü ardılı olan ve Hristiyanlığı etkilemesinden korkulan Magna Mater " Yüce Ana" kültürünü ve

tapınaklarını Ankara yakınlarındaki Sivrihisar civarındaki Pessinus'da yerle bir etmiştir.(5)

Aziz Pol'ü, Efes'e gelerek Tanrı büyüktür dediğinde, Artemis-Diana daha büyüktür diyerek kovmuş Efesliler, bugün de Hazreti Meryem Evine ev sahipliği yapmaktadırlar.

Hz. İsa doğduğu zaman Nazareth kentinin adı Nazareth değildir. Bu ad o kente seneler sonra verilmiştir. Ama Hz. İsa büyük bir olasılıkla Kumran yazıtlarını hazırlayan Nazoreenlerin bir mürididir.(6) Nazoreen - Nazariye - ve Nezaret etmek sözcüklerinin arasındaki ilişki oldukça ilginçtir. Neye nezaret etmektedirler ve neyin nazariyesini yapmaktadırlar ki ? Kanımca "En eski dinin", çirak ve müritlere aktarılacak ritüel ve söz, kelâm ve yazıların arkasındaki derin sembolizmanın değişen çağın koşullarına, zamanın ruhuna göre harici bir âlem olan toplum tarafından reddedilemeyecek bir ifade tarzıyla aktarılmasının hazırlıklarının çalışmasına....

Her üç kitabî dinin peygamberinin de doğumlarında ve büyütülmelerinde yanlarında babaları yoktur. Yani üçü de Dul'un çocuğudur.

Bu nedenle; yazılı delillerle bile bildiğimiz kadarıyla Eski Mısır ve Mezopotamyadan gelen ya da insanlığın ortaya çıkışı kadar

eski olabilecek zamanlardan beri gelen inisiyatik öğreti mucibince, anaerkil toplumlarda bile yönetici sınıfta bulunan ve KUVVET'ini GÜZELLİK ve AKL'Ü HİKMET le kullanması beklenen yönetici erkeğin TOPLUM YARARINA yaratıcı olması için, düşünce ve davranışlarında erişmesi gereken analiz yöntemi sembolik lisanla sanırım böyle aktarılmak istenmiştir.

Masonik terminoloji içinde bu ifadeyi tekrar formüle edersek. Akl'ü hikmet sahibi bir davranışta Erkek Kuvvet ile Dişi Güzelliğin füzyonu gerekecektir. Ve de Üstat üçüncü derece işaretini vererek tıpkı Hiram gibi öldürülmüş Osiris vari eylemini, -cinsel organı kopmuş dahi olsa- eserini yani kendini kendi içindeki güzel dışısından yaratacak ve Horus - Horustos gibi tanrının oğlu, ışığın oğlu olarak yeniden doğacaktır.

İşte bu kendini kendinden yaratma eylemi ve inisiyasyon yolu sürekli olduğu için, gece yarısında içindeki dişiyi tanıma ve onu sembolik olarak dölleme çabası ezoterik ekollerin ana temalarından ve ritüellerin değişmez kaidelerinden biri olmuştur diyebiliriz.

Bu hususun farkına varmak ve onu tanımak sanırım çağımız koşullarına göre pek çok demagojik tartışmalarda içinden çıkama-

dığımız bir soruna da ışık getirecektir. "Kadınların neden Mason olamayacağı" !.....

18. ve 19. yüzyılın; kaybolmuş ezoterik ve inisiyatik özellikleri ikame etmek üzere Masonik ritüellere getirdiği alegorik ve bir anlamda dinlere paralel olmaktan öteye gitmeyen idealist ahlâkçı yaklaşım mucibince kadınlar "Niye Mason olamayacakmışız?" demekte tamamen haklı gözükme- teler ve kendilerine verilebilecek tek dürüst cevap "Böyle gelmiş böyle gider, vardır bir sebebi hikmeti ama ben bilmiyorum" demekten öteye gidememektedir.

Oysa gece yarısını tanıma üzerinde biraz araladığımız 20. yüzyılın ikinci yarısında giderek gelişen ve geçmişin gerisinde ya da çağın ruhu gereği zaman içinde üstleri küllenmiş; ritüellerin ve mâbet dekorasyonunun gerisindeki; sembolik anlamların araştırılması yaklaşımının yaygınlaşması sayesinde "Kadınların Mason olamazlığı" gibi bazı açıklanamaz konular daha fazla "TANINMIŞ" bir bilinç ve bilgi iza- hıyla anlatılabilecektir :

Mason Ritüelleri, çağlar boyunca Erkeğin; kendi içindeki Kadını tanıyarak ve kendi kendini gerçekleştirerek toplum ve insanlık yararına kendini ölümsüz kıla- cak eserini vermesini sağlaması amacı üzerine ; evrene analog;

bir küre misalince uyarlanmış uyarıcı bir semboller bütünüdürler. Bu nedenle kadının içindeki kadını tanımaya çalışma gibi bir ritüelle iştilal etmesi abes'ten başka bir şey olamaz. Kadınlar çok istiyorlarsa ve de kendilerine gerçekten gerekiyorsa ki ben zannetmiyorum, zira onlar zaten, ister iyi olsunlar, ister kötü, ister kıskanç, ister hırslı, ister mut'i, ister hırçın, kalp gözleri ile bakabilme özellik ve yetisine sahipler; özlerindeki erkeği ya da daha da ilerki aşamasında

DUL'u tanıyabilmek ve gerçekleştirilebilmek için ritüeller yaratabilir ve beraber isterlerse çalışabilirler.⁽⁷⁾ Ama bu ritüel kalp gözüyle bakmayı becerebilmek için kendini tanımaya çabalayan ve bunu bulması çağlar boyu sürebilecek ve belki de tam anlamıyla hiç bir zaman erişemeyecek DUL'un oğlu Mason'un kinden çok çok farklı olacaktır.⁽⁸⁾

Dilerim E.U.M hepimize yardımcı olur.....

BİBLİYOGRAFYA

- (1) Üstat derecesi sembolizması : Raoul Berteaux dan derleyen A. Ümit İriş (Basında)
- (2) Çırac derecesi Sembolizması: Raoul Berteaux dan derleyen A. Ümit İriş (Basında)
- (3) Kabbalistic Tree of Life : Patricia Waldygo, Samuel Weiser Inc. York Beach ME 03910
- (4) Larousse Encyclopedia of Mythology "Egyptian Mythology"
- (5) Hey Koca Yurt; Halikarnas Balıkcısı
- (6) The Hiram Key ; Christopher Knight & Robert Lomas
- (7) Yazılı aktarılmış İshitar, ya da İsis rahibelerinin ritüeli yok. Anlatılanlar da daha ziyade sonraki harici dinlerce onların karalanmalarına yönelik.
- (8) Düşünce , kritik ve katkılarınız için aldor@ixir.com e-mail adresine yazarsanız sevinirim.

LOCALARDAN HABERLER

Localarda Yapılan Konuşmalar

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
İSTANBUL			
İDEAL	Selim Tankut,	Rönesans	15.10.2001
	Selim Ramazanoğlu Ahmet Han	Yarım Bırakılmış Bir Proje: Cumhuriyetin Aydınlığı	12.11.2001
KÜLTÜR	Halit Erol	Kudüs'ün Kutsallığı	12.10.2001
	Şevki Nezihi Aykut	Atatürk Düşüncesinin Temeli "Lâiklik"	09.11.2001
ÜLKÜ	Alaaddin Sakınmaz	Olgunlaşmada Dikkatin Rolü	04.01.2002
	Hasan Akdeniz	Evrensel İnsan: Mason	08.11.2001
	Haluk Sanver Şinasi Afacan	İntizam ve Tanınma Üzerine Teklif, Araştırma, Skrüten; Konferansın Sohbeti	22.11.2001 20.12.2001
KARDEŞLİK	Bozkurt Güvenç	Ülkemizde Olumsuz Kardeşlik İmajının Kaynakları	04.10.2001
	Naif Timur	Üçüncü Bin Yılda Terör ve Masonluk	01.11.2001
	Can Arpaç	Çekicimin Üçüncü Vuruşunda	29.11.2001
HÜRRİYET	Hanri Yaşova	Vazife Anlayışım	30.10.2001
SEVGİ	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	05.11.2001
	Sevil Çalışkan	Evrenin Matematik Dili ve Masonluk	03.12.2001
ATLAS	Mario Levi	Bir Yazar Olarak Yaşamak	03.10.2001
	Selim Gatenyo	İç Dünyamıza Seyahat	17.10.2001
	Ahmet Girgin	Masonik Gözle Ayasofya	31.10.2001
	Musa Albükkrek	Kıskançlık	14.11.2001
	Aron Kaston	Fran-Masonluğun İnsanların Mutluluğuna Etkisi	28.11.2001
	Mehmet Akif Akev	Budizm	09.01.2002
MÜSAVAT	Osman Senemoğlu	Şiirde Ateş	16.11.2001
	Gürkan Aktoluğ	Sokrates'in II. Derece Sembolizmasındaki İzdüşüm	14.12.2001
LİBERTAS	İlhan Taylan	Tufan	24.10.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Doğan Güvenç	Joseph Haydn K.'in Yaradılış Oratoryosu	21.11.2001
	Süleyman Kasırga	Almanya'da Masonluk	19.12.2001
HAKİKAT	Yani Skarlatos	Karadeniz Bölgesinin Kültürü	24.10.2001
	Andon Parizyanos	Tertil Musikisi	07.11.2001
	Yani Demircioğlu	Biokimya ve Tarihçesi	21.11.2001
	Yorgo Petridis	Bir Masonun Kardeşlerine Karşı Görevi	05.12.2001
AHENK	Beysan Keyder	Dinimizle İlgili	10.10.2001
	Haluk Sanver	İnanç ve Geleneklerimizde Mısır İzleri	24.10.2001
	Çetinkaya Apatay	İstanbul ve Cumhuriyet	07.11.2001
	Doğan Güvenç	Joseph Haydn K.'in Yaradılış Oratoryosu	21.11.2001
FAZİLET	Ulvi Altekin	Atatürkçülük ve Kemalizm	23.10.2001
	Eser Arkun	Atatürk ve Masonluk	06.11.2001
	Bilgin Turnalı	Batınlılığın İç Yüzü	20.11.2001
	Murat Bilgen	Güneş ve Ay Sembolizması	04.12.2001
ERENLER	Osman Senemoğlu	Şiirde Ateş	16.11.2001
DELTA	Hitay Güner	Anadolunun Coğrafi Konumu	22.10.2001
	Beysan Keyder	İnanç Meselesi	05.11.2001
	Eser Karakaş	Türkiye'nin Avrupa Birliği Macerası	03.12.2001
	Güven nal	Türkiye ve Globalleşme	28.01.2001
SADIK DOSTLAR	Haluk Sel	İzник Çinileri	01.11.2001
	Yalçın Ergezer	Düşünce	15.11.2001
	Mehmet Kurdoğlu	Selnikte Masonluk	29.11.2001
	Viktor Sidi	Liderlik ve Masonluk	13.12.2001
	Tümer Argın	Osmanlı Döneminde Masonluğumuz	10.01.2002
ÜLKE	Tanju Koray	Landmarklar ve Eski Yükümlülükler	16.10.2001
	Gündüz Oraloğlu	Bir Yalnız Adam-Mustafa Kemal	13.11.2001
	Haluk Sanver	Spekltif Masonluğun Kuruluşu ve İngiltere Modeli	11.12.2001
HMANİTAS	Marko Benbanaste	Osmanlı Arap Alfabetesi Yerine Ltin Alfabetesinden Türeyen Devrimsel Türk Alfabetesi	06.11.2001
	Georges Printezis	Mitoloji	04.12.2001
HULS	Lefter Karakaş	Çalışmalara Yeniden Başlarken	17.10.2001
	Kimon Mungiuri	Semboller	14.11.2001
	Lefter Karakaş	Birinci Derece Tyler Tablosu	28.11.2001
FREEDOM	Burhan Karahan	Kimliğin Farklı Yüzleri	27.09.2001
	Ersin Őener	Günlük Hayatımızdaki Zehirli Maddeler	11.10.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Atilla Pektaő	Masonik Őir	08.11.2001
	Uyanık Yıldırım	Felsefe	06.12.2001
	Ömer Güzel	Evrendeki Akıllı Yaşam	03.01.2002
DEVİRİM	Yavuz Erler, Hakan Bilge	Teknolojinin Ülkü Mâbedini Oluőturma Yolunda Kullanılması	17.10.2001
	Mehmet Soyarslan	Kelimenin ve Çıracak Sembollerinin Anlamı ve Yorumu	14.11.2001
	Turhan Ergüden	Kelimenin ve Üstat Sembollerinin Anlamı ve Yorumu	14.11.2001
	Can Arpaç	Cevaplanması En Zor Soru	28.11.2001
	Haluk Abbasoğlu	İnsanın İnsanlaőması ve Antik Çağdan Masonik Çađrıőımlar	12.12.2001
PINAR	Çetinkaya Apatay	Atatürk ve İstanbul	13.11.2001
	Erşan Tınay, Murat Bilgili, Ali Abbas Şahin, Üstün Gürtuna	Masonlukta Yazılı Olmayan Kurallar	27.11.2001
SEVENLER	Can Hemőinliođlu	Geçmiőtten Esintiler	28.09.2001
	Taylan Kozikoğlu	Evrensel Kardeşlik	12.10.2001
	Cengiz Or	Okyanusta Bir Damla	26.10.2001
	Ahmet Kurtaran	Evrenden Evrenselliğe Geçiőtte Masonik Sembolizma	09.11.2001
HİSAR	Tufan Darbaz	Atatürk'ten Deyiőler	06.11.2001
	Mehmet Arda	Üçüncü Yol	04.12.2001
ÜÇGEN	Tosun Tosun, Rafet Faralyalı	Beőiktaő İlim Cemiyeti	02.11.2001
	Gürdal Çeliköz	Bitmeyen Özlemimiz Vefa	16.11.2001
	Halit Kakinç	Aydınlanmacı Mason	30.11.2001
	Hayati Fins	Moriah Tepesi ve Süleyman Mâbedi	28.12.2001
ÜÇİŐİK	Güner Koçel	Hasenat Hakkında	24.09.2001
	Yalçın Kurtoğlu	Cetvel	08.10.2001
	Nurettin Yıldız	Tüzüklerimizin Söyledikleri	22.10.2001
	Yervant Tırpan	Sevmek Bir Sanattır	03.12.2001
GÜN	Ergun Zoga	Masonlukta Kişilik Geliőtirmenin Önemi	06.12.2001
	Ergun Zoga	Masonlukta Kişilik Geliőtirmenin Önemi	12.12.2001
	Süha Aksoy	Söyleő	20.12.2001
BAŐAK	İőık Ece	Japonya Gözlemleri	27.09.2001
	Ertan Birkan	St. Paul'un Mimarı Cristopher Wren	08.11.2001
İREM	Yıldırım Ekmekçiler	Antik Mısırdan Günümüz Mâbetlerine Yansımalar	12.10.2001
	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven 9. Senfonisi	23.11.2001
EVREN	Okan Dal	Genetik Üstünlük	18.10.2001

LOCASI	KONUŐMAMCI	KONU	TARİH
	Ömer Lalik	Eski ve Kabul Edilmiş İskoç Ritinin Felsefesi	01.11.2001
	Erol Penso	Atatürk ve İdeolojisi	15.11.2001
	Yaşar Yücel	Biyolojik Evrim	29.11.2001
	Leon Mitrani	İlişkiler	27.12.2001
PIRAMİT	İbrahim Ataç	Eski Mısırlılar ve Hür Masonluk	12.10.2001
	Tayfun Çalkavur	"Sahip Olmak" ya da "Olmak Olgusunda Atatürk ve Gelecek"	09.11.2001
BURÇ	Tufan Bağdat	Kâmil İnsan ve Masonluk	19.11.2001
	İlhan Or	Süleyman Mâbedi	03.12.2001
SEMBOL	Haluk Sanver	İnanç ve Geleneklerimizde Mısır İzleri	15.10.2001
	Halit Kakinç	Aydınlanmacı Masonluk	12.11.2001
	Işık Seyran	Templier Şövalyeleri	24.12.2001
	Erdoğan Ersever	Bu Dilin Ustaları	10.12.2001
GÜVEN	Kerem Doksat	"Milenyum'da Dinlerin Durumu"	22.11.2001
	Selmih Bolca	Arjantin'de 9 Gün	20.12.2001
	Selim Karakülâh	Duygusal Zekâ ve Masonik İlitileri	03.01.2002
MEŞALE	Hayri Uzel	Yeni Çağda Sevgi	26.09.2001
	Ersal Akçay, İsmail Alpertunga, Birol Karakuş, Temel Kar	Atatürk	07.11.2001
	Naif Timur	Üçüncü Bin Yılda Terör ve Masonluk	21.11.2001
	Hayri Uzel	Yeni Çağda Sevgi	05.12.2001
	Fadil Harma	Semboller	19.12.2001
	İsmail Hakkı Demirci	Hiram Öğretisi, Kuvvetten Kudrete Yöneliş	11.12.2001
ANADOLU	Kaya Paşakay	Kudüs'ten Esintiler	16.10.2001
	Kernal Görkey	Geleneksel Masonlukla Yeni Yüzyıla	13.11.2001
	Rasih Arbay	Petrol ve Dünya Dengeleri	27.11.2001
SEZGİ	Ümit Akif İçer	Mevlâna Celâleddin Rumî ve Mevlevîlik, Hacı Bektaşî Veli ve Bektaşîlik	06.11.2001
	Atilla Kanca	Klâsik Batı Müziğinden Besteci Üç K.'imiz a) W. A. MOZART, b) J. SİBELİUS c) J. S. BACH	04.12.2001
	Naci Tugay	Masonlukta Hoşgörü	15.01.2002
AKIL VE HİKMET	Mehmet Arpak,	Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	29.11.2001
	Murat Özhan	Dünya'da ve Türkiye'de Masonluk	13.12.2001
	Celil Layiktez		
BOĞAZIÇI	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	14.11.2001
	Nişan Sönmez	Malzememiz İnsan	28.11.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Nadir Sarıőeker	Akıldan Geçerek İman	12.12.2001
YEDİTEPE	Doğan Ziya Baőak	George Washington ve Masonik Anıtı	27.09.2001
	Ersin Alok	Fıratın Gizemi	08.11.2001
	Kemal Göneneç	Atatürk'ün Özel Hayatı	22.11.2001
	Halit Kakiñ	Aydınlanmacı Masonluk	06.12.2001
GÖNYE	Levent Sevsevil	Masonluğun Kökenlerine Yolculuk	05.11.2001
	Ishak Alaton	İş Adamı ve Sivil Toplum Örgütleri İlişkisi	03.12.2001
GÜZEL İSTANBUL	Oktaş Gök	Akasya Sembolizması	26.10.2001
	Zeki Alasya	Filozof Rıza Tevfik	30.11.2001
GÜNİŐİĐİ	Mansur Beyazyürek	Ruh Sağlığı Açıısından Masonluk	01.10.2001
	Şevki Gökerman, İzzet Tor	Atatürk'ü Anlamak ve Anlatmak	12.11.2001
	Mehmet Toplar	Hindistan'da Bir Reformcu: Ekberhan	10.12.2001
TANYERİ	Abdurrahman Erginsoy	Olmak ve Kalmak	28.09.2001
	Marko Benbanaste	Atatürk'ün Göçüőü ve Milli Yasta Duygulu Anılar	09.11.2001
SADAKAT	Doğan Güvenç	Hamtaőın Seçimi ve Tahkikat	30.10.2001
	Gündüz Oraloğlu	Bir Yalnız Adam "Mustafa Kemal"	13.11.2001
	Gürkan Aktoluğ	Niçin Buradayız?	08.01.2002
MARMARA	Ali Oktaş Cever	İslâmıda Ezoterizm	19.11.2001
	Çağrı Göktaő, Ardaő Akdağ	Ötenazi	03.12.2001
DOSTLUK	Günay Birced	Kalite Yönetim Sistemleri	19.11.2001
GELİŐİM	Cemil Açıık	Sevginin 5. Dili	09.10.2001
	Taner Kırıl	Eşitlik	23.10.2001
	Ahmet Kiremitçiğil	Őakül	23.10.2001
	Kemal Göneneç	Atatürk'ü Anarken	06.11.2001
	Okan Gürsel	Tabiatıta ve Masonluk'ta Denge	20.11.2001
	Tula Emre Balcı	Eldiven	04.12.2001
	K. İlhan Gülerıtan	24 Bölümlü Cetvel	04.12.2001
ONUR	Aytekin Özalp	Masonik Kurallar	06.11.2001
	Yaşar İlter	Kardeşlik	20.11.2001
	Süphan Pekgün	Tolerans	20.11.2001
	Vakur Olgaç	Mitolojinin İőlevi	04.12.2001
YAKACIK	Necdet Egeran	Masonik Sohbet	01.10.2001
	Raşit Temel	Landmarklar	15.10.2001
	Haluk Sanver	İnanç ve Geleneklerimizde Eski Mısır İzleri	12.11.2001
	Faik Öztunç	Semboller ve Alegoriler	26.11.2001
	Teoman Fanuscu	Doğudan Gelen İőık	24.12.2001
KADIKÖY	Onur Öztarhan	Sevgi ve Kardeşlik Anıtı, 9. Senfoni ve Öyküőü	15.10.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Erdoğan Ersever	Atatürk ve Türkçemiz	12.11.2001
	Cenan Torunoğlu	2. D.'nin Felsefesi	26.11.2001
	Kaya Paşakay	Kudüsten Esintiler	10.12.2001
GEOMETRİ	Tanju Koray	Masonluğun Konuları	14.11.2001
	Burhanettin Çokbaş	Kutsal Kitaplar Ne Anlama Gelir ve Niye Açık Tutulur?	12.12.2001
DOĞU	Rıdvan Tuğsuz	Açılıştaki Mesajlar	02.10.2001
	Ersin Alok	Fıratın Gizemleri	16.10.2001
	Reşit Ata	Fransız İhtilali ve Fransız İhtilalinde Masonlar ve Masonluk	13.11.2001
	Atilla Erdemli	Felsefe Nedir?	27.11.2001
	Aykut Akmenek	Tolerans	11.12.2001
	Semih Tezcan	Dünyada Hür Masonluğun Geleceği	25.12.2001
	Ali Öziç	Anahtar	09.01.2002
ÜLKÜM	Yalçın Oğuzölgen	Ketumiyet ve Uyumlası Gereken Davranışlar Hakkında	02.10.2001
	Dursun Koçer	Tarih Boyunca İnsan ve Astronomi	16.10.2001
	Kaya Zatitürk	Atatürk	13.11.2001
	Melih Çelebi	Locada Disiplin	08.01.2002
UFUK	Hüseyin Külahçioğlu	Masonik Mâbetler	01.11.2001
	Turgay Pozam	Benim Tabum Atatürk	15.11.2001
	Ahmet Turat	Kalkınmada Kültür ve Eğitimin Rolü	29.11.2001
	Kemal Çiloğlu	Mutluluk Arayışı	13.12.2001
	Aydın Güzel	Kalfa Öğretisinin Özü ve Amaçları	27.12.2001
DORUK	Alper Kaptanoğlu	Toplumsal Barışa Masonluğun Etkisi	09.10.2001
	Hasan Savaş	Yükselmesi Gereken Değer Ahlâk	04.12.2001
ÖRS	Cevat Gökşin	Her Şey Yaşar, Hiçbir Şey Ölmez...	15.11.2001
	Kemal Danacı	Mevlâna'da İnsan	13.12.2001
GRANİT	Melih Pekiner	Atatürk Olmasaydı	05.11.2001
	Kerem Alkin	Ekonomik Krizin Sosyal ve Siyasal Sonuçları, Moraliteye Etkisi	03.12.2001
TESVİYE	Yalçın Kurtoğlu	Tolerans	04.10.2001
	Halük Denizli	Evrensellik ve Ulusallık Boyutunda Atatürk Öncülüğü	01.11.2001
	Erşan Tınay, Murat Bilgili, Yavuz Gezicioğlu, Remzi Sanver, Üstün Gürtuna, Semih Yanar, Ali Abbas Şahin	Kırık Aynanın Sırrı	29.11.2001
	Yaşar Levent	Ben Masonmuyum?	13.12.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Halit Őehirliođlu	M.'luk ve Hukuk	27.12.2001
SABAH YILDIZI	Marko Benbanaste	Atatürk ile EbedileŐen İnkılap ve Cumhuriyet	05.11.2001
	Mehmet Uçan	Akıl ve Hikmet	03.12.2001
GÜNEY	Ferit Ovaljo	Simya-Krali Sanat	25.10.2001
	Ersin Alok	Fıratın Gizemi	08.11.2001
	Kerem Doksat	"Milenyuma Girerken Dinlerin Durumu"	22.11.2001
	Mehmet Beyazyürek	"Zaman Tünelinde Mısır Piramitleri"	06.12.2001
ATAYOLU	Can Kapyalı	Mevsimler	12.11.2001
	Çetin Yıldırımakin	Atatürk ve Barış	26.11.2001
	Rafet Karyağdı, Emre Ertem, Ahmet Ülgenerk, Adil Ergün	İnanç ve Masonluk	24.12.2001
NAR	Orhan Bayav	Mason Kimdir?	
		Günümüzde Masonluk	08.10.2001
	İbrahim Kucur	Ham Taşı Yontmak	22.10.2001
	Özcan Tezel	Osmanlı Türkiye'sinde Museviler	19.11.2001
	İlker Birdal	Hüseyin Cahit YALÇIN'ın Türk Masonluğuna BakıŐı	03.12.2001
YÜCEL	Zafer Kalaycı	Görevli Eğitimi	11.10.2001
	Faruk İllikan	Devrimler İçinde Atatürk	25.10.2001
	Zafer Arıhan	Magna Carta 1215	08.11.2001
GÜZELLİK	Mehmet Uçan	Tüzüklerimiz ve Kardeşlik Bağları	16.10.2001
	Engin Öktemer	Atölye Çalışmalarına Eğitsel Bakış	11.12.2001
KÜRE	Korkut Zağlı	Dinler Tarihi -I, Totemizm	15.10.2001
	Biray Demirhan Döl	Dinler Tarihi -II, Animizm	12.11.2001
	Serdar Erkan	Dinler Tarihi -III, Mısır Dinleri	26.11.2001
	İzi Doenyas	Dinler Tarihi -IV, Hint Dinleri	24.12.2001
ÇEKİÇ	Yavuz Gezicioğlu	Om-Mani-Padme-Hum ve Vitriol	06.11.2001
TAŐOCAđI	Koray Darga	Ludwig Van Beethoven ve 9. Senfoni	17.10.2001
	Fuat Altınsoy	Boş İnançlar ve Taassup Karşısında Bilim ve Masonluk	31.10.2001
	Mustafa Doğrusoy	Masonlukta İdari Organlar, Tanımlar, Kavramlar	14.11.2001
	Kaya Paşakay	Kudüsten Esintiler	28.11.2001
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojileri	12.12.2001
MİMAR HİRAM	Yedvart Kovan	Tevazu	10.10.2001
	NıŐan Sönmez	Malzememiz İnsan	07.11.2001
	Fadıl Altop	Dostluk	21.11.2001
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	05.12.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Zeki Alasya Mehmet Bural	Kültür - Toplum ve Masonluk Çırac Eğitimi-Ezoterizm ve Niçin Buradayız?	19.12.2001 30.01.2002
ANIT	Tunç Bediz, Boğaç Giritlioğlu Őadan Ersoy	Tampliye Şövalyeleri ve Kutsal Kâse Masonluk Yolunda	08.10.2001 22.10.2001
	Tunç Bediz, Boğaç Giritlioğlu Őadan Ersoy	Tampliye ve Şövalyeleri ve Kutsal Kâse Masonlar Karşısında	05.11.2001
	Altuğ Acuner Ergin Gediz	Atatürk'ün Bir Tavrı Atatürk'ten Anılar Çırac Masonun Yalnızlığı	19.11.2001 19.11.2001 03.12.2001
KÖRFEZ	Nadir SarıŐeker	Eski Mükellefiyetler	08.11.2001
ZEYTİNDALI	Celil Layiktez	Dünya Masonluğu Üzerine Sohbet	05.10.2001
	Reşit Ata	Fransız İhtilâlinde Masonluk ve Masonlar	16.11.2001
	Celil Layiktez	1871 Paris Komün'ü	28.12.2001
IRMAK	Faruk İlikan Yılmaz Koçer	Atatürk ve Devrimleri Enerji Bedenler ve Őakralar	06.11.2001 20.11.2001
	Haluk PektaŐ, Tahsin Ünal	Dinlerin KardeŐliđi	04.12.2001
SEBAT	Reşit Ata	Mason ve Nitelikleri	02.10.2001
	Alp Menemencioğlu, Sezai Gülşen, Georgi Lutikov, Atakay Bala	Mason ve Demokrasi Tersimat 3217	16.10.2001 13.11.2001
	Sinan Gürmen Mutlu Eryar, Besim Ergün, Alper Menemencioğlu, Efe Yazıcı Ayhan Dural, Cem Barut, Salih Cevdet Őahiniz, Biol Özdemir	Mason ve Kardeş Sevgisi Mason ve Özgür Düşünce	27.11.2001 11.12.2001
SEVGİ YOLU	Fadıl Altop Őadan Ersoy	Dostluk Masonlar Karşısında Atatürk'ün Bir Tavrı	15.10.2001 12.11.2001
	Fuat Çelebi	Sevgi Yolculuğu	26.11.2001
RÖNESANS	Ahmet Timurkan Mithat Melen	Değişik Açılardan Masonluk 11 Eylül Olaylarının Türkiye ve Dünyadaki Yansımaları	02.10.2001 25.12.2001
VEFA	Okan IŞın Sabit Doruk	Babadan Oğula YaŐatılan Hür Masonluk Geleneği Atatürk'ün Masonluk Hakkında Tutumu	12.10.2001 09.11.2001
	Nişan Sönmez	Malzememiz İnsan	21.12.2001
SUR	Bülent Akkan	Kalfa	25.10.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
AYDINLANMA	Metin Ünal	Rehber ve Rehberlik	06.12.2001
	Haluk Arı	Ne İçin Masonuz?	03.10.2001
	Sinan Önem	Kalfa Derecesinin Düşündüğüleri	17.10.2001
	Aydoğan Erel	Çanakkale Savaşı ve Mucizeleri	31.10.2001
	Bingür Sönmez	Tıbbın Arkasındaki Savaş Teknolojisi	14.11.2001
	Kaya Paşakay	Kudüs'ten Esentiler	28.11.2001
	Nuri Demirel	İyi Ahlâk	12.12.2001
AKASYA	Halit Kaki	Küresel Eşitsizlik ve Masonluğun Anahtar Rolü	09.01.2002
	Yaşar Aysev	M.'luğun Kadim Kökleri	04.10.2001
	Suat Güven	Tekris	29.11.2001
ATAİZİ	Servet Binbir	Aşk Üzerine	13.12.2001
	Taner Ercan	İnsanlığın Düzeni	20.09.2001
SÖZ	Naif Timur	III. Bin Yılda Terör ve Masonluk	04.10.2001
	Turgut Artun	Stres	18.10.2001
	Derya Özalp	Atatürk ve Gençlik	01.11.2001
	Ahmet Kurtaran	Evrimden Evrenselliğe Geçişte Masonik Sembolizma	15.11.2001
	Yavuz Güven	Şamanizm Felsefesi	29.11.2001
	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	13.12.2001
	AKEV	Nubar Kazanç	Masonluktan Esinlenmeler
Ahmet Örs		Fanatizm Karşısında Masonluk	06.11.2001
CUMHURİYET YILDIZI	Mete Akyol	Atatürk'ün Az Bilinen Söylevleri	01.11.2001
	Kaya Paşakay	Fransa'da Masonluk	15.11.2001
	Remzi Sanver	İşığı Arayanların Hikâyesi	27.12.2001
İSTANBUL	Zeki Alasya	Filozof Dr. Rıza Tevfik	14.11.2001
	Sinan Erdem	Gençliğin Bugünkü Durumu, Olimpizm ve Masonluk	28.11.2001
	Erdoğan Erseven	Bir Dilin Ustaları	12.12.2001
PETEK	Süleyman Kasırđa	Atatürk	21.12.2001
ZAFER	Mustafa Özsönmez	Atatürk ve Masonluk	15.11.2001
	Mesut Ilgim	Sevgi Şehri Aphrodisias	29.11.2001
	Recep Özgültekin	Masonik Gözle Sokak Çocuklarına Bakış	13.12.2001
	Recep Özgültekin	Masonik Gözle Sokak Çocuklarına Bakış	10.01.2002
ANKARA	Ahmet Girgin	3 Sütun ve 5 Köşeli Yıldızın Mitolojik Açıldan Değerlendirilmesi	06.12.2001
	Doğan Güvenç	Haricinin Seçimi ve Mülâkat	20.12.2001
UYANIŞ	Fuat Tuygan	Günümüz Olayları Karşısında Bir Hür M.'nun Görevleri	21.09.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Çetin Yılmaz	Son Depremler ve Düşündürdükleri	05.10.2001
	Bozkurt Güvenç	Türkiye'de "Kardeş" İmajının Tarihî Kaynakları	19.10.2001
	Refik Çeltikçi	Mesleğimize Gönül Verenlerin Tarihinde Bir Gezinti	19.10.2001
	Zeki Alasya	Filozof Doktor Rıza Tevfik	02.11.2001
	Hasan Hüseyin Ural	Sevgi	16.11.2001
	Sinan Erdem	Olimpizm ve Masonluk	07.12.2001
	Eralp Özgen	Cumhuriyet Döneminde Eğitim Politikamız	21.12.2001
	Suat Ungan	Masonik Eğitim, Gelenek ve Göreneklerimiz	04.01.2002
DOĞUŞ	Ural Tümer	Masonik Etiket	25.09.2001
	Asım Akin	Ezoterik İnisiasyon	09.10.2001
	Ufuk Dağlı	Hakikatı Aramak	13.11.2001
	Sezai S. Yılmaz	Ritüellerdeki Satır Aralarının Çağrıştırdıkları	11.12.2001
	Beşir Erakman	İnsanlığın Evrensel Birikimini Oluşturan Kuramlar	25.12.2001
YÜKSELİŞ	Çetin İmir	Mustafa Kemal'i Düşünebilmek	01.11.2001
	Erdem Yormuk	Retorik	15.11.2001
	Seyhan Çenetoğlu	Hiram Efsanesi ve Kökenleri	29.11.2001
BİLGİ	Mustafa Özgüç	Liberalizm ve Masonluk	19.09.2001
	Bozkurt Güvenç	Çağlar Boyunca Erdem	03.10.2001
	Remzi Sanver	İşığı Arayanların Hikâyesi	03.10.2001
	Bozkurt Güvenç	Çağlar Boyunca Erdem	17.10.2001
	Tuğyan Dinç	Dereceler Üzerine	07.11.2001
	Süleyman Duygan	Adalet, Hukuk ve Masonluk	21.11.2001
	Özgür Ecevit	Mimarî Tarihinde Süleyman Maâbedi	05.12.2001
BARIŞ	Cihangir Gener	Masonik Köken ve Teoriler	01.10.2001
	Cihat Çetinkaya	Kurtuluş Savaşında Malî Yapı	05.11.2001
	Semih Keskil	Sağ Beyin - Sol Beyin	03.12.2001
DİKMEN	Yiğit Çelebi	Ketûmiyet	18.10.2001
	Gürhan Özdemir	İnsan Yapısının Ultra Strüktürü	01.11.2001
	Kürşat Yazıcıoğlu	Macahel Bölgesi, Eko Turizm	15.11.2001
YILDIZ	İsmail Atak, Tamer Talû, Ertuğrul Ergün, Mustafa Karakaş	Mısır - Mezopotamya - Grek Üçgeninde Monoteizmin Doğuşu - I	25.10.2001
	İsmail Atak, Tamer Talû, Ertuğrul Ergün, Mustafa Karakaş	Mısır - Mezopotamya - Grek Üçgeninde Monoteizmin Doğuşu - II	08.11.2001
	İsmail Atak, Tamer Talû, Ertuğrul Ergün, Mustafa Karakaş	Mısır - Mezopotamya - Grek Üçgeninde Monoteizmin Doğuşu - III	22.11.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	İsmail Atak, Tamer Talû, Ertuğrul Ergûn, Mustafa Karakaş	Mısır - Mezopotamya - Grek Üçgeninde Monoteizmin Doğuş - IV	13.12.2001
ÇANKAYA	Çınar Özen	İttihat ve Terâkî Döneminde Masonluk	14.12.2001
	Ekrem Gürenli	Düşünce Odası	28.12.2001
ARAYIŞ	Gürkan Özen	Masonik Bakış Açıőı	30.10.2001
	Eğitim Muh. L. Görevlileri	Eğitim İlkelerimiz, Gelenek ve Göreneklerimiz	06.11.2001
	Murat Őakar	e- Devlet e- Ticaret	20.11.2001
	Kemal Erol	Türkiye A. T. İlişkileri	04.12.2001
ÜÇGÜL	Ahmet Erkin, Alper Ömeroğlu, Aydın Özkaynak	Globalleşme, İnsanlık Ülküsü ve Millî M.'luk Kavramları	26.09.2001
	Refik Çeltikçi	ÇeliŐiyormu?	10.10.2001
	Ziya Tanalı	M.'luk Tarihi	14.11.2001
	Refik Çeltikçi	M.'lik Etiket	12.12.2001
AHİLER	Belgin Erkan	Harici Seçimi ve Rehberlik	25.10.2001
	Behçet Sepici	M.'lukta Rehberlik Neden Önemlidir?	08.11.2001
	Murat Öcal	Ahilik	27.12.2001
ÇAĞ	Orhan Ziya Diren	Yeraltından Notlar	01.10.2001
	Tankut Ünal	Degütasyon (İçecek Bilgisi)	19.11.2001
GÖNÜL MİMARLARI	Hasan Kozanoğlu	Hermes / Toth ve Öğretisi	16.10.2001
	Avarkan Atasoy	Teklif ve Rehber Üs.'lık	06.11.2001
	Ufuk Güneş	Atatürk İlkeleri	20.11.2001
EŞİTLİK	Tayfun Uzbay	Neden Buradayız?	25.09.2001
	Cem Dilçin	M.'luk ve Etik	11.12.2001
ANKARA	Sevtuğ Metiner	Mevlevîlik	02.11.2001
	Fikret Aytanır	Bereketli Toprak - Anadolu - 1	16.11.2001
	Cem Tiğın Sertcan	Bereketli Toprak - Anadolu - 2	30.11.2001
	Reha İpek	Bereketli Toprak - Anadolu - 3	07.12.2001
YUNUS EMRE	Ufuk Elçin, Serdar Ökmen	Bereketli Toprak - Anadolu - 4	08.10.2001
	Erdem IŐıkan	Locamızı Tanıyalım	22.10.2001
İLKE	Canan Toker	Bir Çıracak Kardeşin Rehber Üs.'dan Bekledikleri, İstedikleri	21.09.2001
	Engin Olgun	Evrenin Yapısı	26.10.2001
	Engin Olgun	Türk Masonluk Tarihi ve Bugünkü Durumu	09.11.2001
ATANUR	Gürhan Özdora	Türk Masonluk Tarihi ve Bugünkü Durumu	21.01.2002
ÇUKUROVA	Yıldırım Bayazıt	Kardeşlik ve Dayanışma	18.09.2001
	Şakir Akdemir	Kalfa Nitelikleri	16.10.2001
	Sinan Zeren	Landmarklar	20.11.2001
		M.'lukta Görev, Yetki ve Haklar	

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
ERDEM	Aykut Şeran	Hazreti Süleyman Mâbedi	18.09.2001
	Cevad Gürer	Hasenat Konusunda Bir Söyleşi	16.10.2001
	Ahmet Mutlu	Avrupa Para Birimi Euro	20.11.2001
DENGE	Orhan Dinç	Masonluğa Doğru Geçmişten Günümüze "Hissenin Kıssası"	19.09.2001
	Atlan Ataman	Yeni Bin Yılın Eşiğinde Aydınlanma	25.09.2001
	Murat Akal	M.'luğa Doğru "Akıl-Zekâ"	09.10.2001
	Adnan Nedimoğlu	Afrika	23.10.2001
	Bülent Kaleli	M.'luğa Doğru	13.11.2001
	Ufuk Ergun, Haldun Karaca, Nezih Özdemir, Rıza Yandım	M.'luğa Doğru	27.11.2001
	Mehmet Demirtaş	Hukuk ve Yönetim	11.12.2001
DOĞAN GÜNEŞ	Okan Işın, Metin İmir, Sedat Tenik, Sönmez Sayılı Özden İleri	Türk Ulusu'nu Çağdaşlığa Götüren Atatürk İlkeleri Güzellik, Kendi İçinizdeki Güzellik Duygusunun Gelişmesindedir	26.11.2001 10.12.2001
	Erdal Bargut	Doğu'nun Tanıtımı	24.12.2001
	Mehmet Atadan	K.'lik Sofrası	26.09.2001
TOLERANS	Suat Ungan, Atilla Çezik	M.'ik Eğitim	10.10.2001
	Bekir Peynircioğlu	İlkel Düşünce	10.10.2001
	Canan Toker	İlk Çağ Uzak Doğu Dinleri	24.10.2001
	Kürşat Kahratlı	Hürriyet - Taassubsuzluk - Tolerans: M. K. Atatürk'ten	14.11.2001
	Sönmez Çetinkaya	Bilimsel Düşüncenin Gelişimi	28.11.2001
KUTUP YILDIZI	Ümit Esi	Kendimizi Sevelim	04.10.2001
	Aydın Sefa Akay	M.'ik Kurallar	01.11.2001
	Okan Işın	Kutup Yıldızı	06.12.2001
ÜÇNUR	Metin Aydemir	Anlamak, Anlaşılmak	08.10.2001
	Mahmut Varol	Öğretimizin Yaygınlaştırılmasında Yöntem Ne Olmalıdır?	24.12.2001
BAŞKENT	Okan Işın	Masonik Bakış Açısından Adalet	01.10.2001
	Alta Ersin	Rehberlik	15.10.2001
	Yaşar Aysev	Masonluğun Kadim Kökenleri	05.11.2001
GÖKKUŞAĞI	Ender Giray	Eşitlik, Özgürlük, Kardeşlik	05.10.2001
	Asım Akin	Ezoterik İnisiyasyon (Teklif)	19.10.2001
	Zeki Alasya	Kültür, Toplum ve M.'luk	16.11.2001
HOŞGÖRÜ	Nadir Numan Ekim	M. Olmak. Olabilmek	07.11.2001
ANTALYA	Tamer Ayan	24 Bölümlü Cetvel	04.10.2001
	Asım Akin	M.'luk Nedir?	01.11.2001
	Giray Süzen	M.'luk Ne Değildir?	15.11.2001
	Haluk Sayman	Beşinci Biliim Geometri	15.11.2001
	Hayati Sevgen	Ezoterizm ve İnisiyasyon	20.12.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
EKİN	Engin Bellisan, Bugay Turhan, Aydemir Bozkaya Okan Işın	Atatürk ve Meşrutiyet Spekülâtif Hür M.'luk İnanç Sisteminde Gelişme	06.11.2001 20.11.2001
	Bedri Tunç Faruk Köse Mutlu Payaslıoğlu	Erdem Masonluğun Temel İlkeleri Masonik Vuruşların Tanrısal Tınısı	25.09.2001 09.10.2001 23.10.2001
PERGEL	Kenan Çınar Nusrettin Kılıç	Bir Gün Sizin Başınıza Gelebilir Globalleşme, Bölgeselleşme, Yerleşme Kavramları Dikkate Alındığında Türkiye Dünya ile Entegrasyonun Neresinde?	18.09.2001 16.10.2001
	Tuncel Esen Ali Besim Besin	M.'lukta Tolerans Empati	06.11.2001 26.12.2001
	H. Uğur, T. Tezcan, Ç. Yılmaz A. Onbaşıoğlu, O. Genç, M. Karaca U. Karadeniz, Ö. Ünver, C. Candemir Demokan Erol, Timur Gürkan, Kâzım Çağlar	Spekülâtif M.'lukta Misyon Semerkant - Ömer Hayyam / A. Maalouf Kuvayi Milliye Destanı Alternatif Tıp	13.09.2001 11.10.2001 25.10.2001 22.11.2001
GÜNEY YILDIZI	Işık Olcay Işık Olcay Pekşen Tamdoğan	Anderson Yasaları Anderson Yasaları Atatürk'ün Dilinden Tam Bağımsızlık	11.10.2001 25.10.2001 08.11.2001
	Sabri Yurdakul Selçuk Denli Ömer Fıratoglu	Stress ve Onun Getirdikleri Yaşayan Mevlâna Tahkikat Üs.'inin Sorumlulukları	22.11.2001 13.12.2001 27.12.2001
	Hikmet Yavuz Ercan Çağatay Güler	Osmanlı Devletinde Kültürel Yaşam ve Masonluk Mizah ve Masonluk	27.09.2001 08.11.2001
ESKİŞEHİR	Fuat Gürcüoğlu Üstün Korugan	İdeal İnsan Kavramı Orta Çağın Aydınlığı	01.11.2001 21.12.2001
	Ali Padir Yurdanur Sepkin Alparslan Özdoğru	Masonluğa Başlarken Güzellik Zaman ve Yaşam	18.10.2001 15.11.2001 06.12.2001
EVRİM	Haliil Zoral, Akın Kurultay, Şakir Turan Şakir Turan, Cumhuri Çeken, Murat Bilgin, Gürkan Gençler Tamer Yılmaz, Levent İnan, Murat Akaçek	Bilgi ve Masonlukta Bilginin Paylaşımı Çin Düşünürleri Japon Düşünürleri	17.09.2001 01.10.2001 15.10.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Kürşad Erdoğan, Celalettin Koçak, Sabit Can, Ergun Tümer, Murat Sadun	Türk İslâm Düşünürleri	10.12.2001
PUSULA	Zafer Akkaya	Bir K.'in Kefil Olması Bize Yeter	19.09.2001
	Talat Yurdakul	Sır Saklama Hakkında Vermiş Olduğumuz Söz	03.10.2001
	Ender Kefoğlu Kerim Sefer	Yolumuz Nur ve Sevgi Yoludur Benliğe Hâkimiyet, Akıl ve Hikmetle Olur	17.10.2001 31.10.2001
	Kaan Aydın	Ç. D.'sinin Çalışma Avadanlıkları	07.11.2001
	Mehmet Kınoğlu	Ç. Önlüğü	05.12.2001
	Haşmet Esen	B ve J Sütunları	19.12.2001
ODAK	Erol Alpay	Masonik Düşünce	04.10.2001
	Vefa Çetin	Reenkarnasyon	18.10.2001
	Özkan Kalkan	Ömek ve Ölümün Ötesine Geçmek	06.12.2001
	Doğan Vural, Mehmet Ungan, Doğan Sunal, Murat Özkan	İnsan Hakları ve Mason	03.01.2002
DEFNE	Mustafa Ağaoğlu	Lâiklik ve Masonluk İlişkisi	03.10.2001
	Celil Layiktez	Dünya Masonluk Tarihinden	17.10.2001
	Eralp Özgen, Mete Uğur Sezer, Teoman Alemdar	Eğitimde Lâiklik Karşıtı Faaliyetler ve Masonlar	07.11.2001
	Kaya Paşakay	Kudüs'ten Esintiler	21.11.2001
	Azimet Gürbüz	Masonik Disiplin	12.12.2001
BİLİM	Halit Yıldırım	Yazılı Olmayan Kurallar	10.10.2001
	Atilla Tözün	Kal. D.'si Öğretisi ve Kal. K.'e Yansıması	10.10.2001
	Tevfik Umud	Taassup ve Cehaletle Savaş ve M.'luk	24.10.2001
	Ünsal Yavuz	Türk Çağdaşlaşmasının Dinamikleri ve Güncel Geçerliliği	28.11.2001
	Ural Ada	Evrenin Gizli Sırlarının Türk Düşünce Tarihi İçindeki Yeri	12.12.2001
	Mustafa Kemal Yünel	Gül Sembolizması ve M.'luk	26.12.2001
ÖZGÜRLÜK	Erden Bilgen	"Müzik" Teorisi, Tarihi ve Türkiye'deki Durumu	25.09.2001
	Fuat Göksel	Değer Sistemi	09.10.2001
	Refik Kutluer	"ABD'deki Geçiş Töreni" Notları	13.11.2001
	Refik Kutluer	Zaman Kavramında Yolculuk	13.11.2001
	Atilla Tezeren	İnsanlar Dünyayı Değiştirmeyi Düşünürler, Ancak Kendilerini Değiştirmeyi Düşünmezler	11.12.2001
	Şahin Yenişehirlioğlu	Masonluk ve Sevgi	25.12.2001
MOZAİK	Ender Arkun	Hazreti Süleyman Mâbedi ile İlgili Tarihsel Gerçekler	28.09.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Yaşar Aysev Emin Gürol	Masonluğun Kadim Kökenleri Masonluğun Yazılı Olmayan Kuralları	12.10.2001 07.12.2001
	Hayati Mitrani	Kabala	14.12.2001
GÜNEŞ	Necip Aziz Berksan Güven Akyürük	Konuőmak Sanatı Masonluk İnsana Neler Öğretir?	27.09.2001 11.10.2001
	Haluk Sanver	İnanç ve Geleneklerimizde Eski Mısır İzleri	25.10.2001
	Taylan Yücecin Yaşar Aysev	Tenkit Sanatı 3. Milenyumda Masonluk	22.11.2001 13.12.2001
ÇAĞRI	Fevzi Akansel	Dünden Bugüne Türk Masonluğunun Gelişimi	27.11.2001
HİTİT GÜNEŐİ	Şahin Yenişehirlioğlu	Neden Felsefe?	10.12.2001
BİRLİK	Erden Özsinmaz Levent Çakır Cahit Geveci Süleyman Son Yaşar Aysev Cevat Tahmazoğlu	Yaşama Sevinci Vasiyetname Harici Hayatta M. Konuşma Sanatı M.'luğun Kadim Kökenleri Alev Saçan Yıldız	18.09.2001 02.10.2001 16.10.2001 06.11.2001 20.11.2001 04.12.2001
TANYILDIZI	Seyhun Tunaşar Adil Nałcacı	Atatürk'ün Rüştiyedeki Fransızca Öğretmeni Naci Bey K.'imiz Atatürk'ün Rüştiyedeki Almanca Öğretmeni Mehmet Esat Bey K.'imiz Düşünce Odası	12.11.2001 10.12.2001
ŞAFAK	Asım Akin Şevki Bayvas Cengizhan Erzincan Ahmet Yılmaz Sabri Acar Emin Gürol	M. Nedir? M.'lukta Semboller ve Allegoriler Bilgelik Sevgi Tolerans M.'luğun Yazılı Olmayan Kuralları	23.09.2001 28.10.2001 09.11.2001 09.11.2001 09.11.2001 07.12.2001
<u>İZMİR</u>			
İZMİR	Aktan Temiz İshak Şıkar Ali Kuyucu Ergun Aybars	Felsefe ve M.'luk Yemin Gördüklerimiz ve Gerçekler Atatürk'ün Dış Siyaset Politikaları	27.09.2001 25.10.2001 25.10.2001 08.11.2001
NUR	Yılmaz Üngör Barış Özgür Mehmet Hulusi Gülşen Üner Birkan Hakan Yetimalar	M.'luğun Tarihi I. Alev Saçan Yıldız Düşünce Odası Atatürk'ün Üniversite Reformu ve Türkiye'ye Sığınan Yabancı Bilim ve Sanat Adamları Nur-u, Nur Arayanlara Aktarma	02.10.2001 16.10.2001 16.10.2001 30.10.2001 13.11.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
	Tolga Tokmak	Dönemeçli Merdiven	13.11.2001
	Levent Erel	Gölgeler Yok Oldu	13.11.2001
	Tahir Sandıkçıoğlu	Ham Taş	13.11.2001
PROMETHEE	Dinçer Tarakçıoğlu	Güzellik Üzerine Birkaç Düşünce	10.10.2001
	Mustafa Besimzade	21. Asrın Başında M.'luğa Panoramik Bakış	24.10.2001
GÖNÜL	Koray Derman	Kardeşlerimle Paylaşmak İstediklerim IV	04.10.2001
	Tanju Koray	Landmarklar	18.10.2001
	Rauf Uçucu	Atatürk'ün Tarım Politikaları	01.11.2001
	Erhan Atav	Sükut ve Ketumiyet	15.11.2001
	Cem Soyudal	Dostluk	15.11.2001
	Mustafa Doğan	Şamanizm, Alevi ve Bektaşî Felsefelerinin Özellikleri	29.11.2001
İRFAN	Orhan Çokdeğer	Yeni Dönem Başlarken	08.10.2001
ÜMİT	Yüksel Kazırcı	Niçin Nasibimiz Kadar Alırız	16.10.2001
EPHESUS	Rıza Çetingöz	M.'lukta İlk Yılım	01.10.2001
	Ali Padir	M.'luk ve Çağdaşlık	15.10.2001
EYLEM	Serdar Falay	M.'luk ve Dostluk	15.10.2001
	Can Çağatay	Neden M. Oldum	15.10.2001
MANİSA	Mehmet Uluçaylı	Piramidin Gizemi	10.10.2001
	Orkun Sıktaşlı	Bencilik İyi Duyguları Yok Eder	24.10.2001
	Ekrem Er	Şâkul Gibi Doğru Olmak	31.10.2001
	Hasan Elidemir	Dönemeçli Merdivenden Orta Hücreye	31.10.2001
EGE	Tuncay Filiz	Sivil Toplum Örgütleri ve Toplumun Gereksinmelerindeki Rolü	04.10.2001
	Rauf Uçucu	Atatürk'ün Tarım Politikaları	01.11.2001
IŞIN	Tuncay Akman	Diyalektik	01.10.2001
	Atilla Erdemli	Felsefe Nedir?	15.10.2001
BAŞARI	Kenan Cankılıç	Ezoterizm ve İnisiyasyon	22.10.2001
ÜÇSUTUN	Ümit Yoket	Kardeşlerim Beni Böyle Bilir Ama	27.09.2001
	Cüneyt Özçorapçı	Düşünce Odası	11.10.2001
KARŞIYAKA	İhsan Tehmen	Ailesel Kardeşlikten Evrensel Kardeşliğe	15.10.2001
	Özkan Aras	Kuantum Fiziğine Felsefi Bir Bakış	01.10.2001
	Bülent Hazar	Başarıya Ulaşmak İçin Yenilmesi Gerekten Düşmanlar "ÖFKE" ve "UMUTSUZLUK'tur"	12.11.2001
	Erden Ünler	Kendini En İyilerle Kıyaslamak Değil, Kendi İyininle Kıyaslamak Sonuç Getirir	26.11.2001

LOCASI	KONUŞMACI	KONU	TARİH
BODRUM	Cahit Ülkü	Çağdaş İnsan, İyi Yurttaş	10.12.2001
	Berk Akyüz	Mason Olmak	25.10.2001
	Çokşen Zerenler	Bedensel ve Ruhsal Enerji & Düşünce Gücü	22.11.2001
KORDON	Yılmaz Saraçoğlu	Basiret	27.09.2001
	Tunç Heybeli	Alev Saçan Yıldız (G) Harfi	11.10.2001
	Halil Aydınlioğlu	Cumhuriyet ve Atatürk	11.10.2001
DOĞA	Numan Güneygil	Rehberlik	10.10.2001
TAN	Seymen Bilginer	Dayanışma	02.10.2001
	Mustafa Nafiz Delen	Kendini Bilmekten Doğan Hakikat Severlik	16.10.2001
	Levent Saylam	Denge ve Disiplin	16.10.2001
	Hasan Tahsin Avdan	M.'luğun Eski Sırları	16.10.2001
	Üner Birkan	Atatürk'ün Üniversite Reformu ve Türkiye'ye Sığınan Yabancı Bilim ve Sanat Adamları	30.10.2001
OCAK	Alp Yentur	Kardeşlik Zinciri	04.10.2001
	Ahmet Özotraç	Mevki ve Şöhret	04.10.2001
ŞAKUL	Rebii Akdurak	İtalya'da Masonluk	08.10.2001
MARMARIS	Ali Tarık Gül	Sevgi	05.10.2001
	Halil Fıratlı	Masonluk ile Benzerliği Olan Sivil Toplum Örgütleri	15.11.2001
	Sami Savran	Dostluk	20.12.2001
NOKTA	Cengiz Dönmez	Dünya Konut Sorunu - Konutu Olmayan İnsan Mutluluğu Yakalayabilir mi?	22.10.2001
	Nazmi Çetindağ	Hakikati Aramak	19.11.2001
	Serdar Atlı	Ahlak	03.12.2001
İMBAT	Metin Hanımoğlu	M.'lar Nasıl Davranır?	09.10.2001
	Volkan Soyaşçı	Beyaz Eldiven	09.10.2001
	Bilgin Peynirci	Hoşgörü	23.10.2001
	Hüseyin Kestelli	M.'lukta Disiplin	06.11.2001
	Engin Aytan	Sevgi	06.11.2001
NİRENGİ	Türkhan Slem	Yaşamın Yorumu	01.11.2001
AGORA	Engin Küçükören	Neden Devam?	27.09.2001
TERAZİ	Cemil Çetintürk	Amblemlerimiz	04.10.2001
	Sadun Koşay	İnsanlık Erdemleri	18.10.2001
ÇEŞME	Sinan Kantarcı	Zenginlik, Mevkii ve Gücü, Kullanacak İradesi Olmayanlar İstemesin	07.10.2001
	Levent Atay	7 Ana Bilim	16.10.2001
	Ünal Uslu	Loca Nedir? Yeni Loca Nedir?	23.10.2001

ARAMIZDAN AYRILANLAR

ADI SOYADI	DOĞUM YERİ VE TARİHİ	TEKRİR TARİHİ	LOCASI	İNTİKAL TARİHİ
Ziya Baykal	İstanbul 1928	06.02.1987	Güzel İstanbul	01.07.2001
Yavuz Durak	Malatya 1935	10.10.1978	Gönül Mimarları	09.08.2001
Taner Balkan	Ankara 1944	15.04.1975	Arayış	21.08.2001
Cevat Sözer	Bandırma 1951	26.11.1998	Yeditepe	29.08.2001
Haluk Feyzioğlu	Kayseri 1926	16.06.1961	Körfez	22.09.2001
Beslan Cankat	Halep 1917	26.11.1974	Hümanitas	27.09.2001
Nazım Şengel	İstanbul 1929	24.05.1974	Sadık Dostlar	19.10.2001
H. Caner Arayıcı	İstanbul 1964	17.11.1998	Pınar	14.11.2001
C. Yenal İyialkan	Ankara 1953	27.05.1998	Hoşgörü	21.11.2001
Fikret Aksoy	Antalya 1923	29.11.1963	Kültür	22.11.2001

HİÇ BİR ŞEY ÖLMEZ – HER ŞEY YAŞAR

**Eb. Maş.'a intikal eden kardeşlerimize Ev.'in Ul. Mi.'ndan sonsuz mağfiret
ve kederli ailelerine ve bütün kardeşlerimize sabırlar dileriz.**

MİMAR SİNAN

Bulletin of the Grand Lodge

of Free and Accepted Masons of Turkey

ISSN 1301-2762

CONTENTS

7. Message from the Grand MasterDemir SAVAŞÇIN
9. The Paris Commune of 1871 -
Freemasons on the Barricades Celil LAYIKTEZ
21. The 25th Anniversary of
the Grand Lodge of Turkey Ergin KOPARAN
38. Bro. Rahmi Bey 33°, Governor of Izmir Seyhun TUNAŞAR
73. The New Ottomans and Freemasons Can KAPYALI
89. The Old Gothic Constitutions of
Operative Masons..... Ahmet ŞENKUT
96. To Recognize the "Midnight" A. Ümit İRİŞ
103. News from Lodges Mimar SİNAN
120. Obituaries Mimar SİNAN

Address : 25, Nuruziya Sokağı — Beyoğlu / İSTANBUL

YEAR : 2001

NO : 122

